

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN
ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KONAKLAMA İŞLEVİYLE YENİDEN
İŞLEVLENDİRİLEN ANADOLU
KERVANSARAYLARININ MEKÂNSAL
ANALİZİ

Hüsna ÇETİN ŞEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Ağustos-2024
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Hüsna Çetin Şen tarafından hazırlanan “**Konaklama İşleviyle Yeniden İşlevlendirilen Anadolu Kervansaraylarının Mekânsal Analizi**” adlı tez çalışması 15/08/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

Prof. Dr. Gülşen Dişli

Danışman

Doç. Dr. Fatih SEMERCİ

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Halil SEVİM

İmza

.....

.....

.....

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun .../.../20.. gün ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Havvanur UÇBEYİAY
FBE Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

İmza

Hüsna ÇETİN ŞEN

Tarih:

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KONAKLAMA İŞLEVİYLE YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN ANADOLU KERVANSARAYLARININ MEKÂNSAL ANALİZİ

Hüsna ÇETİN ŞEN

Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Doç.Dr. Fatih SEMERCİ

2024, 121 Sayfa

Jüri

Doç. Dr. Fatih SEMERCİ

Prof. Dr. Gülşen DİŞLİ

Dr. Öğr. Üyesi Halil SEVİM

Giriş: Tarihsel süreç boyunca kervansaraylar, ticaretin canlandığı ve kültürel alışverişin yoğun olduğu noktalarda önemli bir rol oynamıştır. Ancak zamanla, ticaret yollarındaki değişimler ve toplumsal yapıdaki dönüşümlerle birlikte, bu yapılar eski işlevlerini yitirmişlerdir. Bazıları terk edilmiş, bazıları ise farklı amaçlarla kullanılmıştır. Bugün ayakta kalan kervansaraylar, geçmişin derin izlerini taşıyan anıtlardır. Bu yapılar, sadece mimari değil, aynı zamanda o dönemin ticaret, kültür ve yaşam tarzıyla ilgili önemli bilgiler sunarlar. Dolayısıyla, yeniden işlevlendirilen kervansaraylar, sadece fiziksel yapıları korumakla kalmaz, aynı zamanda tarihsel mirası gelecek nesillere aktarırlar. **Amaç:** Bu çalışmanın temel amacı, Anadolu'daki kervansarayların korunması ve kullanım değerlerinin artırılması için bu tarihi yapıların yeniden konaklama alanları olarak işlevlendirilmesini detaylı bir şekilde incelemektir. Çalışma, kervansarayların tarihî ve kültürel miraslarının korunmasını sağlarken, aynı zamanda bu yapıların modern turizm ve konaklama ihtiyaçlarına uyumlu hale getirilmesi sürecini ele alacaktır. **Kapsam:** Bu amaçla öncelikle kavramsal çerçeveyi oluşturan; yeniden işlevlendirme, konaklama yapıları, han, kervansaray ve butik otel kavramları incelenmiştir. Sonrasında butik otel olarak yeniden işlevlendirilen han ve kervansaray örnekleri araştırılmıştır. Tasarım ölçütlerince çalışmanın yöntemi oluşturulmuş ve seçilen örnekler çerçevesinde yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların mekânsal analizleri yapılmıştır. **Yöntem:** Çalışmanın yöntemi detaylı literatür taraması haricinde; çalışmanın matematiksel verilerle desteklenmesi amacıyla DepthmapX programı ile mekan dizim(space-syntax) analizi ve görsel anket şeklinde toplamda üç aşamadan oluşmaktadır. **Bulgular:** Yapılan araştırmalar, analizler ve anket verileri ışığında; alan çalışmasına dahil edilmiş yeniden işlevlendirilen Anadolu han ve kervansaraylarının bazılarında mekânsal entegrasyonlarının, iç mekan tasarımlarının ve işlevselliklerinin yetersiz ve zayıf olduğu bazı yapılarda ise otel bütününde mekânsal bağlantıların optimum düzeyde olduğu görülmüştür. Dolayısıyla yeniden işlevlendirilen yapıların işlevsellikleri değişkenlik göstermektedir. Bu durum yeniden işlevlendirilen ve çalışma alanına dâhil edilen Anadolu han ve kervansaraylarının planları üzerinde mekân dizim yöntemi ve görsel anket verileri ile kanıtlanmış ve grafiklerle açıklanmıştır. **Sonuç:** Tüm araştırmalar, tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesinde dikkate alınması gereken temel unsurları ortaya koymaktadır. Mekânların birbiriyle olan bağlantısı ve iç mekân tasarımı gibi faktörlerin, kullanıcı deneyimini doğrudan etkilediği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesinde düzenlemelerin benimsenmesi, kullanıcı memnuniyetini artıracak ve yapının sürdürülebilir kullanımını destekleyecektir. Tarihi dokusunu korurken modern ihtiyaçlara cevap verebilen yapılar, diğer projeler için örnek teşkil edebilecek nitelikte olup, bu alanda gelecekteki çalışmalar için yol gösterici olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Butik otel, kervansaray, konaklama, mekânsal analiz, yeniden işlevlendirme

ABSTRACT**MS THESIS****SPATIAL ANALYSIS OF ANATOLIAN CARAVANSARAIS REFUNCTIONED
WITH ACCOMMODATION FUNCTIONS****Hüsna ÇETİN ŞEN****THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF
NECMETTİN ERBAKAN UNIVERSITY THE DEGREE OF MASTER OF
SCIENCE IN ARCHITECTURE****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Fatih Semerci****2024, 121 Pages****Jury****Assoc. Prof. Dr. Fatih SEMERCI****Prof. Dr. Gülşen DİŞLİ****Assoc. Prof. Dr. Halil SEVİM**

Introduction: Throughout history, caravanserais have played a significant role at points where trade flourished and cultural exchange was intense. However, over time, with changes in trade routes and transformations in social structures, these buildings lost their original functions. Some were abandoned, while others were used for different purposes. Today, the remaining caravanserais are monuments bearing deep traces of the past. These structures provide important information not only about architecture but also about trade, culture, and lifestyle of the period. Therefore, refunctionalized caravanserais not only preserve their physical structures but also transmit historical heritage to future generations. **Purpose:** The main aim of this study is to examine in detail the refunctionalization of historical caravanserais in Anatolia as accommodation areas to enhance their preservation and utilization value. The study will address the process of adapting these structures to modern tourism and accommodation needs, while ensuring the protection of their historical and cultural heritage. **Scope:** To this end, the study first examined the conceptual framework, including concepts such as refunctionalization, accommodation structures, inns, caravanserais, and boutique hotels. Subsequently, examples of caravanserais and inns refunctionalized as boutique hotels were investigated. Based on design criteria, the methodology of the study was developed, and spatial analyses of the refunctionalized historical buildings were conducted within the scope of the selected examples. **Method:** The methodology of the study consists of three stages: a detailed literature review, as well as supporting the study with mathematical data using a space-syntax analysis with the DepthmapX program and a visual survey. **Findings:** Based on the research, analyses, and survey data; it has been observed that in some of the refunctionalized caravanserais and inns in Anatolia included in the field study, the spatial integration, interior atmospheres, and functionality are inadequate or weak. In contrast, in some structures, the spatial connections within the hotel are at an optimal level. Therefore, the functionality of the refunctionalized buildings varies. This situation has been proven and illustrated with diagrams and visual survey data on the plans of the refunctionalized Anatolian inns and caravanserais included in the study area. **Results:** All research highlights the fundamental elements to consider in the refunctionalization of historical buildings. It is understood that factors such as the connectivity between spaces and interior design directly affect user experience. As a result, adopting appropriate arrangements in the refunctionalization of historical buildings will enhance user satisfaction and support the sustainable use of the structure. Buildings that preserve their historical character while addressing modern needs can serve as exemplary models for other projects and will provide guidance for future studies in this field.

Keywords: Boutique hotel, caravanserai, accommodation, spatial analysis, repurposing

ÖNSÖZ

Tez konusunun belirlenmesi ve yürütülmesindeki katkıları, çalışma sürecinde göstermiş olduğu ilgi, destek ve anlayışı ile değerli hocam Doç. Dr. Fatih Semerci'ye,

Akademik çalışmaya teşvik ederek, eğitimim boyunca beni destekleyen aileme, çalışmamın her aşamasında en büyük destekçim olan sevgili eşim Abdulkadir ŞEN' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hüsna ÇETİN ŞEN
KONYA-2024

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	vi
ÖZET	1
ABSTRACT.....	2
ÖNSÖZ	3
İÇİNDEKİLER	4
SİMGELER VE KISALTMALAR	6
1. GİRİŞ	7
1.1. Tezin Amacı ve Önemi	8
1.2. Tezin Kapsamı	9
1.3. Kaynak Araştırması	10
1.4. Tezin Yöntemi	13
1.4.1. Mekânsal Dizim Analizi	15
1.4.2. Görsel Anket	19
2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	20
2.1. Koruma ve Yeniden İşlevlendirme	20
2.1.1. Koruma ve Yeniden İşlevlendirme Kavramı Tanımı	20
2.1.2. Yeniden İşlevlendirme Nedenleri	21
2.2. Konaklama Yapıları	25
2.2.1. Konaklama Kavramı ve Tanımı.....	25
2.2.2. Konaklama Yapılarının Doğuşu ve Gelişimi.....	26
2.3. Kervansaray ve Han Kavramı	29
2.3.1. Selçuklu Dönemi Kervansaray ve Han Yapıları	29
2.3.2. Osmanlı Dönemi Kervansaray ve Han Yapıları	35
2.3.3. Selçuklu Kervansarayları ile Osmanlı Kervansaraylarının Karşılaştırılması	38
2.3.4. Kervansaray ve Hanların Yeniden İşlevlendirilmesi	39
3. BUTİK OTEL KAVRAMI VE BUTİK OTEL OLARAK KULLANILAN KERVANSARAYLAR.....	44
3.1. Butik Otel Kavramı.....	44
3.2. Butik Oteller İçin Müşteri Memnuniyetinin Sağlanması.....	46
3.3. Butik Otellerde Mekânsal Organizasyon	50
3.4. Butik Otel Olarak Yeniden İşlevlendirilen Kervansaraylar	52
3.4.1. Butik Otel Olarak Yeniden İşlevlendirilen Kervansaray ve Han Örnekleri	53
4. ALAN ÇALIŞMASI	56
4.1. Örneklem Seçimi	56
4.1.1. Hüsrev Paşa Hanı.....	56
4.1.2. Hışvahan	63
4.1.3. Behram Paşa Hanı.....	70

4.2. Yöntemin Alanda Uygulanması.....	76
4.2.1. Mekân Dizimi Analizleri	77
4.2.2. Anket Çalışmaları	84
4.3. Genel Değerlendirme	92
4.3.1. Mekân Dizimi Analiz Değerlendirmeleri	92
4.3.2. Anket Verileri Değerlendirmeleri.....	94
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	95
6. KAYNAKLAR	99
EKLER	107

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

Kısaltmalar

vb. : ve benzeri
vd. : ve diğerleri
yy. : yüzyıl

1. GİRİŞ

Kervansaraylar, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde önemli konaklama ve ticaret merkezleri olarak hizmet vermiştir. Kökeni Orta Asya'da olan ve İslam medeniyeti boyunca yayılan kervan yolu ticaretinde kritik bir role sahip olan bu yapılar, ticaret yolları boyunca seyahat eden kervanlara konaklama, dinlenme ve ticaret mallarının depolanması imkânı sunmuştur (Kuban, 2008). Stratejik konumlarına dikkatle inşa edilen kervansaraylar, genellikle kervan yollarının kesişim noktalarında, su kaynaklarına yakın veya önemli ticaret merkezlerinde bulunmuştur. Mimari yapıları çoğunlukla kare veya dikdörtgen avluların etrafında odalar ve depolar içeren bir düzende tasarlanmıştır. Bu yapılar, kervanlar için barınma sağlamanın yanı sıra, seyahat eden yolcular için de güvenli bir konaklama imkânı sunmuştur.

Zaman içinde kervansaraylar mevcut işlevini yitirmiş ve kullanılmamaya başlamıştır. Günümüzde ise bu tarihi yapılar, koruma ve sürdürülebilir turizm amaçları doğrultusunda yeniden işlevlendirilerek restoran, gösteri merkezi, müze ve butik otel olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kervansarayların yeniden işlevlendirilmesi, tarihi yapıların korunması ve modern ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu süreç, kültürel mirasın korunması, turizmin geliştirilmesi, yerel ekonominin canlandırılması ve toplumun yaşam kalitesinin artırılması gibi birçok fayda sağlar. Öncelikle, kervansarayların restore edilmesi ve tarihi dokusunun korunması, geçmişin anlamını ve değerini gelecek nesillere aktarmak açısından önemlidir. Ayrıca, turizm potansiyelini artırarak, bölgeye gelen ziyaretçilerin sayısını artırır ve turizm gelirlerinin artmasına katkı sağlar. Yeniden işlevlendirilmiş kervansaraylar, turistlere benzersiz ve otantik bir konaklama deneyimi sunarken, yerel halk için de istihdam ve gelir kaynağı oluşturmaktadır. Kervansaraylar, tarihi yapılar olarak, günümüz butik otel yapılarına benzerlik gösterdikleri için; bu benzerlik, genellikle konaklama işleviyle ilişkilendirilmektedir.

Butik oteller genellikle küçük ölçekli, bağımsız işletmelerdir. Genellikle kişisel ve özel bir hizmet sunmaktadırlar. Butik oteller standart zincir otellerden farklıdır. Müşterilere daha kişisel hizmet sunulmakta ve genellikle bireysel tasarımları ve dekorasyonlarıyla dikkat çekmektedirler. Bir butik otel, konumuna ve sahiplerinin veya yöneticilerinin kişisel zevkine göre dekor edilmiş özel odalara sahip olabilmektedirler (Öncel, 2022).

Kervansarayların butik otel olarak yeniden işlevlendirilmesi, tarihi yapıların korunması ve turizm endüstrisine katkı sağlama amacıyla gerçekleştirilen bir kültürel dönüşüm örneğidir. Bu tür dönüşümleri geçiren yapılar, geçmişin zengin kültürel mirasını günümüz konfor ve hizmet standartlarıyla birleştirerek müşterilere farklı bir konaklama deneyimi sunmaktadırlar.

Kervansaraylar genellikle şehir merkezlerinde veya tarihi ticaret yollarının üzerinde konumlanmıştır ve kendine özgü mimari yapıları, avluları ve taş işçiliğiyle tanınmaktadır (Kuban, 2008). Yeniden işlevlendirilmiş kervansaraylar, konuklara hem yerel kültürü deneyimleme hem de tarihi mekânları keşfetme fırsatı sunmaktadır. Ancak, kervansarayların butik otel olarak dönüştürülmesi bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Müşteri konforunu sağlayabilmek için mekânlar arası bağlantıların iyi kurgulanması gerekmektedir. Genellikle bir butik otelde olması gereken mekânsal bağlantı şemasını; yeniden işlevlendirilmiş tarihi han ve kervansaray yapısında optimumda sağlamak, müşteri konforu için büyük önem taşımaktadır.

1.1. Tezin Amacı ve Önemi

Kervansaraylar, tarih boyunca konaklama ve ticaretin merkezi olarak kullanılan önemli yapılar olmuştur. Geleneksel mimari özellikleriyle dikkat çeken bu yapılar, genellikle kervan yollarının üzerinde inşa edilmiştir. Günümüzde birçok kervansaray, kültürel mirasın korunması ve turizmin canlandırılması amacıyla restore edilerek işlevselliğini yeniden kazanmıştır. Bu yeniden işlevlendirme projeleri sayesinde kervansaraylar, otel, restoran, sergi alanı veya sanat merkezi gibi çeşitli işletmeler için uygun mekanlar haline gelmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı, Anadolu'daki kervansarayların korunması ve kullanım değerlerinin artırılması için bu tarihi yapıların yeniden konaklama alanları olarak işlevlendirilmesini detaylı bir şekilde incelemektir. Çalışma, kervansarayların tarihî ve kültürel miraslarının korunmasını sağlarken, aynı zamanda bu yapıların modern turizm ve konaklama ihtiyaçlarına uyumlu hale getirilmesi sürecini ele alacaktır. Ayrıca, bu araştırmanın sonuçları, benzer tarihî yapıların yeniden işlevlendirilmesi çalışmalarına yol gösterici ve örnek teşkil edecek nitelikte olmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, kervansarayların mimari özellikleri, mevcut durumu, yeniden işlevlendirme yöntemleri ve potansiyel kullanım alanları ayrıntılı olarak incelenecektir.

Çalışmanın bir diğer önemli hedefi, kervansarayların yeniden işlevlendirilmesi sürecinde kullanıcı hareketlerinin mekân düzenlemesine etkisini matematiksel verilerle analiz etmektir. Bu analizler, kervansarayların yeniden tasarımı ve kullanımı için sağlam bir temel oluşturacak ve mekânsal düzenlemelerin daha verimli bir şekilde yapılmasını sağlayacaktır.

Anadolu'daki kervansarayların tarihi ve mimari özellikleri, bu yapıların yeniden işlevlendirilmesi sürecinde dikkate alınması gereken önemli faktörlerdir. Bu bağlamda, çalışma, kervansarayların geçmişten günümüze olan evrimini anlamak ve gelecekteki kullanımları için uygun stratejiler geliştirmek için kapsamlı bir analiz sunmaktadır.

Kervansaraylar ve yeniden işlevlendirme üzerine yapılan çalışmalar literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, bu çalışmaların çoğunun kervansarayların konaklama tesisi olarak yeniden işlevlendirilmesinin değerlendirilmesi, restorasyon kuramlarına uygunluğu ve iç mekan tefrişatlarının düzeni üzerine odaklandığı gözlemlenmektedir. Bu noktada, mekânsal dizim ve görsel anket yöntemiyle yapılan bir değerlendirme eksik kalmıştır.

Yeniden işlevlendirilecek kervansaray ve han yapılarında bağlantıların optimal düzeye ulaşması için matematiksel verilere dayalı bir desteğin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu, daha konforlu mekan bağlantılarının sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla, kervansarayların yeniden işlevlendirilmesi sürecinde mekânsal bağlantıların matematiksel verilerle desteklenmesi, yapıların kullanılabilirliğini artırabileceği ve ziyaretçilere daha iyi bir deneyim sunacağı düşünülmektedir.

1.2. Tezin Kapsamı

Yeniden işlevlendirilen Anadolu han ve kervansaraylarının butik otel olarak kullanımının değerlendirilmesi için tez çalışması süresince, her bir bölüm için öncelikle detaylı literatür taramaları yapılmış ve geniş bir kaynak yelpazesi kullanılmıştır. Bu kaynaklar arasında yazılı ve görsel materyallerin yanı sıra konu ile ilgili çalışılan tezler ve ilgili kitaplar da yer almaktadır. Ayrıca, konuyla ilgili olarak yapılan ikili görüşmeler de araştırmanın önemli bir parçasını oluşturmuştur. Bu yöntemler, çalışmanın içeriğini zenginleştirmek ve sağlam bir bilimsel temel oluşturmak için benimsenmiştir.

Çalışmanın başlangıcında, temel fikir ve amaç net bir şekilde belirlenerek, içeriğin ve yapısının sistematik bir şekilde oluşturulması sağlanmıştır.

İlk bölümde kavramsal anlamda tanımlamalar yapılmış; yeniden işlevlendirme, koruma, konaklama yapıları ve han-kervansaray yapıları hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır.

İkinci bölümde ise tanımlamaları yapılan kavramlardan yola çıkarak işlev değişikliğine uğrayan ve butik otel olarak kullanılan kervansaray konusu incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise alan çalışmasına yer verilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda Osmanlı han ve kervansaray yapılarının daha gelişmiş bir plan tipine sahip olduğu görülmüştür. Genellikle kentsel alanlara inşa edilmiş yapıların kat sayısı birden fazla olduğu için bünyesinde yalnızca konaklama işlevini değil, ticari işlevi de barındırabilmesi imkânını vermektedir. Bu bağlamda araştırma dâhilinde seçilen yapılar Osmanlı şehir içi hanları olmuştur. Osmanlı dönemi han ve kervansaraylarının gelişmiş plan şemasına sahip olması, konaklama işlevinin daha konforlu hale getirilmesinde önemli bir ölçüt olarak görülmüştür. Bu yüzden Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden seçilen üç adet kervansaray veya han yapısı incelenmiştir. Bu yapılar mekân dizimi yöntemi matematiksel veriler ışığında, görsel anket yöntemi ile kullanıcılar gözünden analiz edilmiştir.

Son bölümde ise yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

1.3. Kaynak Araştırması

Bu tez kapsamında literatürden elde edilerek kullanılan başlıca kaynaklar aşağıda belirtilmiş ve incelemeleri yapılmıştır. Kaynaklar; “yeniden işlevlendirme”, “kervansaraylar” ve bu çalışmada yöntem olarak kullanılan “mekân dizimi” şeklinde başlıklara ayrılmıştır.

Yeniden işlevlendirmeyi konu alan temel kaynaklar:

Ülkü Altınok (1998): “Binaların Yeniden Kullanımı” isimli eserinde yapıların yeniden işlevlendirilmesini gerektiren nedenleri detaylı bir şekilde ele almış; bu nedenleri tarihsel ve kültürel, ekonomik ve çevresel olmak üzere üç ana kategoride sınıflandırmıştır. Kavramsal çerçeve başlığı altında koruma ve yeniden işlevlendirme kavramlarını açıklarken, bu çalışmanın sağladığı bilgilerden geniş ölçüde faydalanılmıştır.

Hüseyin Emre Engin (2002) “Tarihi yapıların yeniden kullanımında iç mekâna etkilerin incelenmesi için bir yöntem önerisi; İstanbul endüstri yapıları örneği” isimli çalışması,

Bilge Kaşlı (2009) “İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları ve İç Mekân Müdahaleleri: Santral İstanbul Örneği” isimli çalışması ve **Cansu Önder Yılmaz (2022) “Yeniden İşlevlendirilen Endüstri Yapılarının Yakın Çevreleri Üzerindeki Etkileri; Kadir Has Üniversitesi Cibali Semt Örneği”** başlıklı yüksek lisans tezi, İstanbul'daki endüstri yapılarının yeniden kullanımlarının yapı iç mekânlarına olan etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemiş ve benzer uygulamalar için öneriler geliştirilmiştir. Yeniden işlevlendirme konusundaki araştırmalar sırasında bu değerli çalışmalardan geniş ölçüde yararlanılmıştır.

David Highfield (1987) “Rehabilitation And Re-Use Of Old Buildings” adlı kitabında, yeniden işlevlendirilen yapıları değerlendirerek koruma başlığı altında yapılan değişiklikleri ayrıntılı bir şekilde tartışmıştır. Koruma ve yeniden işlevlendirme kavramlarının açıklanmasında, bu çalışma önemli bir rehber olmuştur.

Kervansarayları konu alan temel çalışmalar:

Osman Turan (2002) “Selçuklu Kervansarayları” adlı eserinde kervansarayların tarihi ve gelişimi hakkında kapsamlı bilgiler sunmaktadır. Bu değerli kaynaktan, kervansaray ve han yapılarına ilişkin tarihsel bilgiler elde edilmiştir.

Cengiz Bektaş (1999) “Selçuklu Kervansarayları Korunmaları, Kullanımları Üzerine Bir Öneri” adlı kitabında, kullanıma açılan kervansarayların korunması konusunda yapılmış araştırmaları ve bu konudaki önerileri detaylandırmıştır. Anadolu Selçuklu han kavramı ve özelliklerinin açıklanmasında bu çalışma önemli katkılar sağlamıştır.

Seda Aycibin (2018) “Anadolu Kervansaraylarının Tarihsel ve Mimari Gelişimi, Kervansaray Yapılarının İşlevlendirilerek Yeniden Kullanımı” başlıklı çalışmasında, kervansaray yapıları hakkında genel bilgiler verilmiş ve İpek Yolu ile olan bağlantıları ele alınmıştır. Ayrıca, yeni işlevler verilmiş kervansaray örnekleri incelenmiş, bu yapıların kültürel mirasın korunmasına katkıları, değerlendirilmesi ve yakın çevreye sağladığı faydalar detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait han ve kervansarayların özellikleri derinlemesine incelenmiş ve araştırmaya önemli katkılar sunmuştur.

Gamze Fahriye Eraybat Eraybat (2018) "Edirne Rüstempaşa Kervansarayının Yeni İşlevinin Değerlendirilmesi" isimli çalışmada adlı çalışmada, Edirne'deki Rüstempaşa Kervansarayının yeni işlevini, konumunu, mekânsal kullanılabilirliğini, fiziksel gereksinimlerini ve diğer mekanlarla ilişkisini çeşitli açılardan ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. İncelenen örnekler doğrultusunda, kervansarayların yeni işlevlerinin değerlendirilmesi konusunda önemli bir altyapı oluşturmuştur.

Çiğdem Karaata'nın (2020) "Özgün İşlevini Yitirmiş, Yeniden İşlevlendirilen Yapıların Tasarım Sürecinin Değerlendirilmesi ve Hışvahan Örneğinin İncelenmesi" adlı çalışması, yeniden işlevlendirilen han ve kervansaray yapılarıyla ilgili derinlemesine bilgiler sunmuştur. Bu çalışma, bu tür yapılarla ilgili tasarım süreçlerinin değerlendirilmesi noktasında önemli bilgiler sağlamıştır.

Mekân dizimini konu alan temel çalışmalar:

Hillier ve Hanson'ın (1984) "The Social Logic of Space" adlı eseri, mekân ile toplumsal davranış arasındaki ilişkiyi derinlemesine incelemektedir. **Hillier (1985) ise "Mekansal Dizim: Farklı Bir Kentsel Bakış Açısı"** adlı çalışmasında, mekânsal dizim teorisini farklı bir perspektiften ele almıştır. **Hillier'ın (1996) "Space is the Machine"** adlı kitabı da mekânın toplumsal ilişkiler üzerindeki rolünü ve mekân dizim teorisinin kavramsal temellerini ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır. Bu değerli eserler, mekânın toplumsal ilişkiler üzerindeki rolünü derinlemesine anlamamıza yardımcı olmuş ve araştırmamızda mekân dizimi teorisi ile ilgili gerekli kavramları sağlamıştır.

Meltem Gündoğdu'nun (2014) "Mekân Dizimi Analiz Yöntemi ve Araştırma Konuları" başlıklı çalışması, Space Syntax analiz tekniklerinin temel yaklaşımlarını tanıtarak, bu alandaki ülkemizdeki araştırmacıların katkılarını ve araştırma konularını detaylı bir şekilde incelemiştir. Çalışma, mekân dizimi analizi konusunda derinlemesine bilgi sağlamakla birlikte, bu alandaki yerel araştırma ve uygulamaların gelişimine önemli katkılar sunmuştur. Bu çalışmada da yol gösterici olmuştur.

Ela Çil'in (2006) "Bir Kentsel Okuma Aracı Olarak Mekân Dizim Analizinin Kuramsal ve Yöntemsel Tartışması" adlı makalesinde ise, mekân dizim analizinin nesnel bir kent okuma yöntemi olarak kuramsal ve yöntemsel yönleri incelenmiştir. Bu

çalışma, mekân dizimi analizinin teorik temellerini ve uygulama yöntemlerini tartışarak, kentsel analiz ve tasarım süreçlerine önemli katkılarda bulunmuştur.

Süheyla Büyükaşahin 'in (2015) “Mekân konfigürasyonunun sosyal etkileşime olan etkisinin fakülte binalarında sentaktik analizi” adlı doktora tezinde yöntem olarak mekân dizim yöntemi kullanılmıştır. Mekân dizimi ile ilgili verilen derinlemesine bilgilerden yararlanılmıştır.

1.4. Tezin Yöntemi

Bu çalışma, üç aşamalı bir yöntemle gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, detaylı bir literatür taraması yapılarak, konuyla ilgili mevcut akademik çalışmalar ve teorik çerçeveler incelenmiştir. Bu, çalışmanın kavramsal temelini oluşturmuştur.

İkinci aşamada kapalı alanların analiz edildiği plan düzleminde mekân dizim (space-syntax) analizleri gerçekleştirilmiştir. Depthmapx programı kullanılarak yapılan mekân dizimi analizleri, mekânsal ilişkileri ve erişilebilirlik düzeylerini matematiksel verilerle ortaya koymuştur. Bu yöntem, mekânın yapısal özelliklerini nicel olarak değerlendirmemizi sağlamıştır.

Üçüncü aşamada ise çalışma dahilinde 50 gönüllü katılımcıya görsel anketler uygulanmıştır. Bu anketler, mekânın kullanıcılarıyla etkileşime geçerek, kullanıcı deneyimlerini ve mekâna ilişkin algılarını değerlendirmeye yöneliktir. Görsel anketler, katılımcıların mekânla ilgili görüşlerini görsel materyaller üzerinden ifade etmelerini sağlamıştır.

Mekansal dizim analizi, otel olarak yeniden işlevlendirilen han ve kervansarayların fiziksel düzenlemelerinin ve tasarımlarının otel işlevselliğine ne ölçüde uygun olduğunu göstermektedir. Anket çalışması ise bu düzenlemelerin kullanıcılar tarafından nasıl algılandığını ve değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Örneğin, mekânsal dizim analizinde belirlenen bir ortak alanın erişilebilirliği veya konforu, anketlerde kullanıcıların bu alandan memnuniyet düzeyi ile karşılaştırılabilmektedir.

Mekansal dizim analizinde belirlenen sorunlu veya üstün noktalar, anketlerdeki kullanıcı geri bildirimleriyle doğrulanabilmekte veya çelişebilmektedir. Bu, hem tasarımın hem de kullanıcı deneyiminin daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Bu iki yöntemin birlikte kullanılması, mekânsal düzenlemelerin ve kullanıcı deneyimlerinin detaylı ve kapsamlı bir şekilde analiz edilmesini sağlamaktadır.

Böylelikle, yeniden işlevlendirilmiş han ve kervansarayların otel olarak ne ölçüde başarılı bir şekilde kullanıldığını ve bu mekânların kullanıcı ihtiyaçlarını ne derece karşıladığını daha derinlemesine ve objektif bir şekilde değerlendirmek mümkün olmaktadır.

Bu analiz süreci hem tarihî yapının fiziksel özelliklerinin hem de modern kullanıcı beklentilerinin dikkate alındığı bir çerçevede gerçekleştirilmektedir. Yeniden işlevlendirme sürecinde yapılan mekânsal düzenlemeler, yapıların özgün karakteristiklerinin korunarak, günümüz konaklama standartlarına uygun hale getirilmesini içermektedir. Bu bağlamda, mekânsal düzenlemelerin estetik, işlevsel ve tarihî değerlerle uyumlu olup olmadığı, yapıların kullanıcılar tarafından nasıl deneyimlendiği ve bu deneyimlerin memnuniyet düzeyi, önemli değerlendirme kriterleri arasında yer almaktadır.

Aynı zamanda, kullanıcı deneyimlerine dair verilerin toplanması ve analizi, modern otelcilik anlayışıyla tarihî dokunun nasıl birleştirildiğini ve bu birleşimin kullanıcı beklentilerini ne ölçüde karşıladığını ortaya koymaktadır. Kullanıcıların konaklama süresince yaşadıkları deneyimlerin analizi, tarihî yapıların otel olarak kullanılmasının avantajları ve dezavantajları hakkında kapsamlı bilgiler sunmaktadır. Örneğin, kullanıcı memnuniyeti, mekânın konforu, erişilebilirlik, hizmet kalitesi ve estetik değerler gibi çeşitli faktörler göz önünde bulundurularak incelenmektedir.

Bu tür bir değerlendirme, yeniden işlevlendirilmiş han ve kervansarayların, otel olarak hizmet verme süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları ve bu zorlukların nasıl aşıldığını da ele almaktadır. Böylece, bu mekânların tarihî dokusunu koruyarak modern bir hizmet anlayışıyla nasıl birleştirildiği ve kullanıcı beklentilerine ne ölçüde yanıt verdiği net bir şekilde ortaya konmaktadır. Elde edilen bulgular hem akademik literatüre katkı sağlamak hem de benzer projelerin gelecekteki uygulamaları için yol gösterici olmaktadır.

Sonuç olarak, mekânsal düzenlemeler ve kullanıcı deneyimlerinin birlikte analiz edilmesi, yeniden işlevlendirilmiş han ve kervansarayların otel olarak kullanımının başarı düzeyini ve bu yapıların kullanıcı ihtiyaçlarını karşılama kapasitesini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu yöntem hem tarihî mekânların korunması hem de modern konaklama hizmetlerinin sunulması açısından dengeli ve etkili bir değerlendirme sağlamaktadır.

1.4.1. Mekânsal Dizim Analizi

Zamanla, yapılar toplumsal, ekonomik ve kültürel etkenlerin etkisiyle değişmekte ve bu etkenlerin yansımaları, şehirsellik bütünlük içinde mekânsal farklılıkların ve dönüşümlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Mekânların anlamlı bütünlük oluşturması sürecinde en önemli faktör, ilişkisel yapılarıdır. Yani mekânın insan toplulukları üzerindeki etkisi, birbiriyle ilişkili mekânlar sistemi düzeyindedir (Hillier vd., 1993).

Mekân dizimi, mekânsal sistemlerin yapısını ve mantığını anlamak için geliştirilmiş bir teknikler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu teknikler, bina veya yerleşim ölçeğinde mevcut mekânın konfigürasyonunu tanımlamak ve analiz etmek amacıyla kullanılmaktadır. Temel hedef, yapısal yapının temsil edilmesi ve analiz edilmesi yoluyla mekânsal sistemin işleyişinin anlaşılmasıdır (Hillier, 1976).

Mekân dizimi, mekânların özelliklerini sayısal olarak değerlendirirken iç özellikler (biçim, ölçek, doku) yerine dış özelliklere (bağlantılar, konumlar, ilişkiler) odaklanmaktadır (Kubat, 2007).

1980'lerden günümüze kadar mekân dizimi hızla gelişmiş ve dünyanın dört bir yanında çeşitli araştırma alanlarında ve tasarım uygulamalarında yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Mimarlık, kentsel tasarım, planlama, ulaşım ve iç mimarlık gibi alanlarda mekân diziminden yaygın bir şekilde faydalanılmaktadır. Son on yılda, mekân dizimi teknikleri aynı zamanda arkeoloji, bilgi teknolojileri, kent ve insan coğrafyası, antropoloji gibi çok çeşitli araştırma alanlarında da kullanılmaya başlanmıştır. Mekân dizimi teknikleri, mimarlar için tasarımlarının olası etkilerini görselleştirmek için kullanılan bir araç olarak kabul edilmektedir. Bu yöntem, yapı ve kent ölçeğinde tasarlanan yapıların içinde insanların nasıl hareket ettiğini ve kullanacağını göstermektedir. Bu nedenle, kentsel alanların ve binaların tasarımında ve mevcut tasarımların değerlendirilmesinde uzman bir danışmanlık hizmeti sunmaktadır. Güçlü bir teoriyle desteklenen mekân dizimi, temelde inşa edilmiş çevrelerdeki hareket ve iletişimi belirleyen mekân tasarımına odaklanmaktadır. Amaçlar doğrultusunda tasarlanmış bilgisayar programları ve teknikleri kullanarak, mekânsal tasarım ile mekân kullanımı arasında güçlü bir bağ kurmaktadır. Bu, var olan ve yeni tasarlanan mekânsal modellerin nasıl işlediğini görsel olarak ortaya koyabilir ve tasarımcılara ürünlerini geliştirme konusunda bilgi sağlarken, kötü tasarlanmış mekânlar kaynaklı potansiyel sorunları ortadan kaldırmada yardımcı olmaktadır (Ayvaz, 2007).

Mekân dizimi, kent ve bina ölçeğinde mekânın sosyal, kültürel ve organizasyonel yönlerini değerlendirerek kritik tasarım kararlarının alınmasında kullanılan etkili bir analitik tekniktir (Hillier vd., 1993).

Ayrıca çevresel etkenlerle suç oranı arasındaki ilişkiyi aydınlatmak, ofis ve araştırma bürolarındaki mekânsal düzenin iş verimliliği ve yaratıcılığı üzerindeki etkisini incelemek, mekânsal algı ve yönlendirmeyi bilgisayar destekli objektif olarak araştırmak için de kullanılmaktadır (Kubat, 2007).

Araştırmada, DepthmapX programı kullanılarak mekân dizim analizi yapılmıştır. Mekan dizimi yöntemi, yeniden işlevlendirilmiş han ve kervansaray yapılarında, mekânların fonksiyonelliğini, erişilebilirliğini, kullanıcı deneyimini ve tarihî uyumu analiz ederek değerli veriler sunmaktadır. Bu veriler, yapıların yeni işlevlerine ne kadar uyum sağladığını değerlendirmemize ve gerekli iyileştirmeleri yapmamıza yardımcı olmaktadır. Bu sayede hem tasarım süreci hem de kullanıcı memnuniyeti açısından önemli katkılar sağlamaktadır.

Mekân dizim yöntemi için temel kavramlar, yöntemin mantığını anlamak ve analiz sonuçlarını yorumlamak için önem arz etmektedir.

Bağlantılılık Değeri (Connectivity):

Bağlantılılık değeri, mekânsal bir yapı içindeki farklı elemanların veya bölgelerin birbirleriyle olan ilişkisini belirten bir ölçüdür. Bağlantılı olduğu mekânların sayısı fazla olan yapıda bağlantılılık değeri yüksek çıkmaktadır. Mekânlar arası ilişkinin de dolaylı yoldan yüksek olduğu bu değere bakılarak söylenmektedir (Topbaş, 2022). Araştırmada analizleri yapılan kervansaray ve han yapılarının bağlantılılık değerlerine göre karşılaştırma yapılmıştır.

Entegrasyon Değeri (Visual Integration):

Entegrasyon değeri, bir mekânın veya yapısal bir düzenlemenin ne kadar entegre veya bütünsel olduğunu gösteren bir kavramdır. Yüksek entegrasyon değeri, farklı bileşenlerin veya unsurların birbiriyle uyumlu ve organik bir şekilde birleştiğini göstermektedir (Yaldır, 2023). Araştırma dahilinde yapıların entegrasyon değerleri DepthmapX programı ile analiz edilmiş ve değerleri karşılaştırılmıştır.

MEKAN DİZİMİ ANALİZ DEĞERLERİ													
BAĞLANTILILIK (Connectivity)	Ort.	Maks.	Min.	ENTEGRASYON (Visual Integration)	Ort.	Maks.	Min.	ORT. DERİNLİK (Visual Mean Depth)	Ort.	Maks.	Min.		
BAĞLANTILILIK ANALİZİ													
ENTEGRASYON ANALİZİ													
ORTALAMA DERİNLİK ANALİZİ													

Şekil 1.2. Mekansal Dizim Analiz Tablosu

1.4.2. Görsel Anket

Görsel anket, katılımcılara sorular sormak ve yanıtlarını görsel öğelerle ifade etmelerini istemek amacıyla kullanılan bir anket türüdür (Çelikkıran, 2018). Geleneksel metin tabanlı anketlerin ötesine geçerek, görsel unsurları içermektedir. Bu sayede katılımcılara daha zengin ve etkileşimli bir deneyim sunmaktadır. Bu tür anketler genellikle çeşitli sektörlerde pazar araştırmaları, kullanıcı geri bildirim toplama ve memnuniyet değerlendirmeleri gibi çeşitli amaçlar için kullanılmaktadır.

Görsel anketlerde, katılımcılara görsel öğeler, grafikler, resimler veya videolar aracılığıyla sorular sorularak; karmaşık konuları basitleştirmek, duygusal tepkileri ölçmek veya ürün tasarımları gibi konularda kullanıcı geri bildirimleri toplamak için etkili olmaktadır (Çelikkıran, 2018).

Görsel anketlerin sunduğu avantajların yanı sıra, bu tür anketler katılımcıların ilgisini çekmekte ve katılımı artırmaktadır. Görsel unsurlar, anketin daha çekici ve ilgi çekici olmasını sağlayarak katılımcıların anketi tamamlama isteğini artırdığı düşünülmektedir.

Araştırma, Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu tarafından onaylanmış olup, elde edilen bulgular literatür ve diğer analiz yöntemleri ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Anket soruları Ek-2 de verilmiştir.

Araştırma özelinde 50 gönüllü katılımcıya yöneltilen görsel sorular sorularak; Konaklama işleviyle yeniden işlevlendirilen kervansarayların kullanımına dair bazı değerlendirmeler yapılmıştır.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde koruma ve yeniden işlevlendirme, konaklama yapıları, kervansaray ve han kavramları incelenmiştir. İlk bölümde koruma ve yeniden işlevlendirme kavramları açıklanmıştır. İkinci bölümde konaklama yapıları ele alınmış, konaklama yapılarının doğuşu ve gelişimi üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise han ve kervansaray kavramları incelenmiştir.

2.1. Koruma ve Yeniden İşlevlendirme

Öncelikle koruma ve yeniden işlevlendirme kavramları açıklanmış sonrasında yeniden işlevlendirmeyi gerektirecek nedenler üzerinde durulmuştur.

2.1.1. Koruma ve Yeniden İşlevlendirme Kavramı Tanımı

Pekol'un Weeks'ten alıntıladığı tanıma göre, yeniden işlevlendirme; bir yapının tarihi, kültürel veya mimari özelliklerini yansıtan unsurlarını koruyarak, onarımlar ve eklemeler aracılığıyla bu yapıya uygun, orijinal işlevinden farklı bir işlev kazandırma sürecini ifade etmektedir (Pekol, 2010).

Korunması gereken tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi sırasında dikkate alınması gereken önemli noktalar bulunmaktadır. Yeni işlevlendirme sürecinde, tarihi yapılara bazı müdahalelerin yapılması gerekmekte ve bu müdahalelerin sınırları, Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesinde net olarak belirtilmiştir: "Anıtların korunması, onları herhangi bir toplumsal amaç için kullanmayı edilebilir. Bu tür bir kullanım istenilebilir, ancak yapıların planı veya süslemeleri değiştirilmemelidir. Ancak, bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler planlanabilir ve kabul edilebilir." (Venedik Tüzüğü, 1964).

Tarihi bir yapının yeni bir işlev kazanması için çeşitli yaklaşımlar öne sürülmüştür. Pekol'un Scott'tan aktardığı görüşe göre, "yapının bir devirden diğerine, geçmişten geleceğe taşınırken güncel olarak okunabilir olmasını sağlamak önemlidir." (Pekol, 2010).

Kuban (1969), yapıların yeni bir işlev kazanırken, bu yeni işlevin yapının tarihi kimliğinin önüne geçmemesi gerektiğini önemle vurgulamıştır. Estetik değer, yapıların tarihî önemiyle bütünleştiğini savunarak, müdahalelerin yapının tarihi kimliğini ve belge değerini mümkün olduğunca korumasının gerekliliğine işaret etmiş ve yeni bir fonksiyon

vermenin sadece yapıyı kurtarmak için bir araç olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, "Yeniden işlevlendirme, doğal bir mimari tasarım süreciyle birlikte var olan yapıyı dönüştürür, bu nedenle klasik müdahale türlerinden farklıdır. Yeni işlevle donatılan yapı, bu işlevi tam anlamıyla yerine getirmelidir. Bu durumda yapı belirli ölçüde değişebilir ve gerektiğinde yeni ekler yapılabilir" demiştir (Kuban, 2000).

Tarihi yapıların restore edilerek yeni işlevlere kavuşturulması, sadece yapıyı korumakla kalmaz, aynı zamanda geçmişle olan kültürel bağların gelecek nesillere aktarılmasını da sağlamaktadır. Yeniden işlevlendirme sürecinde, yapıların orijinal özelliklerinin korunması ve buldukları bölgenin kültürel, sosyal ve ekonomik dokusuna katkıda bulunacak yeni işlevlerin belirlenmesi önemlidir. Bu yaklaşım, tarihi yapıların hem fiziksel olarak yenilenmesini hem de kültürel mirasımızın yaşatılmasını sağlamaktadır (Kaşlı, 2009).

2.1.2. Yeniden İşlevlendirme Nedenleri

Binalar ihtiyaçların zamanla değişmesiyle birlikte özgün işlevlerini kaybetmekte veya sahip oldukları işlevlerde eskime olmaktadır. Bu durumda, binalara buldukları dönemin koşullarına uygun işlevlerin verilmesi gerektiği önem kazanmaktadır.

Eski işlevini sürdüremeyen yapı, genellikle ihmal edilmiş bir görüntüye sahiptir. Ancak, miras niteliğindeki tarihi yapılar, kültürel ve ekonomik anlamda ülkeye katkı sağlamak için yeniden toplumun hizmetine sunulmalıdır. Bu sürekli gelişim ve yenilik, yapıların dönüşüp tekrar kullanılmasıyla gerçekleşmekte; zamanla değişen yaşam tarzları ve artan ihtiyaçlar, yeni mekanların ortaya çıkmasına ve dönüşmesine yol açmaktadır. Ülkü Altınoluk'un özgün işlevini yitirmiş yapıların neden yeniden işlevlendirilmesi gerektiğine dair düşünceleri oldukça önem arz etmektedir:

“Tarihsel kültürel varlıklarımızın yeterince değerlendirilmesi, bizim birikimlerimizden de gelecek kuşakların esinlenebileceği bir sürecin yaşatılması zorunludur. Bu itibarla yapılara; toplumu etkileyici ve sonunda onları eğitici, onları yüceltici birer anlam kazandırmanın en etkin yolu onları: yaşayan birer varlık” konumuna getirebilmektir. Hiç kuşku yoktur ki bu amaç, söz konusu yapıya işlevsel bir içerik kazandırmak, onu topluma yararlı kılmak, toplumun onda yaşamasını, çevrenin ondan yararlanmasını sağlamak olmalıdır.” (Altınoluk, 1998).

Özgün işlevini yitirmiş yapıların yeniden işlevlendirilmesini gerektiren nedenler; tarihsel ve kültürel, ekonomik ve çevresel sebepler olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir.

2.1.1.1. Tarihsel ve Kültürel Nedenler

Yapılar, inşa edildikleri dönemin sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerini, yaşam biçimlerini ve o döneme ait mimari ve teknik yetenekleri yansıtmaktadırlar. Bu sebeple, yapılar toplumun manevi değerlerini yansıtan birer toplumsal bellek unsuru olarak kabul edilmektedirler. Her bir yapı, geçmişin izlerini taşımakta ve o dönemin ruhunu yansıtmaktadır. Mimari detaylar, kullanılan malzemeler, yapıların konumlandırılması ve işlevleri, o toplumun o dönemdeki ihtiyaçlarını ve değerlerini yansıtmaktadır. Bu nedenle, yapılar tarihî birer belge niteliği taşımakta ve toplumun geçmişine dair önemli ipuçları sunmaktadırlar (Kılıç, 2015).

Günümüzde, toplumların dinamik yapısı ve sürekli değişen değerleri, toplumsal yapıların evrimini zorunlu kılmaktadır. Bu evrim sürecinde, koruma kavramı önemli bir rol oynamaktadır. Tarih ve kültürün sembolü haline gelmiş önemli yapıların korunması, sadece geçmişi canlı tutmasının yanında, aynı zamanda insanlarla olan bağlarını sürdürerek tarihin sürekliliğini sağlamaktadır. Bu bağlamda, korunmaya değer yapıların yeniden işlevlendirilmesi ve toplumun günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde kullanılması gerekmektedir. Bu yeniden işlevlendirme süreci, geçmişle gelecek arasında bir köprü kurarak, kültürel mirasın canlılığını ve toplumsal kimliğin güçlenmesini sağlamaktadır (Kaşlı, 2009).

Ayrıca, yapıların işlevsel hale getirilmesi, sadece tarihi mirasın korunmasının yanında, aynı zamanda ekonomik ve sosyal faydalar da sağlamaktadır. Bu şekilde, geçmişin izleri gelecek nesillere aktarılırken, yapılar da toplumun yaşam kalitesini artırmak için kullanılmaktadır (Altınoluk, 1998).

Yapıların işlevleri, toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik dinamikleriyle doğrudan etkileşim içindedir. Bu etkileşim, zamanla değişen ihtiyaçlar ve değerler doğrultusunda yapıların fonksiyonlarının da değişmesine neden olmaktadır. Ancak, bu değişim sürecinde özellikle dikkat edilmesi gereken nokta, yapıların tarihî belleği temsil etme görevlerinin korunmasıdır. Korunmaya değer nitelikteki bir yapının özgün özelliklerinin yok edilip farklı bir yapıyla değiştirilmesi, sadece fiziksel bir değişiklik değil, aynı zamanda toplumsal hafıza ve kimlik açısından da kayıp anlamına gelmektedir.

Yeni bir yapı, eski yapıdan aldığı yerde tarihî bağlantıları ve anıları da silmekte, böylece toplumun geçmişine dair izlerin kaybolmasına sebep olmaktadır. Bu yüzden, yapıların yeniden işlevlendirilmesinde, tarihi dokunun korunması ve yapıların toplumsal bellekteki yerlerinin muhafaza edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu şekilde, geçmişin mirası gelecek nesillere aktarılırken, aynı zamanda toplumsal kimlik korunmaktadır.

Altınoluk'un belirttiği gibi, eski yapıları sadece gelir getiren bir meta olarak değil, aynı zamanda değerlendirilmesi, kullanılması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken kültür ürünleri olarak görmek daha doğru bir yaklaşımdır. Bu yapılar, sadece maddi kazanç sağlayan birer varlık olarak değil, aynı zamanda toplumun tarihî ve kültürel mirasının bir parçasıdır. Dolayısıyla, bu yapılar korunmalı, restore edilmeli ve uygun şekilde işlevlendirilmelidir. Böylece, geçmişin izleri gelecek nesillere aktarılırken, kültürel zenginliğimiz de korunmaktadır (Altınoluk, 1998).

2.1.1.2. Ekonomik Nedenler

Ekonomik faktörlerin giderek daha fazla önem kazandığı bir dönemde, yapıların yeniden işlevlendirilmesi konusu büyük bir önem taşımaktadır. Bu süreç, mevcut yapıların ekonomik potansiyelini değerlendirerek, bölgenin ekonomisine katkı sağlayabilecekleri çeşitli alanlarda kullanılmasını içermektedir. Turizm, ticaret veya konut gibi sektörlerde yapıların yeniden işlevlendirilmesi, ekonomik faydaların yanı sıra kültürel ve tarihî mirasın korunmasına da katkıda bulunmaktadır (Karaata, 2020).

Mevcut yapıların yeniden kullanılması ile tamamen yeni bir bina inşa etmek arasındaki ekonomik karşılaştırmada birçok faktör dikkat çekmektedir.

Mevcut yapıların yeniden işlevlendirilmesi genellikle yeni inşaat maliyetlerinden tasarruf sağlamakta; bu da ekonomik açıdan avantajlı olmaktadır.

Sonuç olarak, mevcut yapıların yeniden kullanılması veya yeni bir bina inşa edilmesi arasındaki ekonomik tercih, sadece maliyet analizinden çok daha fazlasını içermektedir. Süreç dahilinde kültürel, tarihî ve toplumsal faktörlerin yanı sıra, uzun vadeli getiriler de düşünülerek dengeli bir yaklaşım benimsenmektedir.

2.1.1.3. Çevresel Nedenler

Yapının bulunduğu konumun çevresindeki değişimlerin yarattığı yeni ihtiyaç tablosu yapıdaki işlev değişimini doğrudan etkilemektedir.

Bu nedenle, yapının çevresiyle etkileşimi, yapıyı yeniden kullanım gerektiren nedenlerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Çevresel faktörler, yerel ekonomik koşullar, demografik değişimler, altyapı gelişmeleri ve toplumun talepleri gibi etkenler, bir yapının hangi işlevi yerine getireceğine ve nasıl kullanılacağına yönelik kararları etkilemektedir. Örneğin, bir bölgedeki nüfus artışı veya ticaretin yoğunlaşması, bölgedeki alışveriş merkezi veya eğitim yapısı talebini artırmakta, eski bir fabrika binasının eğitim yapılarına veya ticari alanlara dönüştürülmesini teşvik etmektedir. Benzer şekilde, bir altyapı projesinin yapılması veya bir kültürel merkezin açılması gibi faktörler, çevredeki yapıların işlevlerinde değişikliklere neden olmaktadır (Ozan, 2020).

Bina ile çevresinin ortak tarihini ve birbirleriyle olan etkileşimlerini göz önünde bulundurarak, değişen çevresel koşullara uygun bir işlev belirlenmeli ve yeni bir rol üstlenen yapı, çevresindeki değişen dinamiklere uygun bir şekilde yeniden yorumlanmaktadır. Bu süreçte, bina ve çevresi arasındaki bağlantılar koparılmadan, birbirlerine bütünleşmiş bir şekilde düşünülmelidir. Bu sayede, yapılan değişikliklerin toplumsal ve tarihsel bağlamda anlamı korunmakta ve yapı, çevresiyle birlikte değerlendirildiğinde toplumsal bellekteki yerini korumaktadır. Bu yaklaşım, değişimin getirdiği sosyal ve tarihsel sürekliliğin sürdürülmesine ve yapıların kültürel mirasın bir parçası olarak korunmasına katkı sağlamaktadır (Kaşlı, 2009).

Aynı zamanda, yapının çevresiyle etkileşimi ve yerel halkın katılımı, yapıyı kabullenme ve sahiplenme sürecini hızlandırmaktadır. Bu şekilde, yapı sadece fiziksel olarak restore edilmez, aynı zamanda sosyal ve kültürel olarak da canlandırılır ve çevresiyle daha sağlam bir bağ kurması sağlanmaktadır.

Bu yaklaşım, korunmaya değer yapıların sadece tarihî miras olarak değil, aynı zamanda yaşayan ve dinamik bir toplumun bir parçası olarak da önemini korumasını sağlamaktadır.

Örnek olarak, Londra'daki Tate Modern Sanat Galerisi'ni gösterilebilmektedir. Tate Modern, 20. yüzyılın başında bir enerji santrali olarak kullanılan bir endüstriyel binanın yeniden işlevlendirilmesiyle oluşturulmuş dünyaca ünlü bir sanat müzesidir. Bu proje, çevresel nedenlerle dönüştürülmüş bir endüstriyel alanın sanat ve kültür merkezine dönüşümünü temsil etmektedir. Tate Modern, modern sanat eserlerinin sergilendiği, etkinliklerin düzenlendiği ve ziyaretçilerin keyifle vakit geçirebileceği bir mekan haline gelmiştir.

Benzer şekilde, Haliç'in çevresel nedenlerle dönüştürülmesi ve kültürel etkinlikler için kullanılması, tarihi sanayi bölgesinin modern bir rekreasyon ve kültürel alanına dönüşümünü temsil etmektedir. Bu tür projeler, tarihî yapıları koruyarak ve çevresel sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak, kentsel alanların yaşam kalitesini artırmak ve toplumu bir araya getirmek için önemli bir rol oynamaktadır.

2.2. Konaklama Yapıları

Bu bölümde konaklama yapılarının tanımları yapılacak devamında tarihi konaklama yapılarının tarihsel süreçte gelişimi incelenecektir.

2.2.1. Konaklama Kavramı ve Tanımı

Konaklama, insanların bir yerde geçici olarak kalma eylemini ifade ederken, bu eylemi gerçekleştirmek için kullanılan yapılar ise çeşitli isimlerle anılmaktadır. Tarihi süreç içinde farklı kültürlerde ve coğrafyalarda, bu konaklama yapılarına çeşitli isimler verilmiştir. Ribat, han, kervansaray, tabhane, mihmansaray, menzilgah, menzilhane gibi isimler örnek verilebilmektedir.

Her bir isim, yapıların kullanım amacı, yapıldığı dönem, bölge ve kültürel özelliklerine göre değişiklik göstermektedir. Bu çeşitlilik, konaklama yapılarının insanların geçici barınma ihtiyacını karşılamak üzere farklı formlarda ve yapısal özelliklerde geliştirilmiş olduğunu göstermektedir (Eraybat, 2011).

Ribat, Arapça kökenli bir terim olup, İslam dünyasında kullanılan bir kavramdır. Ribat, sınır bölgelerinde, özellikle İslam ordularının karargahları ve kaleleri olarak inşa edilen askeri ve dini bir yapı olarak inşa edilmiştir. Ribatlar, Müslüman askerlerin sınır bölgelerinde düşman saldırılarına karşı hazır beklemelerini sağlamanın yanı sıra, aynı zamanda İslam'ı yaymak için de kullanılan merkezler olarak kullanılmıştır. Günümüzde, ribatlar genellikle tarihî yapılar olarak korunmakta ve bazıları turistik veya dini ziyaret yerleri olarak kullanılmaktadır. Bu yapılar, İslam tarihindeki askeri ve dini öneme sahip anıtlar olarak kabul edilmiştir.

Han, Orta Doğu ve Orta Asya'da kullanılan, genellikle yolcu ve tüccarların konaklaması için yapılmış tarihi bir konaklama tesisi veya ticaret merkezidir. Hanlar, genellikle ticaret yolları üzerinde stratejik konumlarda inşa edilmiş ve özellikle Orta

Çağ'da ticaretin geliştiği dönemlerde önemli rol oynamışlardır (Hasol, 2005; Akozan, 1963).

Kervansaray, Orta Çağ'da ve Osmanlı döneminde yaygın olarak kullanılan bir tür konaklama ve ticaret merkezidir. Genellikle ticaret yolları üzerinde bulunmakta ve seyahat eden tüccarlar, kervanlar ve diğer yolcular için konaklama, dinlenme ve ticaret yapma imkânı sunmaktadır. Kervansaraylar, genellikle büyük avlular etrafında inşa edilmiş büyük yapılar olup, içlerinde odalar, depolar, mutfaklar, ibadet alanları ve bazen de hamamlar bulunduran yapılardır. Bu tesisler, yorgun yolculara barınma, yiyecek ve içecek sağlayıp ve aynı zamanda ticaretin yapıldığı bir mekân olarak hizmet etmiştir. Kervansaraylar, Orta Doğu'dan Avrupa'ya kadar geniş bir coğrafyada yaygın olarak kullanılmıştır ve ticaret yollarındaki önemli duraklardan biri olmuştur (Güran, 1978).

Mihman Sarayı, Türk kültüründe misafirperverliğin önemli bir yeri olduğu düşünülerek inşa edilmiş, konukları ağırlamak amacıyla kullanılan özel bir konak veya saraydır. "Mihman" kelimesi, Farsça kökenli olup "misafir" anlamına gelirken, "saray" ise genellikle büyük ve gösterişli yapıları ifade etmektedir. Mihman Sarayları genellikle zenginler, soylular veya devlet adamları tarafından yapılmış ve konukları ağırlamak için kullanılmıştır.

Menzilhane ve menzilgah, aslında yolculuk sırasında konaklama sağlayan yapıları ifade etmektedir. Menzil kelimesi doğrudan yol üstü konaklama yapılarını işaret etmektedir. Merhale ise menzil veya konaklama yeri gibi anlamlara gelmektedir (Devellioğlu, 2004).

Tabhane, Osmanlı İmparatorluğu döneminde kullanılan bir terimdir. Türkçe 'de "tabhane", Arapça kökenli bir kelime olan "tâbhâne"den gelmektedir ve bir tür konukeyi veya konaklama tesisi anlamına gelmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda tabhaneler, genellikle yabancı elçiler, tüccarlar, seyyahlar veya hükümet görevlileri gibi farklı ülkelerden gelen misafirlerin konaklaması için ayrılmıştır. Bu tesisler, genellikle şehir merkezlerine veya ticaret yollarına yakın bölgelerde bulunmakta ve misafirlere konforlu bir konaklama sağlamak amacıyla tasarlanmıştır (Sözen ve Tanyeli, 2007).

2.2.2. Konaklama Yapılarının Doğuşu ve Gelişimi

İnsanlık tarihinde, göçlerin ve fetihlerin yanı sıra, merkezi otoritenin güçlenmesiyle birlikte ticaretin teşvik edilmesi amacıyla seyahat etme pratiği uzun bir geçmişe sahiptir. Bu süreç, binicilik hayvanlarının evcilleştirilmesi kadar eskidir.

Seyahatin doğal bir sonucu olarak, konaklama gereksinimi ortaya çıkmıştır. Başlangıçta, konaklama genellikle açık alanlarda gerçekleşirken, zamanla seyahat edenlerin sayısının artması ve güvenli yolların oluşturulmasıyla birlikte konaklama yapıları ortaya çıkmıştır. Bu tesislerin kökeninin Antik Çağ'a kadar uzandığını söylemek mümkündür (Eraybat, 2011).

2.2.2.1. Antik Çağ

Antik dönem yıllarında, Yunanistan'ın farklı bölgelerinde bulunan Olimpia, Epidauros, Kassope gibi yerlerde, tedavi amacıyla gelenler, tüccarlar, askeri personel, resmi görevliler ve kutsal yerlere ibadet amaçlı gelenler için yapılmış olan katagogionlar, konaklama ihtiyacını karşılamak için kullanılan yapı türleridir (Er, 2004).

Kassope ve Epidauros'taki katagogion kalıntıları üzerine yapılan incelemelerde, plan şemasının avlulu tip han ve kervansaraylarda olduğu gibi odalara ayrılmış ve avlunun çevresinin sütunlarla çevrili olduğu gözlemlenmiştir. Bu özellikler, katagogionların konaklama yapılarının erken örnekleri olabileceğine işaret etmektedir (Eraybat, 2011).

Antik dönemdeki konaklama yapıları sadece barınma ve yemek ihtiyacını değil, aynı zamanda eğlence ihtiyacını da karşılamıştır. Ancak düşük kaliteli katagogionlarda, konfor konusuna pek önem verilmemiştir; konaklama genellikle basit sandalyelerin üzerinde gerçekleşmiştir (Kayın, 1998).

2.2.2.2. Bizans Dönemi

Bizans İmparatorluğu döneminde, askerlerin veya dini liderlerin konakladığı yerler olan "ksenodokion" yapıları bulunmaktadır. Bu yapıların kökeni, Roma İmparatoru Hadrianus'un dönemine kadar uzanmaktadır. Başlangıçta sadece bir konaklama tesisi olarak kullanılan bu yapılar, zaman içinde hastaların ve yoksulların bakımı için yerler haline gelmiştir. Manastır kompleksinin bir parçası olarak da bulunan bu yapılar, bakıma muhtaç olanların yanı sıra hacılar için ayrılan konaklama alanlarına da ev sahipliği yapmıştır (Erdoğan, 2009).

Orta Çağ Avrupa'sında, seyahat edenlerin ücretsiz olarak konakladığı manastırlar, konaklama ihtiyacını karşılamak için en önemli yapı kompleksleri olmuştur. Seyahat özgürlüğü ve güvenlik arttıkça, tüccarların ve hacıların konaklaması için 13. yüzyılda

bağımsız hanlar ortaya çıkmış ve bu taleple birlikte hanlar Avrupa'nın dört bir yanına yayılmıştır. 1500'lerdeki han planı, kemerli bir girişten girilen taş döşeli bir avlu, yan taraflarda odalar, ön tarafta mutfak ve genel kullanıma yönelik alanlar ile arkada ahır ve depo gibi bölümleri içermektedir (Apaydın, 2007).

2.2.2.3. Emevîler ve Abbasiler Dönemi

Ribatlar, han ve kervansarayların ilk örnekleri olarak kabul edilmiştir. Bu yapılar, savunma amacıyla inşa edilmiş olmalarına rağmen aynı zamanda konaklama ihtiyacını da karşılamışlardır. Emevi Devleti'nin büyük şehirlerindeki hanlar, genellikle iki katlı ve dükkânlardan oluşmuştur. Zemin kat ticari alanlara ev sahipliği yaparken, üst katlar genellikle yatak odaları olarak kullanılmıştır. Bazılarında ise üst katlar depo veya mesken olarak hizmet vermiştir (Eraybat, 2011).

Abbasiler Dönemi'nin ilk ribat örneği, 796 yılında Tunus'ta Abbasi valisi Hartama tarafından inşa ettirilen Monastır Ribatı'dır (Yetkin, 1965).

2.2.2.4. Karahanlılar, Gazneliler ve Büyük Selçuklu Dönemi

Türklerin konaklama yapısı örnekleri, Karahanlılar ve Gazneliler dönemlerinde görülmektedir. Bu dönemlerde yapılan konaklama yapıları, genellikle göçebe yaşam tarzlarına uygun olarak basit ve taşınabilir nitelikte olup, daha sonra yerleşik yaşama geçiş sürecinde gelişerek daha kalıcı yapılar haline gelmiştir. Bilinen ilk Ribat örneği olan "Ribat-ı Mahi", Tus-Serahs yolu üzerinde, Meşhed yakınlarında 1019-1020 yıllarında yapılmıştır. Bu ribat, o dönemde savaşçıların dinlenmesi, konaklaması ve savunma amaçlı kullanılan bir yapıdır. Ancak, zaman içinde bu ribatlar, farklı işlevler kazanmış ve zamanın ihtiyaçlarına göre dönüşerek önemli kültürel ve ticari merkezler haline gelmiştir(Eraybat, 2011).

Büyük Selçuklu Devleti, egemen olduğu bölgelerde Sasani sanatından etkilenmiştir ve Gazneli ve Karahanlılardan gelen mimari öğeleri de benimsemiştir. Özellikle eyvanlar, avlular, kubbeler, duvar nişleri ve sivri kemerli girişler gibi unsurlar, Selçuklu mimarisinde sıkça görülmektedir. Bu unsurlar genellikle kare planlı ve dört eyvanlı avlulu plan şemasıyla birlikte kullanılmıştır. Ancak, Ribat-ı Şerif gibi bazı yapılar, geleneksel plan şemalarından farklılık göstermektedir. Ribat-ı Şerif'in iki avlulu ve eyvanlı planı, Akçakale Kervansaraya benzerlik göstermektedir, bu da farklılık ve

çeşitlilik açısından önemli bir örnektir. Bu şekilde, Selçuklu mimarisi, çeşitli kaynaklardan esinlenerek kendi özgün tarzını oluşturmuş ve zamanla zenginleşmiştir (Güran, 1978).

2.3. Kervansaray ve Han Kavramı

Hanlar ve kervansaraylar, geçmiş zamanlarda yolculuk edenler için önemli dinlenme ve konaklama noktalarıdır (Aslanapa, 2007). Yolculuklar, genellikle karayolu üzerinde hayvanlarla ya da arabalarla gerçekleştirildiği için, bu yapılar seyahat edenlerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmıştır. Ancak, hanlar ve kervansaraylar arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır.

Kervansaraylar, genellikle şehirlerarası daha uzun mesafelerde yolculuk edenler için yapılmıştır. Bu nedenle, kervansaraylar daha büyük ve kapsamlı olmuştur. Diğer yandan, şehir hanları, kısa mesafeli seyahatler için yapılmıştır ve genellikle şehir merkezlerinde bulunmaktadır (Kuban, 2008).

Konaklama tesislerinin evriminde, doğuda kervansaraylar batıda hanlar önemli bir rol oynamıştır. Anadolu Selçukluları döneminde, kervansarayların en görkemli örneklerine rastlanmaktadır. Bu yapılar, sadece konaklama ihtiyacını karşılamakla kalmaz, aynı zamanda ticaretin ve kültürel alışverişin de merkezleri haline gelmiştir. Bu sayede, hanlar ve kervansaraylar, tarih boyunca hem yolculuk edenlerin hem de ticaretin canlanmasına katkı sağlamıştır.

2.3.1. Selçuklu Dönemi Kervansaray ve Han Yapıları

Anadolu Selçukluları, Roma ve Bizans dönemlerine ait eski yollarla ve Konya'nın başkent olması ile Konya merkezli ticaret yollarını güçlendirmiştir. Bu süreçte, Kayseri ve Sivas gibi stratejik konumda olan büyük şehirlerle bağlantılarını kuvvetlendirmiştir. Bununla birlikte, Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında bulunan Antalya, Alanya ve Sinop gibi liman kentlerini ele geçirerek, uluslararası ticaret ağını genişletmiştir (Eraybat, 2011).

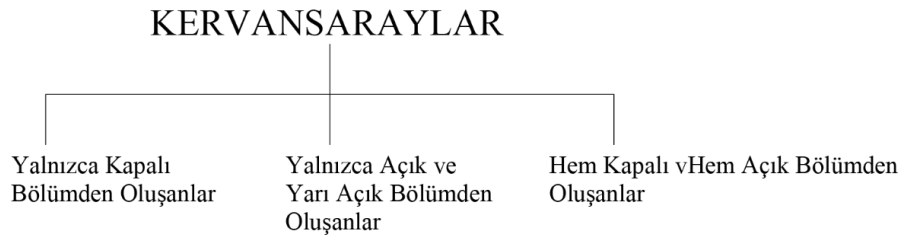
Kuban'ın (2008) incelemesi, Anadolu Selçuklu kervansaraylarının, yerel mimari geleneğin net bir yansıması olduğunu ve bu yapıların Bizans dönemi kervansaraylarından önce var olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, bu yapıların Bizans kökenli olmadığını öne sürmektedir. Ayrıca, Orta Asya ve İran'daki ribatların, Anadolu öncesine ait

örneklerinin, işlev ve planlama açısından bu kervansaraylarla benzerlik gösterdiği belirtilmektedir (Kuban, 2008).

Anadolu Selçuklu kervansaraylarında tipik olarak, avlunun girişinde kervansarayın yöneticisi, korumaları ve hizmetlileri için odalar bulunmaktadır. Avlunun bir tarafında pencereleri olmayan develik bölümü bulunurken, diğer tarafında önemli yolcular için iki daire veya büyük hanlarda hamam, mescit, erzak depoları, nalbant ve binek takımı tamircileri için hizmet birimleri yer almaktadır. Tuvalet olarak düşünülen yerler bulunsa da bunlara dair kesin bir örnek bulunmamıştır (Aslanapa, 2007).

Kapalı alanlar için kullanılan yaygın tasarım, genellikle üç veya beş bölümden oluşmuştur; kalın duvarlar ve ayaklar üzerine oturtulmuş sivri tonozlar ile orta bölümde kubbeli bir fener bulunmaktadır. İnsanların konakladığı alan, hayvanlarınkinden yüksektir ve taştan veya ahşaptan yapılmış bir parapet ile ayrılmıştır. Yapının ısınması, insanlar ve hayvanların kendi ısılarını bir arada tutarak, bu ısının dışarı sızmasını azaltan yerden yüksek ve küçük pencerelerle sağlanmıştır (Kuban, 2008).

Bektaş'a göre kervansaraylar; yalnızca kapalı bölümden oluşanlar, yalnızca açık ve yarı açık bölümden oluşanlar ve hem açık hem kapalı bölümden oluşanlar şeklinde üç grupta toplanmıştır (Bektaş, 1999) (Şekil 2.1.).

Şekil 2.1. Bektaş (1999)'a göre kervansarayların sınıflandırılması

2.3.1.1. Yalnızca Kapalı Bölümden Oluşan Kervansaraylar

Yalnızca kapalı bölümden oluşan kervansaraylar da kendi içinde üçe ayrılır.

- Tek Sahınlılar: Alanya, Şarapsa Han,
- Üç Sahınlılar: Amasya, Ezine Pazar Han,
- Beş Sahınlılar: Aksaray, Öresin Han örnek verilmektedir.

Şarapsa Han-Alanya

Şerefza Hanı olarak bilinen ancak genellikle Şarapsa Han olarak anılan kervansarayın adı bazı kaynaklarda Şarapsa Han olarak geçmektedir. Alanya'nın batısında, Alanya ile Antalya arasındaki karayolu üzerinde Konaklı Köyü sınırları içinde bulunan kervansaray, küçük bir tepe üzerinde yer almaktadır (Bakkal, 2019).

Şarapsa Hanı, yalnızca barınak bölümünden oluşan, tek katlı ve kapalı hanlar kategorisine dâhildir (Eravşar, 2011) (Şekil 2.2).

Şekil 2.2. Şarapsa Han Görünüş (URL-1)

Ezine Pazar Han-Amasya

Amasya-Tokat karayolu üzerinde, Amasya'ya 35 kilometre mesafede konumlanan Ezine Pazar Beldesi'nde bulunmaktadır. Yapı, Selçuklu Sultanlarından Alaaddin Keykubat'ın eşi Melike Mahperi Hatun tarafından yaptırılmıştır. Orijinal kitabesi kaybolduğu için tam inşa yılı kesin olarak bilinmemektedir, ancak diğer altı hanın inşa tarihleri göz önüne alındığında, bu hanın 1238-1246 yılları arasında yapılmış olabileceği düşünülmektedir (URL-2).

Dikdörtgen avlulu bir yapıya sahip olan hanın yan duvarlarındaki çıkıntılar, yapısal destek amacı taşımaktadır. İç mekân, uzunlamasına üç koridora ayrılmıştır ve bu paralel koridorlar, kemerler aracılığıyla yedi ayrı bölüme bölünmüştür. Yan koridorlardaki her bölümde ocaklar ve oyuklar yer almakta olup, ziyaretçilerin oturması veya dinlenmesi için platformlar bulunmaktadır. Selçuklu dönemine ait olan bu han, Osmanlı döneminde gerçekleştirilen çeşitli onarımlar sonucunda Osmanlı mimarisine benzer özellikler kazanmıştır. Uzun süre atıl durumda kalan ve bakımı yapılmayan han, 2007 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilerek yeniden ziyarete açılmıştır (URL-2) (Şekil 2.3.).

Şekil 2.3. Ezine Pazar Han Görünüş (URL-3)

Öresin Han-Aksaray

1188 yılında Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan'ın oğlu Melikşah tarafından inşa edilen Öresin Han, tarihi İpek Yolu üzerinde konaklama ve ticaret yolu güvenliğini sağlamak amacıyla yapılmıştır. Bu han, Anadolu'nun en eski Selçuklu hanlarından biri olarak kabul edilmektedir (URL-4).

Şekil 2.4. Öresin Han Görünüş (URL-4)

Basık kemerli bir kapıdan girilen, kare planlı ve toplamda yirmi dört ayakla desteklenen, yuvarlak kemerlerle birbirlerine ve duvarlara bağlanan beş sahneye bölünmüş, derinlemesine doğrultuda ve beşik tonozlarla örtülü bir barınak bölümü bulunmaktadır (URL-4) (Şekil 2.4.).

2.3.1.2. Yalnızca Açık ve Yarı Açık Bölümlerden Oluşan Kervansaraylar:

Bünyesinde sadece açık ve yarı açık bölümler barındıran kervansaraylardır.

Evdir Han-Antalya

Evdir Han, Antalya ile Konya arasındaki ticaret yolunda önemli bir konuma sahip olan Anadolu Selçuklu döneminin ilk menzih hanesidir. Yer aldığı düzlükte Antik Lagoon şehrinin kalıntıları bulunmaktadır. Bu han aynı zamanda Eski Han olarak da bilinmektedir (Gerçek, 2010).

Şekil 2.5. Evdir Han Görünüş (URL-5)

Yapının büyük bir kısmı şu anda yıkılmış olsa da özgün plan şeması hala okunabilir durumdadır. Güney ve doğu kısımları büyük oranda ayakta kalmışken, batı ve kuzeydeki izler ve kalıntılar, yok olan bölümlerin benzer ve simetrik olduğunu göstermektedir (Gerçek, 2010) (Şekil 2.5.).

2.3.1.3. Hem Kapalı Bölüm Hem Açık Bölümden Oluşan Kervansaraylar

Bünyesinde hem kapalı hem de açık bölümler barındıran kervansaraylardır.

Sultan Hanı-Aksaray

Sultanhanı, Aksaray'ın Sultanhanı Kasabası'nda Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubad tarafından 1229 yılında inşa edilmiştir. Han, 1278 yılında Anadolu Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından genişletilmiştir. Muazzam bir geometrik şekillerle süslenmiş yazlık kısma sahip olan hanın, portalı oldukça etkileyicidir. Han içindeki yapılar, özellikleri bakımından Sivas'taki Gök Medrese'ye benzerlik göstermektedir (URL-6).

Anadolu Selçuklu döneminin devasa kervansarayı, dikdörtgen şeklindeki avlusuyla birlikte kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır. Ana bina, dokuz sahınlı odalarıyla kaplıdır ve bunlar yüksek tonozlu bir koridor boyunca düzenlenmiştir. Koridorun ortasında yükselen bir kubbe, iç mekâna doğal ışık sağlamaktadır (Şekil 2.6.).

Şekil 2.6. Sultan Han Havadan Görünüş (URL-6)

Kuruçeşme Han-Konya

Kuruçeşme Hanı, Konya- Beyşehir güzergahında konumlanır ve aynı zamanda Hanönü Hanı olarak da bilinmektedir. Doğu-batı yönünde uzanan han, avlu ve kapalı/barınak bölümlerinden oluşan dikdörtgen planlı bir düzenleme alanına sahiptir. Doğu cephesinde, dikkat çekici bir şekilde tasarlanmış dikdörtgen yapı ve sivri kemerli bir giriş kapısı bulunmaktadır. Basık kemerli kapının açıklığı, derin bir giriş eyvanı tarafından vurgulanmıştır. Avlu, kuzey ve güney taraflarında yer alan kare planlı ayaklarla bölüntülü iki revak ile çevrilmiştir (URL-7) (Şekil 2.7.).

Şekil 2.7. Konya Kuruçeşme Han Havadan Görünüş (URL-7)

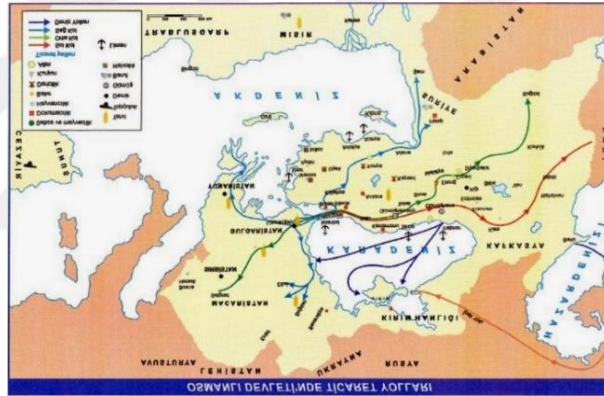
Kuruçeşme Hanı'nın inşasında düzgün kesme ve kaba yonu taşlar kullanılmış; duvar örgüsünde antik devir yapı malzemesinin de dâhil edildiği gözlemlenmektedir. Kapalı/barınak bölümünün taç kapısının alınlığı üzerinde yer alan oldukça bozulmuş

mermer kitabesine göre, yapı Selçuklu Sultanı I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in ikinci saltanatı sırasında, 1207 yılında inşa edilmiştir (URL-7).

2.3.2. Osmanlı Dönemi Kervansaray ve Han Yapıları

Osmanlı kervansaraylarının Anadolu kervansaylarından en belirgin farkı tek kütle kervansaraylardan farklı olarak; bazı kervansarayların çevresinde farklı fonksiyonda yapılar olmasından kaynaklanmaktadır. Kervansaray binasının etrafında cami hamam dükkânlar çeşme ve şadırvan gibi ilave yapılar görmek mümkündür.

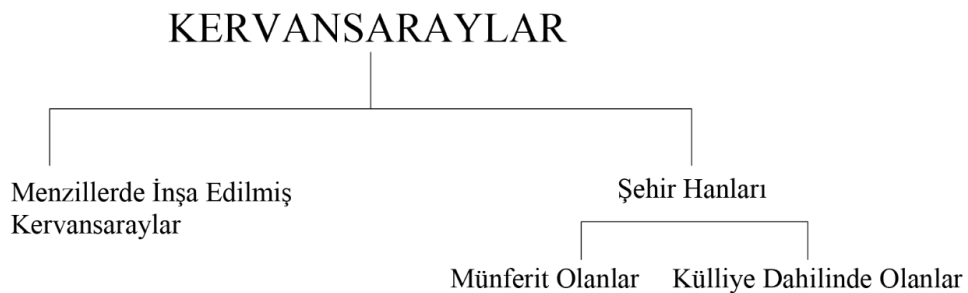
Yine farklı olarak bütün ihtiyaçlara hizmet veren yapıların yanında menzillerde yalnızca kendi ihtiyaçlarını karşılayan sade yapılar da inşa edilmiştir. Osmanlı devleti devlet özelliğini kazandıktan sonra kervansaraylar savunma üssü olarak kullanılmaktan çok kendi işleviyle hizmet vermiştir (Kuban, 1965).

Şekil 2.8. Osmanlı Dönemi Ticaret Yol Haritası (URL-8)

Osmanlı döneminde Şekil 2.8. de görüldüğü üzere Anadolu ve Rumeli'yi bağlayan güçlü bir ticaret ağı kurulmuştur.

Serap Es (1992) Osmanlı Kervansaraylarını 2 gruba ayırmıştır (Es, 1992) (Şekil 2.9.).

Şekil 2.9. Es (1992)'a göre kervansarayların sınıflandırılması

2.3.2.1. Menzillerde İnşa Edilmiş Kervansaraylar

Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde ve hac yolları üzerinde, bu rotalarda seyahat eden tüccar ve gezginlerin güvenliğini sağlamak ve dinlenmelerini temin etmek amacıyla inşa edilmiş yapılardır (Gerçek, 2010).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, mimari sadece dini değil, aynı zamanda sivil yaşamı da kucaklamış ve bu yapılar her yönüyle titizlikle düşünülmüştür. Anadolu ve Rumeli'de, etkileyici külliyelerin yanı sıra, muazzam mimari eserler yükselmiştir. Yerleşim az olan yerleri hareketlendirmek ve insanları bir araya getirmek amacıyla derbentlerde inşa edilen bu külliyeler arasında kervansaraylar özellikle belirgin bir konumda yer almıştır. Her bir yapı, o dönemin zengin kültürel dokusunu ve sosyal yaşamını yansıtan önemli birer sembol olmuştur (Aycibin, 2018).

Osmanlı İmparatorluğu'nun öncesinden devralınan kervan yolları ve bu yollar üzerinde yer alan yapılar, zaman içinde korunmuş, restore edilmiş ve kullanılmıştır. Ancak çeşitli sebeplerden hatta konuk hükümdarların kalabileceği menzil yapıları gibi ihtiyaçlar doğmuş ve buna ek olarak halkın talepleri de dikkate alınmıştır. Bu yapılar, sadece mimari açıdan değil, aynı zamanda geçmişin izlerini taşıyan önemli tarihî belgeler olarak da görülmektedir.

2.3.2.2. Şehir Hanları

Osmanlı İmparatorluğu döneminde inşa edilen şehir hanları, ticaretin canlandırılması ve tüccarların ihtiyaçlarının karşılanması için önemli merkezlerdendir. Bu hanlar, kentlerin kalbinde yer alarak ticaretin hareketliliğini arttırırken, aynı zamanda tüccarların konaklama ve mal depolama ihtiyaçlarını karşılamışlardır.

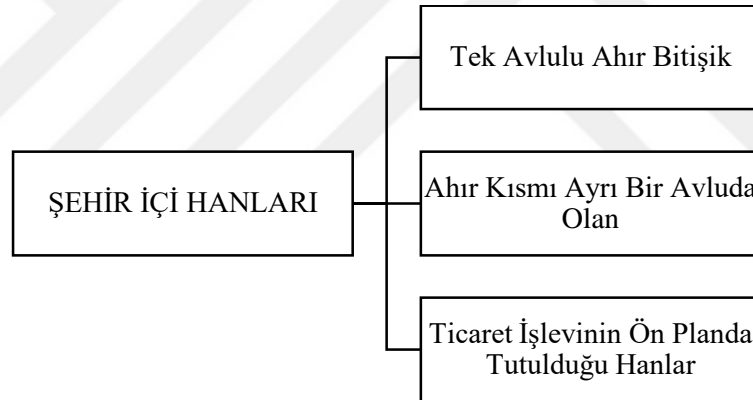
Kervansaraylardan ilham alınarak inşa edilen şehir hanlarında askeri fonksiyon olmadığı için kale benzeri görünüm kaybolmuş, yapılar daha sade ve insan ölçeğine uygun hale gelmiştir. İç ve dış mekânların bağlantısı artmış, birçok yapının dış duvarlarına dükkânlar yerleştirilmiştir. Anadolu Selçuklu kervansaraylarının cephelerindeki ihtişam, büyüklük ve anıtsal taş kapılar bu dönemde yerini sadeliğe bırakmış, süslemeler daha az gösterişli olmuştur. Duvarlar genellikle moloz taş ve tuğla hatıl, kaba yonu taş ve tuğla hatıl teknikleriyle inşa edilmiştir, harç olarak ise Horasan harcı tercih edilmiştir.

Osmanlı döneminde han mimarisi genellikle kare veya kareye yakın planlı ve revaklı avlulara sahip yapılar üzerine kurulmuştur. Bu dönemde, özellikle 16. ve 17. yüzyıllarda, çok katlı hanların inşası artış göstermiştir. İki katlı hanlara örnek olarak, 1527'de yapılan Diyarbakır Hüsrev Paşa Kervansarayı ile 1644'te inşa edilen Edirne Rüstem Paşa Kervansarayı gösterilebilmektedir (Bulut, 2014).

Avlu sayısı, genellikle arsanın büyüklüğüne ve şekline göre belirlenmektedir. Avluların şekli düzensiz geometrik yapılar olabilmektedir. Nadiren, Galata'daki Saksı Han gibi avlusuz hanlar da bulunmaktadır (Ersoy, 1994).

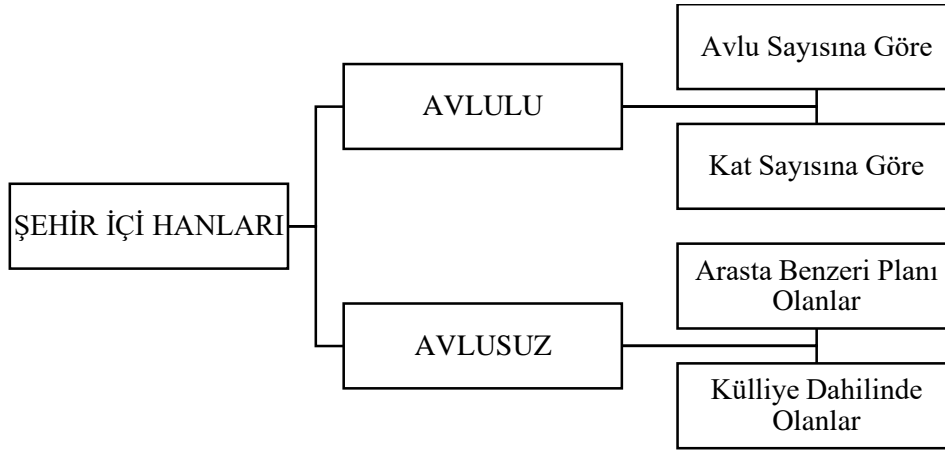
Osmanlıda en çok bu tipte hanlar görülmektedir. Düzgün bir geometrik formda bir avlu ve etrafını saran revaklar ve eyvanların gerisinde odalar şehir hanlarının plan şemasını oluşturmuştur (Aycibin, 2018).

Güran (1978) Osmanlı Dönemi Şehir hanlarını 3 grupta sınıflandırmıştır (Şekil 2.10.). Tek avlulu, ahır kısmı ise bu avluya bitişik olan hanlar, ahır kısmı ayrı bir avlu ile ayrılan hanlar ve ticaret işlevinin ön planda tutulduğu ticaret hanlarıdır (Güran, 1978).

Şekil 2.10. Güran'a göre Şehir İçi Hanlar (Güran,1978)

Ersoy'un (1994) çalışmasında ise şehir içi hanlar avlulu ve avlusuz olarak iki ana kategoriye ayrılmıştır. Avlulu hanlar, avlu sayısına ve kat sayısına göre farklı alt gruplara ayrılırken, avlusuz hanlar ise arasta tipi plana sahip olanlar ile külliyeleere bağlı olanlar olarak sınıflandırılmıştır (Şekil 2.11.).

Şekil 2.11. Ersoy'a göre Şehir İçi Hanlar (Ersoy, 1994)

2.3.3. Selçuklu Kervansarayları ile Osmanlı Kervansaraylarının Karşılaştırılması

Selçuklu ve Osmanlı Kervansarayları arasında bazı farklar bulunmaktadır. Bu farklar şekilde gösterilmiştir. Tablo Serap Es (1992)' in tezinden yararlanılarak oluşturulmuştur (Es, 1992) (Şekil 2.12.).

SELÇUKLU KERVANSARAYLARI	OSMANLI KERVANSARAYLARI
Genellikle simetri hakimdir.	Simetriye pek uyulmamıştır.
Yapılara tek giriş verilmiştir.	Yapılara bir veya iki giriş verilmiştir.
Yapılar tek katlıdır.	Yapılar birkaç katlıdır.
Yapılarda kesme taş kullanılmıştır.	Yapılarda taş veya tuğla kullanılmıştır.
Yalnızca kapıda süsleme vardır.	Süsleme pek yoktur. Sadelik ön plandadır.
Cephelerde kale görünüm etkisi vardır.	Cephelerde kale görünüm etkisi yoktur.
Pencere açıklıkları küçüktür.	Pencere açıklıkları nispeten daha büyüktür.
Kesin geometrik forma sahiptir.	İçi kesin forma sahiptir. Anca dış konturu arsa ile uyumludur.
Kırsal alanlara inşaa edilmiştir.	Kentsel alanlara inşaa edilmiştir.
Barınma amaçlı kullanılmıştır.	Barınmanın yanı sıra ticaret de ön plandadır.
Bodrum kat yoktur.	Bodrum kat vardır.
Vakıf hayrına işletilmiştir.	Geceleme paralıdır.

Şekil 2.12. Selçuklu ve Osmanlı Kervansaraylarının Karşılaştırılması (Es, 1992)

Karşılaştırma sonucunda, Osmanlı han ve kervansaray yapılarının daha gelişmiş bir plan tipine sahip olduğu görülmüştür. Genellikle kentsel alanlara inşa edilmişlerdir.

Kat sayısı genellikle birden fazla olduğu için bünyesinde yalnızca konaklama işlevini değil, ticari işlevi de barındırabilmesi imkânını vermiştir.

Günümüzde konaklama yapıları olarak yeniden işlevlendirilen Anadolu han ve kervansaraylarının genellikle Osmanlı dönemi han ve kervansaraylarından seçilmesinin sebebi, günümüz konaklama işlevine daha uygun esneklikte plan şemalarının olduğu düşünülmektedir. Araştırma dâhilinde seçilen yapılar Osmanlı şehir içi hanlardır. Osmanlı dönemi han ve kervansaraylarının gelişmiş plan şemasının oluşu, konaklama işlevini daha konforlu hale getirilmesinde önemli bir ölçüt olduğu düşünülmektedir.

2.3.4. Kervansaray ve Hanların Yeniden İşlevlendirilmesi

Zamanla değişen yaşam tarzları ve bunun sonucunda ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar, tarihi yapıların işlevlerinde de değişikliklere neden olmuştur. Bazı tarihi yapılar, orijinal işlevlerini yitirerek terk edilmiş durumdadır. Ancak, bu yapılar yeni işlevlerle yeniden hayata döndürülmektedir. Örneğin, eski bir fabrika binası sanat galerisine veya yaşam alanına dönüştürülebilmektedir. Bu tür dönüşümler, sadece tarihi mirası korumakla kalmayıp, aynı zamanda bu binaların topluma yeniden kazandırılmasını sağlamaktadır (Aycibin, 2018).

Diğer yandan, bazı tarihi yapılar hala orijinal işlevlerini sürdürmektedir ancak konfor standartları zamanla eskimiştir. Bu durumda, yapıların güncellenmesi ve modern konfor koşullarına uygun hale getirilmesi önemlidir. Örneğin, eski bir konut binasının yalıtımı yapılarak enerji verimliliği artırılabilen veya iç mekânlar modern yaşam tarzlarına uygun olarak yeniden düzenlenebilmektedir. Her iki durumda da tarihi yapıların korunması ve güncellenmesi, kültürel mirasın sürdürülebilirliğini sağlamanın yanı sıra, kentsel dönüşüm ve sürdürülebilir kalkınma açısından da önem arz etmektedir.

Kervansaraylar, tarih boyunca ticaret yollarının önemli noktalarında konaklama ve ticaret merkezi olarak kullanılan büyük yapılar olarak bilinmektedir. Günümüzde birçok kervansaray, orijinal işlevlerini yitirmiş durumdadır ancak yeni işlevlerle yeniden hayata döndürülmüşlerdir.

Birçok kervansaray, turistik tesislere, otellere veya restoranlara dönüştürülmüştür (Şekil 2.13.). Turistlerin ilgisini çekmek için geleneksel mimari özellikler korunurken, iç mekânlar modern konfor ve olanaklarla donatılmaktadır. Bu tür kervansaray dönüşümleri, hem tarihi atmosferi deneyimlemek isteyen turistlere hem de yerel ekonomiye katkı sağlamak amacıyla yaygın olarak tercih edilmektedir.

Diğer bir yeniden işlevlendirme örneği ise kültürel etkinlikler ve sanat galerileri için kullanılan kervansaraylardır. Bu yapılar, sergi alanları, atölyeler ve etkinlik mekânlarına dönüştürülerek, yerel sanat ve kültürün desteklenmesine katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda, kervansarayların turizm sektörüne kazandırılmasıyla birlikte, bölgenin ekonomik potansiyeli artmakta ve yerel iş imkânları oluşturulmaktadır.

HAN	DÖNEM	KONUM	ORJİNAL İŞLEV	MEVCUT İŞLEV
Alara Han	13.yy	Antalya	Han	Restoran Dükkan
Balkapanı Hanı	15.yy	Kastamonu	Han	Çarşı
Cinci Han	17.yy	Karabük	Han	Otel
Çengel Han	16.yy	Ankara	Han	Müze
Çifte Han	17.yy	Diyarbakır	Han	Dükkan
Çukurhan	19.yy	Şanlıurfa	Han	Dükkan
Deliller Hanı	16.yy	Diyarbakır	Han	Otel
Devecihan	15.yy	Edirne	Han	Kültür Merkezi
Ekmekçizade Kerv.	17.yy	Edirne	Kervansaray	Kültür Merkezi
Horozlu Han	13.yy	Konya	Han	Restoran
Mahperi Kerv.	13.yy	Tokat	Kervansaray	Restoran
Papşin Hanı	16.yy	Bitlis	Han	Depo
Saru Han	13.yy	Nevşehir	Han	Gösteri Merkezi
Surur Han	17.yy	Mardin	Han	Kafeterya
Sülüklü Han	17.yy	Diyarbakır	Han	Kafeterya
Şerefiye Hanı	15.yy	Bitlis	Han	Buğday Pazarı
Şirehan	19.yy	Gaziantep	Han	Otel
Yeni Han	19.yy	Manisa	Han	AVM
Zazadın Han	13.yy	Konya	Han	Restoran

Şekil 2.13. Günümüzde Farklı Kullanımlara Hizmet Eden Örnek Han ve Kervansaraylar

Deveci Han – Edirne

Deveci Han'ın inşası 15. yüzyılın ilk yarısına denk gelmektedir. Bu yapı, Osmanlı Hanlarının erken dönem örneklerinden biridir ve İmparatorluğun başkenti Edirne'den İstanbul'a taşındıktan sonra terk edilmiştir. Daha sonraları, Edirne Valisi Bekir Rüstem Paşa tarafından hapisane olarak kullanılmıştır (Pehlivan, 2018) (Şekil 2.14.). Deveci Han, 1942 yılına kadar Edirne'nin bir hapisanesi olarak kullanılmıştır. 1942'den 1992'ye kadar ise çeşitli resmi kurumlar tarafından depo olarak kullanılmıştır. Bu süre zarfında, yapı bakımsızlık nedeniyle oldukça kötü bir duruma gelmiştir (Seven, 2010).

Şekil 2.14. Deveci Han Görünüş (URL-9)

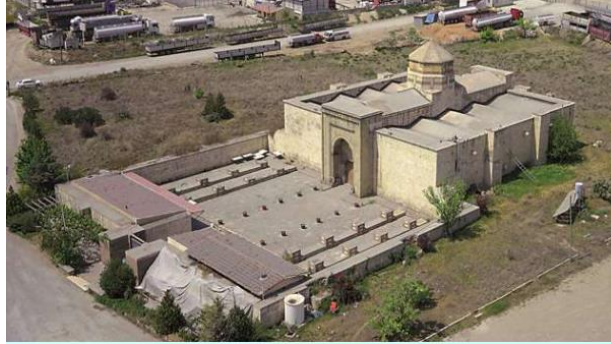
Uzun süre ihmal edilen Deveci Han, nihayetinde restore edilerek İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Kültür Merkezi olarak yeniden hayata geçirilmiştir. Zemin katı atölye ve sergi salonu olarak düzenlenirken, üst katı ise İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından kullanılmıştır. Ayrıca, kuzeydeki ek yapı çok amaçlı bir salon olarak hizmet vermektedir. Bu şekilde, atölye, sergi salonu ve çok amaçlı salon bir araya gelerek bir kültür merkezi oluşturmaktadır. Ancak, han ile ek yapı arasında ayrı girişler ve iç bağlantılar bulunmaktadır, dolayısıyla her biri bağımsız şekilde işletilmektedir (Pehlivan, 2018).

Horozlu Han – Konya

Horozlu Han, Gıyaseddin Keyhüsrev II'den sonra tahta geçen oğlu İzzeddin Keykâvus II'nin (1246-49 dönemi) atabeyi olan Emir Câmedâr Eseüddin Ruz-apa tarafından yaptırılmıştır (Erdemir, 2017).

Anadolu Selçuklu döneminin sona ermesinin ardından, Konya çevresindeki birçok han gibi, Horozlu Han da hizmet vermiştir. Ancak, geçmişine dair izler restorasyon

öncesi kötü durumunu açıkça göstermektedir. Eski fotoğraflar, yapının beden duvarlarında kullanılan kesme taşların neredeyse tamamının çöktüğünü göstermektedir (Aslanapa, 1999).

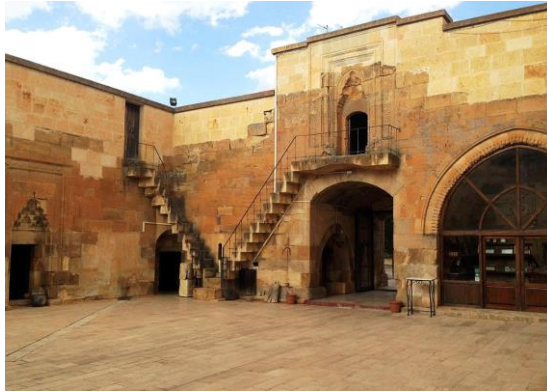
Şekil 2.15. Horozlu Han Görünüş (URL-10)

Avlu tamamen yıkılmış, hol kısmı ise büyük ölçüde harap halde bulunmaktayken, 1956'da yapılan tamir çalışmaları, restorasyonun başarısız olduğunu ortaya koymuştur.

Ancak, 1971'de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları sırasında, hanın avlusuna dair hiçbir iz görünmemesine rağmen, titiz bir araştırma sonucunda avlunun izleri bulunmuş ve bu izler temel alınarak avlu yeniden inşa edilmiş ve bir metre kadar yükseltilmiştir. Yenilenen yapı günümüzde restoran olarak hizmet vermektedir (Özkafa, 2015) (Şekil 2.15.).

Saru Han – Nevşehir

Nevşehir-Kayseri yolu üzerinde konumlanan tarihi han, 1980-1991 yılları arasında detaylı bir restorasyon sürecinden geçmiş ve 49 yıllığına özel bir şirkete kiralanmıştır. 1996'da ise gösteri ve kültür merkezi olarak yeniden doğmuş ve günümüzde aynı işlevini sürdürmektedir (Aycibin, 2018).

Şekil 2.16. Saru Han İç Avludan Görünüş (URL-11)

Han, avlu ve kapalı bölüm olarak iki ana kısımdan oluşmaktadır (Şekil 2.16). Planı, sultan hanlarının geleneksel mimari şemasına uygun olarak tasarlanmıştır. Mescit, giriş tonozunun üstüne yerleştirilmiş ve girişin solunda avluya açılan çeşmeli eyvan bulunmaktadır. Avlunun sağ köşesinde ise hamam yer almaktadır (Aslanapa, 2007).

Kültürel mirasa sahip çıkmanın yanı sıra sema gösterileri gibi kültürel etkinliklerle de geçmişin canlandırılması ve tanıtılması hedeflenmektedir. Bu sayede, mimari miraslar günümüz ihtiyaçlarına uygun hale getirilerek çağdaş kullanımlara uyarlanmış, hem kültürel ve tarihi süreklilik sağlanmış hem de yapı israfı önlenerek ekonomik kazanç elde edilmiştir. Ekonomik açıdan değerlendirildiğinde, turizm odaklı bir bölgede gelirin turizme dayalı olması düşünüldüğünde, yapıların eğlence, gösteri, yemek, konser, kokteyl gibi etkinlikler için kullanılmasının doğru bir yatırım olduğu ifade edilebilmektedir. Bu şekilde, turizm sektörünün faaliyetleriyle uyumlu olarak yapılan bu tür etkinlikler bölgenin ekonomik potansiyelini artırmaktadır (Eraybat, 2011).

3. BUTİK OTEL KAVRAMI VE BUTİK OTEL OLARAK KULLANILAN KERVANSARAYLAR

3.1. Butik Otel Kavramı

"Butik" kelimesi, çeşitli disiplinlerde farklı anlamlar taşımaktadır. Bir yandan, özel müşteriye sunulan hizmetleri ifade ederken, diğer yandan kişiye özel veya elit ürünlerin satıldığı küçük alışveriş dükkânlarını tanımlamaktadır. Bu terim, genellikle özgünlük, kişiselleştirme ve benzersiz deneyim vurgusuyla ilişkilendirilmektedir (Drewer, 2005). Butik kavramı mekânsal olarak küçüklük ve özelleşme üzerine kurulmuştur. Küçüklük kavramı ölçek olarak ele alındığında, bir mekânın butik olarak tanımlanması, genellikle az sayıda kişiyi barındırabilecek kadar küçük olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Bu, genellikle kişiye özel hizmet ve deneyim sunmaya odaklanan, kalabalık ve anonim olmayan bir atmosfer yaratmayı amaçlayan bir yaklaşımı ifade etmektedir. Özelleşme ise özgün tasarım yaklaşımını ifade etmektedir. Bu, bir mekânın coğrafi konumundan, bulunduğu kentin kimliğine ve hatta kullanıcı tipine kadar değişkenlik gösterebilen özel bir tasarım anlayışıdır. Bu tasarım yaklaşımı, mekânın kişisel ve özgün bir karaktere sahip olmasını sağlamaktadır. Özgünlük, her mekân için göreceli bir kavramdır ve bir mekânın özgünlüğü, çevresiyle uyumlu olması, kullanıcı ihtiyaçlarını karşılaması ve gereksinimlere uygun bir tasarıma sahip olması gibi kriterlerle değerlendirilmektedir (Aykol, 2014).

Butik tasarım detayları, genellikle kişiye özel ve özgün bir yaklaşımı desteklemektedir. Örneğin, ünlü bir tasarımcının az sayıda üretilen mobilyalarının kullanılması veya iç mekanlarda özel tasarımlarıyla öne çıkan markaların tercih edilmesi, mekâna özgünlük ve kişisel bir dokunuş katmaya yardımcı olmaktadır. Bu tür detaylar, kullanıcıların kendilerini özel hissetmelerini ve mekânda benzersiz bir deneyim yaşamalarını sağlamaktadır. Butik oteller, farklı ülkelerde değişkenlik gösterebilmekte ancak genel olarak benzer özelliklere sahip olmaları beklenmektedir (Aykol, 2014).

Butik oteller, kapasite açısından küçük işletmeler olmalarına rağmen hedef kitlelerini genellikle seçkin üst düzey tüketiciler oluşturmaktadır. Bu oteller, konfor ve kalite açısından beş yıldızlı otel düzeyinde hizmet vermekte ve yüksek ekonomik girdi sağlamaktadır. Ancak, literatürde butik otel tanımlarının çeşitliliği nedeniyle, butik otel niteliklerini karşılamayan birçok küçük işletme kendilerini butik olarak tanıtabilmektedir (Öncel, 2022).

Butik otellerin sunduğu hizmetler genellikle kişiye özel ve özenli bir deneyim sunmayı amaçlamaktadır. Bu oteller, genellikle özgün tasarımlara ve dikkat çekici iç dekorasyona sahip olup; yerel kültür ve geleneklere odaklanarak misafirlere benzersiz deneyimler sunmaktadırlar.

Ancak, butik otel terimi bazen yanlış veya hatalı bir şekilde kullanılmaktadır. Küçük bir işletme olmalarına rağmen butik otel olarak tanıtılan yerler, gerçek anlamda butik otel niteliklerini taşımamaktadır (Çelik, 2021).

01.06.2019 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmış olan Turizm Tesislerinin Niteliklerine İlişkin Yönetmeliğin 21. Maddesinde butik oteller şu şekilde tanımlanmaktadır. ‘Butik oteller; bu Yönetmelikte turizm tesisleri ve konaklama tesisleri için belirlenmiş olan asgari nitelikleri sağlayan, deneyimli, konusunda eğitilmiş veya sertifikalı personel ile kişiye özel yüksek standartta hizmet verilen, en az on, en fazla altmış odalı otellerdir. “Yönetmeliğe göre butik otellerin şu özelliklere sahip olması gerekmektedir:

- a) Üstün kaliteli, özel tasarım seri üretim veya antika ürünlerden oluşan tefriş, dekorasyon, donanım ve servis malzemeleri,
- b) Alakart hizmet verilen restoran,
- c) Resepsiyon, lobi, yatak kapasitesinin yüzde yirmi beşi oranında oturma alanı,
- ç) Yönetim odası,
- d) Genel mahallerde klima,
- e) Genel mahallerde ve odalarda kablosuz internet,
- f) Beş yıldızlı otel odaları için belirlenen nitelikleri taşıyan yatak odaları,
- g) Yatak katlarında kat hizmetleri ofisi veya dolap,
- ğ) Oda banyolarında aydınlatmalı büyüteçli ayna,
- h) Yatak odasını gece kullanımına hazırlama hizmeti,
- ı) Oda servisi hizmeti,
- i) Kat sayısı itibarıyla müşteri asansörü zorunlu olanlarda servis alanları ile bağlantılı servis asansörü,
- j) Bagaj odası ve bagaj taşıma hizmeti,
- k) Çamaşır yıkama, ütüleme, kuru temizleme ve terzi hizmeti,
- l) Görevli personel aracılığıyla sağlanan otopark hizmeti,
- m) Tesis müşteri yatak kapasitesinin en az yüzde ellisine denk gelen sayıda deneyimli veya en az beş yıl deneyimli idari personel,

n) Çok amaçlı salon, toplantı salonu, tiyatro salonu, sinema salonu, lokanta, kafeterya, kahvaltı salonu ünitelerinden en az biri bulunur (T.C. Resmi Gazete).”

3.2. Butik Oteller İçin Müşteri Memnuniyetinin Sağlanması

Butik otellerin öncelikli hedefi, müşteri beklentilerine karşılık vererek özgün bir hizmet sunmak ve ayrıcalıklı bir deneyim yaşatmaktır (Olga, 2009). Bu hedef doğrultusunda, farklı tasarım ürünleri ve özgün işletme modelleriyle başarı ve kar elde etmeyi amaçlamaktadırlar. Özellikle, otelin benimsediği belirgin tarza uygun bir işletme modeli oluşturması ve sunulan hizmetlerde bu tarzı desteklemesi önemlidir. Bu yaklaşım, müşterilere kendilerini özel hissettiren bir deneyim sunarak otelin benzersizliğini vurgulamakta ve müşteri sadakatini artırmaktadır. Butik oteller belirli kriterler çerçevesinde yapılaşmaktadır. Bu kriterler dahilinde sürdürülebilir bir otelcilik anlayışından bahsetmek mümkündür.

Otelin konumu, yapının elde edilme şekli, dekorasyon, sunulan hizmetler bu özelliklere örnek olarak verilebilmektedir. Bu özelliklerin bazıları görsel anket aşamasında değerlendirilerek butik otellerin müşteri memnuniyetinin sağlanması için sonuç kısmında yorumlanmıştır.

Butik Otelin Konumu

Bir butik otelin konumu, konuk deneyimi üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Erişilebilirlik, turistik noktalara yakınlık, güvenlik, manzara ve çevre gibi unsurlar otelin konumunun önemini daha iyi vurgulamaktadır (Can, 2014).

Erişilebilirlik: İyi bir konum, konukların otele rahatlıkla erişebilmesini sağlar. Havalimanlarına, tren istasyonlarına veya diğer önemli ulaşım merkezlerine yakınlık, konukların seyahat etmelerini kolaylaştırmaktadır.

Turistik Noktalara Yakınlık: Butik otelin, turistik cazibe merkezlerine yakın bir konumda olması, konukların çevreyi keşfetme ve yerel kültürü deneyimleme isteğini tatmin etme potansiyelini artırmaktadır.

Güvenlik: Konum, konukların güvenlik algısını belirleyen kritik bir faktördür. Güvenli bir bölgede bulunmak, konukların konfor ve huzur içinde konaklamalarını sağlamaktadır.

Manzara ve Çevre: Butik otelin çevresindeki doğal güzellikler veya şehir manzaraları, konukların konaklama deneyimini zenginleştirmektedir.

Bu unsurlar, bir butik otelin konumunun stratejik önemini vurgulamaktadır. Doğru bir konum seçimi, otelin konuk memnuniyeti, başarı ve rekabet gücü üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir.

Butik Otelin Elde Edilme Şekli

Butik otel yapıları üzerine yapılan araştırmalar, iki temel yöntemle oluşturulduğunu ortaya koymuştur:

- Yeni yapıların tasarlanması ve inşa edilmesiyle elde edilmiş olanlar.
- Var olan bir yapıdan dönüştürülerek elde edilmiş olanlar.

Ancak, çalışmaların ortaya koyduğu bir diğer bulgu, butik otellerin genellikle mevcut bir yapıdan dönüştürülerek elde edilmiş olmalarıdır. Ancak, bir yapıyı dönüştürmek, tasarım ve kullanım aşamalarında bazı zorluklarla karşılaşılmasına neden olmaktadır (Can, 2014).

Çelik'e (2010) göre, tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesiyle oluşturulan butik oteller, geleneksel karaktere en az zarar verecek şekilde dönüştürülmelidir. Bu süreçte, yapı, konaklama fonksiyonuna uygun olarak yeniden düzenlenmeli ve orijinal özelliklerini korurken çevresiyle uyum içinde olmalıdır. Yapının karakterini bozacak büyük değişikliklerden kaçınılmalı, yeni işlevin gereksinimleri doğrultusunda mekanlar çözümlenmelidir (Çelik, 2010).

Butik otellerin tasarlanıp inşa edilmesi, mimari form, büyüklük, hizmet tarzı ve teknoloji gibi unsurları kontrol altında tutabilen tasarımcılar ve işletmeciler için esneklik sunmaktadır. Ancak, mevcut yapıların dönüştürülmesi sürecinde belirli kısıtlamalarla karşılaşılması kaçınılmazdır. Dönüştürülen yapının boyutu, işletmenin kapasitesini doğrudan etkilemekte ve bu durumda mevcut odaların sayısı ile sınırlı kalınmaktadır.

Ayrıca, mekanların iç işleyişi ve konumlandırılması gibi faktörlerde dikkatli olunması gerekmektedir. Özellikle restoranlar gibi büyük mekan gerektiren alanlar veya dış mekan bağlantısı gerektiren mutfak ve çamaşırhane gibi hizmet birimleri, tasarımcılar için önemli zorluklar teşkil etmektedir. Bu mekanların düzenlenmesi sırasında, orijinal

mimari dokunun korunması ve işletme açısından pratiklik sağlanması denge gerektirmektedir (Can, 2014).

Sonuç olarak, bir butik otelin kendine özgü karakterini ve çekiciliğini belirleyen faktörlerden biri, yapının nasıl elde edildiğidir. Özgün bir tarihi binanın restore edilmesi, yerel mimari tarzın ve kültürün vurgulanması veya yenilikçi bir tasarım yaklaşımının benimsenmesi gibi farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bu, otelin kişiselliğini ve özgünlüğünü artırmaktadır. Bu da dolaylı yoldan müşteri memnuniyetini olumlu yönde etkilemektedir.

Butik Otelin Dekorasyonu

Mimari karakterin yanı sıra, mekanın tasarımı ve kullanıcıya sunduğu konfor, dekorasyonla belirlenmektedir. Dekorasyon, mekanın konsepti ve temasıyla uyumlu olmalıdır, böylece konseptin ruhunu yansıtırken aynı zamanda kullanıcılara anlamlı bir deneyim sunmaktadır. Bu nedenle, mekanın tasarımı ve dekorasyonu, sadece mimari yapıya değil, aynı zamanda konseptte uygun olarak düşünülmesi gerekmekte, böylece ortaya çıkan atmosfer ve hisler konuklara unutulmaz bir deneyim sunmaktadır (Olga, 2009) (Drewer, 2005).

Butik Otelin Sunduğu Hizmetler

Misafirlere hizmet genellikle butik otellerde 24 saat verilmektedir. Birçok butik otel, restoranlar, barlar ve toplantı salonları gibi tesislere sahiptir ve bu alanlar genellikle sadece konuklara değil aynı zamanda genel halka da açıktır. Butik otellerin özellikleri, küçük ve lüks mağazalarda bulunan benzer küçük serileri andırmaktadır. Odaların döşenmesi de konaklama için özel olarak tasarlanmıştır, kısa süreli konaklamalar için idealdir (Özaltın, 2008).

Butik otellerde sunulan hizmetlerin kullanıcılar açısından önemi büyüktür çünkü: butik otellerde konaklayan kullanıcılar, kişisel ve özenli hizmetlerle karşılanarak konforlu ve rahat bir deneyim yaşamaktadırlar. Daha küçük ölçekte olmaları, personelin misafirlere daha fazla dikkat göstermesini ve özel ihtiyaçlarına hızlıca cevap verebilmesini sağlamaktadır. Ayrıca, butik oteller genellikle yerel kültürü ve atmosferi yansıtan özel tarza sahiptirler, bu da konuklara o bölgenin özgünlüğünü keşfetme ve deneyimleme fırsatı sunmaktadır. Daha küçük ve samimi bir ortamda, misafirler otel

personeliyle daha sıcak ve samimi ilişkiler kurmakta, bu da konukların daha rahat hissetmelerini sağlamakta ve konaklama deneyimlerini olumlu yönde etkilemektedir. Sonuç olarak, butik otellerde sunulan hizmetler, kullanıcıların memnuniyetini ve konforunu artırırken aynı zamanda kişiselleştirilmiş ve anlamlı bir konaklama deneyimi sunmaktadır. Bu da müşteri memnuniyetini olumlu yönde etkilemektedir (Olga, 2009).

Butik Otel Odası Nitelikler

Konaklama sektöründe otel odaları, otelin mekânsal ve hizmetsel olarak en önemli bileşenlerinden biridir. Özellikle butik otellerde, odaların tasarımı ve özellikleri, müşteri tercihini doğrudan etkileyen kritik unsurlardır. Butik oteller, kendine özgü tarzları ve özenle seçilmiş mekânsal detayları ile dikkat çekmektedirler (Aggett 2007). Odaların estetik ve fonksiyonellik açısından özgün olması, müşterilere benzersiz bir konaklama deneyimi sunmayı amaçlamaktadır (Çengel, 2013).

Butik otel odalarının tasarımı, konukların deneyimini zenginleştirmek için özenle planlanmaktadır. Ambiyansı oluşturan mobilya seçimi, renk paleti, aydınlatma ve dekorasyon tarzı, odanın karakterini belirlemekte ve müşteri memnuniyetini artırmaktadır. Odalardaki özgünlük ve kişisel dokunuşlar, butik otel müşterilerinin tercihlerini belirlemede önemli bir rol oynamaktadır.

Butik otel odaları, sadece konaklama alanı değil, aynı zamanda otelin kendine özgü kimliğini yansıtan bir sanat eseri olarak görülmektedir. Bu nedenle, odaların tasarımı özenle planlanmakta ve her detay özenle düşünülmektedir.

İç Mekan Tasarımı

Butik otellerin otantik atmosferi, konuk memnuniyetini olumlu yönde etkileyen çeşitli faktörlerden oluşmaktadır. Bu tür oteller genellikle daha küçük ve kişisel bir ortama sahiptir, bu da konuklara daha özel ve kişiselleştirilmiş bir deneyim sunmaktadır. Daha az odalı olmaları, çalışanların her konuğa daha fazla dikkat ve özen gösterebilmesini sağlamaktadır. Otantik dekor ve yerel unsurların kullanımıyla, butik oteller, konuklara buldukları bölgenin kültürünü ve atmosferini daha derinlemesine deneyimleme fırsatı sunmaktadır. Bu da konukların seyahat deneyimini zenginleştirip; onları otele daha bağlı hale getirmeyi amaçlamaktadır.

Aslan'ın (2016) çalışmasında regresyon analizinden elde edilen bulgular, otantiklik algısının misafir memnuniyeti üzerinde belirgin bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu etkiyi belirlemek için, otel çalışanlarının yerel halktan seçilmesi, otelde yerel kültüre ait unsurların bulunması ve sunulan yiyecek-içecek hizmetlerinin yerel kültürü yansıtması gibi faktörler önemlidir. Bu unsurlar, misafirlerin gerçek ve otantik bir deneyim yaşamasına olanak sağlayarak memnuniyetlerini artırmaktadır. Bu bulgular, otel işletmecileri için yerel kültür ve otantiklik odaklı stratejiler geliştirmenin önemini vurgulamaktadır (Aslan, 2016).

Butik oteller genellikle büyük zincir otellerden daha sakin bir ortam sunmaktadır. Daha küçük boyutları ve daha az misafir kapasitesi, konuklara daha huzurlu ve rahat bir konaklama deneyimi sağlamaktadır. Bu ortam, konukların dinlenmelerini ve stresten uzaklaşmalarını kolaylaştırmaktadır. Konuklar, standart zincir otellerin aksine, butik otellerde daha kişisel ve samimi bir deneyim yaşamaktadır. Çalışanlar genellikle konukların özel isteklerine ve ihtiyaçlarına daha duyarlıdır. Bu da konukların memnuniyetini ve geri dönüş oranlarını artırmaktadır. Kişiselleştirilmiş hizmet, yerel kültürle temas ve sakin bir ortam, konuk memnuniyetini artıran unsurlar arasındadır.

3.3. Butik Otellerde Mekânsal Organizasyon

Otellerde mekânsal organizasyon, konukların rahat ve keyifli bir konaklama deneyimi yaşamalarını sağlamak amacıyla otel içindeki alanların düzenlenmesi ve planlanması sürecidir. Her otelin sahip olması gereken başlıca dört ana mekân grubu vardır. Bunlar; genel mekânlar, yatak katları, idari bürolar, servis alanlarıdır (Yolcu,2006).

Genel Mekânlar:

Genel mekânlar; lobiler, restoranlar, barlar ve çeşitli ortak alanlar olarak sıralanmaktadır.

- Lobiler: Misafirleri karşılayan, otelin giriş bölümüdür.
- Restoranlar ve Barlar: Çeşitli yemek deneyimleri sunan ve misafirlere dinlenme ve eğlence imkânı sağlayan mekânlar olarak açıklanmaktadır.

- Ortak Alanlar: Otelden genel olarak tüm misafirlerin yararlandığı alanlar, örneğin fuaye alanları, teraslar, kütüphane gibi alanlardır. Bu alanlar halka açık olabilmektedir (Can, 2014).

Konaklama Bölümleri (Yatak Katları)

Konaklama bölümleri yatak odalarını ifade etmektedir. Butik otelin potansiyeline göre konaklama odaları çeşitlenebilmektedir. Otellerin yatak odaları, mekân planlaması ve tasarımı açısından büyük önem taşıyan ve geniş bir işlevsel yelpazeye hitap eden alanlardır. Yatak odaları, sınırlı alan içinde birçok farklı ihtiyacı karşılamak üzere tasarlanmıştır. Bu mekânlar, konukların çeşitli eylemlerine yanıt verebilmek için çoklu fonksiyonları içeren karmaşık ve bütünleşmiş bir bölümü temsil etmektedir.

Yatak odaları, konukların dinlenme, uyuma, kişisel bakım gibi temel ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla organize edilir. Aynı zamanda, süitler, yatak odaları, asansörler, çamaşırhaneler ve servis alanları gibi bir dizi alt mekânın bir araya gelerek konuk deneyimini zenginleştirdiği ve kolaylaştırdığı bir mekândır.

Bu alanın tasarımı, konukların rahatını ve gereksinimlerini öncelikli kılarak yapılmaktadır. Mekânın kullanımı, konukların konforunu ve rahatını sağlamak için dikkatlice düşünülmektedir. Görsel estetik, işlevsellik ve konforun bir araya geldiği bu tasarımlar, otel konaklamalarının kalitesini belirleyen önemli unsurlardan biridir (Kervancıoğlu, 2019).

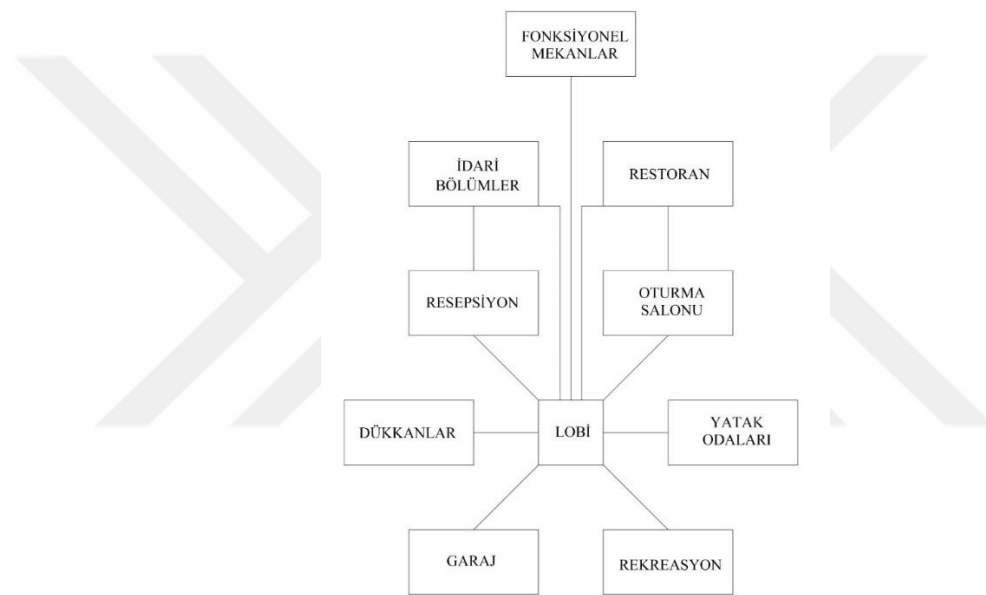
İdari Bürolar

İdari ofisler, otelin iç hacmine ve büyüklüğüne göre belirlenmektedir. Bu ofisler genellikle danışma, halkla ilişkiler, muhasebe, insan kaynakları, teknik servis, vezne, bagaj kabul, depo gibi birimleri içermektedir. Daha büyük organizasyonlarda ise güvenlik kasaları, santral, yangın kontrol birimleri gibi özel ofisler de bulunabilmektedir. Mekânların mimari planlaması, yüksek verimle düşük enerji maliyetlerini sağlayacak şekilde yapılması gerekmektedir. Müşterilerin direkt bağlantı kurmadığı fakat resepsiyon ile de bağlantılı olacak bir yerde konumlandırılmalı ve işletmecinin görüşleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu şekilde tasarlanan ofisler, işletmenin gereksinimlerini en iyi şekilde karşılamaktadır (Balaban, 2017).

Servis Alanları:

Servis alanları çeşitli teknik alanlardan oluşan birimlerdir. Bu alanların daha izole mekânlar olması tercih edilmektedir. Mutfaclar, tesisat alanları, çamaşırhaneler, depolar, temizlik depoları servis alanlarına örnek olarak verilmektedir.

Bu mekânlar, otelin hizmet kalitesini ve konforunu sağlamak için bir araya getirilen temel bileşenlerdir. Otelin hedeflediği hizmet standartları ve misafir memnuniyetini sağlama amacıyla bu mekânların tasarımı ve düzenlemesi büyük önem taşımaktadır. İldeniz (1991), bu alanların birbirleri ile genel bağlantılarını bir şema ile açıklamıştır (Şekil 3.2.).

Şekil 3.2. Otellerin Genel Mekânlarının İlişki Şeması, (İldeniz, 1991)

3.4. Butik Otel Olarak Yeniden İşlevlendirilen Kervansaraylar

Kervansaray ve hanlar, butik otel işlevine uygunluğuyla dikkat çeken tarihi yapılar olarak öne çıkmaktadır. Bu tür yapılar genellikle büyük iç avlulu ve az katlı yapılar olup, geleneksel mimari özellikleri taşımaktadır. İç avluları, açık hava etkinliklerine ve dinlenmeye imkân tanırken, odalar genellikle çevresinde düzenlenip konuklara özel bir atmosfer sunmaktadır (Aycibin, 2018).

Kervansaray ve hanlar, konuklarını tarihi bir yolculuğa çıkaracak kadar zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Bu tür yapılarda konaklamak, geçmişin izlerini yaşamak ve geleneksel yaşam tarzını deneyimlemek anlamına gelmektedir. Aynı zamanda, butik otel işlevine uygunluğu, bu yapıların genellikle sınırlı sayıda odalara sahip olmasıyla da

ilişkilidir. Her oda genellikle özenle dekore edilmiş ve kişisel bir dokunuşla tasarlanmıştır, böylece konuklara özel bir konaklama deneyimi sunmaktadır.

Butik otel olarak işlevlendirilen kervansaray ve hanlar, genellikle doğal malzemelerin kullanıldığı ve geleneksel el sanatlarının yer aldığı dekorasyonlarla dikkat çekmektedir. Bu da konuklara otantik bir deneyim sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, iç avlular ve ortak alanlar, misafirlerin dinlenmeleri ve sosyalleşmeleri için ideal bir ortam sağlamaktadır. Kültürel ve tarihi mirası koruyarak modern konforu bir araya getiren butik otel anlayışı, kervansaray ve hanların yeniden canlanmasını sağlamaktadır. Bu yapıların butik otel olarak işlevlendirilmesi, tarihi ve kültürel zenginliğin turizm açısından değerlendirilmesini sağlamaktadır. Böylece yeniden işlevlendirme düşüncesi bu yapıların gelecek nesillere aktarılmasını ve korunmasını desteklemektedir.

3.4.1. Butik Otel Olarak Yeniden İşlevlendirilen Kervansaray ve Han Örnekleri

Bu bölümde butik otel olarak yeniden işlevlendirilen Anadolu kervansaray ve hanlarından örnekler incelenmiştir.

Kurşunlu Han-Kastamonu

Kastamonu'da bulunan Kurşunlu Han, Candaroğulları Beyliği'nin son hükümdarı Kamalattın İsmail Bey tarafından 1443-1461 yılları arasında inşaa edilmiştir.

Han, başlangıçta 1721 yılında restore edilmiştir. Daha sonra, 1756 yılında bir başka onarımdan geçmiştir (Gökoğlu, 1952). O dönemde hanın tavanları kurşunla kaplanmıştır ve bu nedenle "Kurşunlu Han" olarak anılmıştır. Ancak, zamanla kurşunlar çıkarılmış ve yerine sac kaplanmıştır. 1943 depreminde hasar gören hanın sac kaplamaları kaldırılmış ve 1946 yılında ayaklar arasındaki kemerler ile üst katın kurşunları yenilenmiştir (Gökoğlu, 1952). 1951 yılında üst katı restore edilen han, 1972 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından tamir edilmiştir (Şekil 3.3.). Restorasyon çalışmalarının tamamlanmasından sonra, hanın işletmesi 20 yıllığına özel bir şirkete verilerek otel ve restoran olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu uygulama sayesinde, hanın daha sağlıklı bir şekilde korunması ve kullanılması sağlanmıştır (Gökoğlu, 1952).

Şekil 3.3. Kurşunlu han görünüş (URL-12)

Şirehan-Gaziantep

Gaziantep'te kültür yolunda bulunan Han, II. Abdülhamid döneminde, 1885/1886 yıllarında Halep Valisi Cemil Bey'in talimatıyla kaymakam Rüstem Bey ve belediye başkanı Mustafa Ağa tarafından belediyenin kaynakları ve halkın katkılarıyla inşa edilmiştir. Hanın mimarı Kir Kor ve nakkaşı Ali Efendi oğlu Abbas'tır (Kartal, 2015).

Yapının geçmişi ve önceki işlevi; Gaziantep'te eskiden yetiştirilen üzümleri işlemek amacıyla kullanılmış, üzümler burada ezilerek sucuk yapımı için kullanılmıştır ve kış aylarında tüketilmiştir. Ayrıca üzüm, fıstık, pekmez gibi ürünlerin alım-satımı da bu mekânda gerçekleştirilmiştir. Bu ürünlerin işlenmesine "şire" adı verildiği için han, "Şire Han" olarak bilinmektedir. Han, 9 yıl süren bir restorasyon sürecinin ardından 2013 yılında turizm işletme belgesi alarak özel konaklama tesisi olarak hizmet vermeye başlamıştır (Kervancıoğlu, 2019) (Şekil 3.4.).

Şekil 3.4. Şirehan Görünüş (Yazarın Arşivinden)

Cinci Han- Kastamonu

Cinci Han, 1645 yılında Cinci Hoca tarafından Safranbolu'da inşa edilmiştir. 2000 yılı öncesinde restore edilmeden önce bir depo olarak hizmet vermiştir. Her odası,

Safranbolu'dan bir esnaf tarafından kiralanmıştır. Han, otel olarak kullanılmaya başladıktan sonra, odaların kapılarına önceden o odada konaklayan kişilerin veya firmaların isimleri ya da varsa lakapları yazılmıştır. Han Ağası'nın odası dışındaki odalarda özel tuvalet bulunmadığından, ıslak hacimler için iki odanın arasındaki bir oda kullanılmıştır. Bu odanın yarısı sağ taraftaki odanın banyosu olarak, diğer yarısı ise sol taraftaki odanın banyosu olarak hizmet vermiştir (Gerçek, 2010) (Şekil 3.5.).

Şekil 3.5. Cinci Han Krokisi (URL-13)

Kanuni Kervansarayı-İzmir

İzmir'in Çeşme ilçe merkezinde bulunan bu kervansarayın kökeni, kitabesinden edinilen bilgilere göre 935 (1528) yılına dayanmaktadır. Bu tarih, Kanuni Sultan Süleyman'ın buyruğuyla yapıldığını belirtmektedir (URL-14).

Kuşadası'ndaki Kervansaray, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı'na benzer bir yapıya sahiptir ve dış görünümü kaleyi anımsatır. Kervansarayın çatısı ve merdivenleri kısmen yıkılmış durumdadır ve Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1971 yılından sonra, orijinal kalıntılara dayanılarak restore edilmiştir (Gerçek, 2010) (Şekil 3.6.).

Şekil 3.6. Kanuni Kervansarayı (URL-14)

4. ALAN ÇALIŞMASI

Çalışmanın bu bölümünde seçilen örnekler hakkında genel bilgilendirilmeler ile yapıların mevcut durumlar tespitleri tablo ile açıklanmış mekân dizim analizleri anket çalışmaları analiz edilmiştir. Bölüm sonunda yapılan analizler ve anket verileri genel değerlendirme başlığı altında toplanmıştır.

4.1. Örneklem Seçimi

Çalışmanın konaklama işlevi ile yeniden işlevlendirilen Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden seçilmiş Osmanlı Şehir hanı olarak nitelendirilen üç adet kervansaray ve han yapısı hakkında genel bilgiler verilmiştir.

4.1.1. Hüsrev Paşa Hanı

Tezde incelenen yapılar arasında ilk olarak, aynı zamanda Deliller Hanı olarak bilinen Hüsrevpaşa Hanı ele alınacaktır. Bu bölümde, yapının konumundan tarihine, mimari özelliklerinden mevcut kullanım durumuna kadar çeşitli yönleri detaylı bir şekilde incelenecektir.

4.1.1.1. Yapının Konumu

Hüsrevpaşa Hanı, Diyarbakır Suriçi bölgesinin Mardin Kapı semtinde, Gazi Caddesi üzerinde konumlanmıştır (Şekil 4.1). Hanın giriş noktası doğrudan Gazi Caddesi üzerinden sağlanmaktadır. Doğusunda, açık havuz alanının arkasında bahçeler, bir bölme duvarla ayrılmış olarak yer almaktadır. Kuzeyinde Hüsrev Paşa Cami ve Medresesi bulunurken, doğu tarafında Sağlık Ocağı, Alparslan İlkokulu ve Ali Paşa Lisesi yer almaktadır. Hanın çevresine daha geniş bir perspektiften bakıldığında; kuzeyde Sülüklü Han, Ulu Cami ve Hasan Paşa Hanı bulunurken, kuzeydoğuda Deva Hamamı, Cemil Paşa Konağı ve Behram Paşa Camii yer almaktadır.

Şekil 4.1. Yapının Google Maps Görüntüsü

Hüsrevpaşa Hanı Diyarbakır Havalimanı'na 9.87 km, Batman Havalimanı'na 102.69 km uzaklıktadır. Köy Minibüs Terminali'ne 1.41 km, Bozdemir Tren İstasyonu'na 12.86 km ve Balıkçılar Otobüs Durağı'na sadece 0.34 km mesafededir (URL-15).

4.1.1.2. Yapının Genel Tarihi

Hüsrevpaşa Hanı, 1527 yılında Diyarbakır Valisi Hüsrev Paşa tarafından yaptırılmıştır. Hanın doğu bölümünde, 57 metre uzaklıkta bulunan Tuncer Medresesi ve camii de bu kompleksin bir parçası olarak tasarlanmıştır (Şekil 4.2.).

Yapıya 'Deliller Hanı' adı verilmesinin nedeni, hac yolculuğu için yola çıkan hacı adaylarının burada konaklamış olmalarıdır (Yılmazçelik, 1995).

Şekil 4.2. Deliller Hanı Taç Kapısı Görünüş (URL-16)

Osmanlı dönemine ait şehir içi hanları arasında yer alan Hüsrevpaşa Hanı, erken Osmanlı dönemine ait tek avlulu ve avluya bitişik ahır bölümü olan hanlarla benzer özellikler taşır. Yapının dış yapısı, iç mekan düzeni, inşaat teknikleri ve malzemeleri, Osmanlı şehir içi hanları geleneğini sürdürmektedir. Geniş pencereler ve ocak nişlerinin nadir kullanımı, bölgenin sıcak ve kuru ikliminin etkilerini yansıtmaktadır.

Evliya Çelebi'nin 20 Haziran 1603 tarihli vakıfnamede Hüsrevpaşa Hanı'nı Mardin Kapısı Menzil Hanı olarak anması, yapının dönemin önemli konaklama yerlerinden biri olduğunu gösterir (DVBM, 2020). II. Mahmud döneminde askerlere tahsis edilen han, 11 Nisan 1842 tarihli vilayet masraf defterinde çok sayıda askerin burada konakladığı belirtilmiştir. 1891 yılında Diyarbakır'ı ziyaret eden Arif Paşa, Hüsrevpaşa Hanı'nın şehrin önemli yapılarından biri olduğunu vurgulamıştır (Yılmazçelik, 1995). Üç dönümden fazla bir alana yayılan bu han, Suriçi'nin en büyük yapılarından biri olarak öne çıkmaktadır (Tuncer, 2012). Kamu mülkiyetinde olan ve Büyük Kervansaray Otel tarafından kullanılan bu tarihi yapı, 1988 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından restore edilerek 49 yıllığına kiralanmıştır.

4.1.1.3. Yapının İşlev Dönüşümü

Hüsrev Paşa Hanı, 53 x 48 metre ölçüleriyle Suriçi'nin en geniş yapılarından biri olarak dikkat çeker. İki bitişik yapı kütesinden oluşan hanın ortasında geniş ve kare biçiminde bir avlu yer alır. Yapının güney kısmında tek katlı, kuzey kısmında ise iki katlı olan iki ana bölüm bulunmaktadır. Hanın batı kısmında ise dükkânlar yer almaktadır (DVBM, 2019) (Şekil 4.3.).

Şekil 4.3. Kervansaray Otel Taç Kapısı Görünüş (Yazarın Arşivinden)

Hüsrevpaşa Kervansarayı'nın eski ve yeni işlevleri incelendiğinde, yapının işlevselliğinde ve kullanım alanlarında önemli dönüşümler olduğu görülmektedir (Şekil 4.4.).

ESKİ KULLANIM	YENİ KULLANIM
Avlu	Oturma Alanı
Ahır	Restoran-Teknik Birimler-Bar
Han Odaları	Konaklama Birimleri
Han Odaları	Şark Odası
Giriş Han Odaları	İdari Birimler
Revaklı Geçit	Dinlenme Birimleri-Koridor
Dükkanlar	Dükkanlar

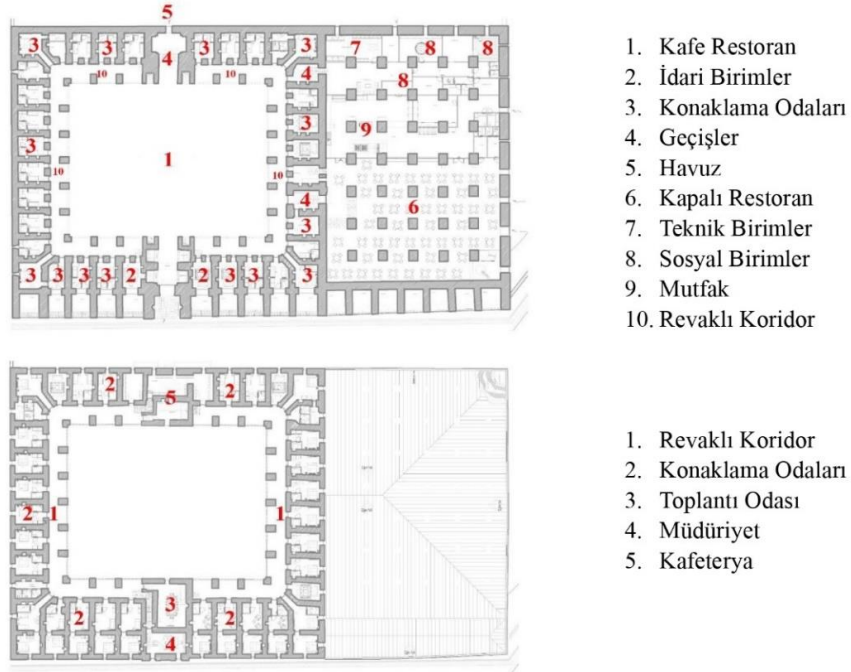
Şekil 4.4. Kervansaray Otel Eski Yeni Karşılaştırma

Girişin sağ ve sol taraflarında toplamda 16 dükkan yer almaktadır. Bu dükkanlar, beşik tonozlu yapıları ve siyah-beyaz taş sıralamaları ile karakterize edilen dikkat çekici bir görünüme sahiptir (Köprülü, 1987) (Şekil 4.5.).

Şekil 4.5. Kervansaray Otel Dükkanlar Görünüş (Yazarın Arşivinden)

İki kısımdan oluşan hanın, kare planlı, iki katlı yatma birimleri ve tek katlı ahır kısmı bulunmaktadır (Şekil 4.6.).

Şekil 4.6. Hüsrev Paşa Hanı Zemin ve Birinci Kat Planı (Artuklu Mimarlık Ofisi Arşivinden Yazar Tarafından Düzenlenmiştir.)

Yapının giriş bölümünde resepsiyon bulunmakta ve resepsiyon alanıyla bağlantılı olarak idari bürolar, girişin iki yanındaki odalarda konumlandırılmıştır. Hanın merkezinde geniş bir avlu yer almaktadır. Avlu zaman zaman içinde mevcut olan restoran hizmet vermektedir. Üstü açıktır. Avlunun etrafını çevreleyen yarı açık revaklar, avluya doğrudan bağlantılı olup, etrafında herhangi bir bölücü veya mahremiyet sağlayacak sistem bulunmamaktadır (Şekil 4.7.).

Şekil 4.7. Kervansaray Otel Avlu (Yazarın Arşivinden)

Zemin katta konaklama birimleri, sosyal alanlar, ıslak hacimler ve restoran bulunmaktadır. Özgün işlevine ahır olarak kullanılan mekân, günümüzde restoran olarak hizmet vermektedir. Restoran olarak kullanılan mekânın arka tarafında teknik hacim olarak kullanılan ve mutfak olarak kullanılan alanlar bulunmaktadır. Bu teknik alanlar otelin çamaşırhanesini ve tesisat alanlarını kapsamaktadır ve oldukça izoledir (Şekil 4.8.).

Şekil 4.8. Kervansaray Otel Restoran Kapısı Görünüş (Yazarın Arşivinden)

Han odaları olarak kullanılan mekânlar, günümüz ihtiyaçlarına uygun olarak konaklama birimleri ve ıslak hacimler şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

Revaklar, birinci katta koridor olarak işlevlendirilmiş olup, bu katın han odaları konaklama birimleri olarak yeniden tasarlanmıştır. Konaklama birimlerinin içerisinde ıslak hacimler çözülmüş, ayrıca yapının bazı bölümlerindeki hacim artışları sebebiyle süit seçenekleri de sunulmuştur. Yapıya ait sosyal alan niteliğinde mahaller zemin ve birinci katta hizmet vermektedir (Şekil 4.9.).

Şekil 4.9. Kervansaray Otel Revaklı Koridor Görünüşü (Yazarın Arşivinden)

Birinci katta var olan bar ve bara ait mutfak konaklama birimlerinin arasında bir han odasının dönüşümü ile hizmet vermektedir. Han, iki katlı bir yapı olup, restorasyon sırasında eklenen herhangi bir bodrum katı yoktur. Komşu parsel yapıya dahil edilip bu alan yapı ile entegre sosyal alan olarak kullanıma açılmıştır (Şekil 4.10.).

Şekil 4.10. Kervansaray Otel Havuz Bölümüne Geçiş (Yazarın Arşivinden)

Mevcut yapı, düşey sirkülasyon elemanı olarak yalnızca merdiven içermekte olup asansör barındırmamaktadır.

Hanın ihtiyaçlarına yönelik otopark alanı, yapının önünde yer almakta olup, bu düzenleme hem hanın tarihi dokusunu koruma amacı gütmekte hem de modern kullanıma uygun bir çözüm sunmaktadır.

4.1.2. Hışvahan

Tez kapsamındaki yapılar arasında ikinci olarak, diğer adıyla Lala Mustafa Paşa Hanı olarak bilinen Hışvahan incelenecektir. Bu bölümde, yapının konumu, genel tarihi ve işlev dönüşümü incelenecektir.

4.1.2.1. Yapının Konumu

Gaziantep'in Şahinbey ilçesindeki Karagöz Mahallesi'nde bulunan bu han, Gaziantep Kalesi'nin güneyinde stratejik bir konumda yer almaktadır. Yapının giriş kısmı kuzey cephesindeki Lala Paşa Caddesi'ne açılmaktadır (Şekil 4.11). Han, Lala Mustafa Paşa Külliyesi'nin bir parçası olarak inşa edilmiştir ve bu külliye döneminin önemli bir ticaret merkezi olduğunu göstermektedir. Külliye, Hışvahan ile hamam, bedesten, imaret ve mescid gibi çeşitli yapıları içermektedir. Hanın batı tarafında hamam ve imaret (susamhâne) yer alırken, kurtuluş savaşında yıkılan bedestenin, hanın yaklaşık 20-25 metre doğusuna konumlandığı, Gaziantep'in yaşlı halkından edinilen bilgilere göre belirlenmiştir. Gaziantep'te ticaret ve el sanatlarının gelişiminde büyük bir rol oynayan bu külliye, şehrin ticaret tarihinde bir dönüm noktası oluşturmuştur. Külliye, Gaziantep'in ilk ticaret yapılarından biri olarak, kentin ticaret dokusunun Hışvahan'ı da kapsayacak şekilde kalenin güneyinden başladığını ortaya koymaktadır (Özkarıcı, 1995). Şehirdeki diğer ticari hanların da bu güney-kuzey ekseninde, doğu-batı yönünde konumlandığı görülmektedir.

Şekil 4.11. Yapının Google Maps Görüntüsü

Hışvahan. Gaziantep Havalimanı'na 20.31 km, Kahramanmaraş Havalimanı'na 81.5 km uzaklıktadır. 1 Nolu Kırsal Terminali'ne 3.85 km, Mustafa Yavuz Tren İstasyonu'na 6.73 km ve en yakın otobüs durağına 0.77 km mesafededir. Ayrıca, 15 Temmuz Demokrasi Meydanı Tramvay İstasyonu'na 1.01 km uzaklıktadır (URL-17).

4.1.2.2. Yapının Genel Tarihi

Gaziantep'in bilinen en eski hanı olan Hışvahan, tek katlı hanlar grubuna ait bir yapı olarak dikkat çekmektedir. Hışvahan'ın kesin yapım tarihi hakkında bilgilendirici bir kitabe bulunmamakla birlikte, Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde "Mustafa Paşa Hanı" olarak anılan bu han, dönemin en ünlü hanı olarak kabul edilmiştir. Lala Mustafa Paşa'nın Halep ve Şam Beylerbeyliği görevleri sırasında inşa edildiği tahmin edilmektedir. Bu dönem, Gaziantep'te ticaret amaçlı yapıların yoğun olarak yer aldığı ilk külliye örneğini teşkil eden Lala Mustafa Paşa Külliyesi'nin de inşa edildiği zamandır (Şekil 4.12) (Özkarcı, 1995).

Şekil 4.12. Eski Hışvahan (GBB Arşivinden)

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından 1972 yılında tescillenen Hışvahan, 1987 yılında Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun kararıyla tarihi eser olarak yeniden tescil edilmiştir. Aynı yıl, yapı sahiplerinin tarihi eser statüsünden çıkarılması için başvurusu üzerine, Müze Müdürlüğü tarafından incelenmiş ve Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, bu talebi 1989 yılında uygun görmemiştir. Bununla birlikte, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Gaziantep İl Özel İdaresi ve Gaziantep Belediye Başkanlığı'na yapılmış olan çağrıda, yapının mevcut konumu itibarıyla geleneksel küçük el sanatları üretimi ve ticaret işlevi görecektir şeklinde kullanılması gerektiği vurgulanmıştır (Ağar, 2009).

2007 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda, Hışvahan'ın beden duvarları ve revak ayakları gün yüzüne çıkarılmıştır (Ağar, 2009). 2008 yılında ise, "Kültür Yolu" isimli projeyle Gaziantep'in tarihi ticaret aksını koruma amaçlı bir plan hazırlanmıştır. Bu proje çerçevesinde, Hışvahan'ın da yer aldığı Lala Paşa Caddesi üzerinde kapsamlı bir sokak sağlıklaştırması yapılmıştır. Sağlıklaştırma kapsamında, sokaklarda yer alan cepheler yeniden düzenlenmiş ve daha uyumlu, estetik bir görünüm kazandırılmıştır. Ayrıca, bu çalışmaların bir parçası olarak Hışvahan'ın da yenilenip dönüştürülmesi, bölgeye ve şehre yeniden kazandırılarak aktif bir şekilde kullanılması gerektiği vurgulanmıştır.

2012 yılında başlatılan ve 2014 yılında Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü (KUDEB) tarafından tamamlanan restorasyon çalışmaları sonucunda, Hışvahan eski ihtişamına kavuşturulmuştur. Restorasyon süreci boyunca, neredeyse tüm taşları yenilenen han, mevcut plan şemasını koruyarak özgün yapısını muhafaza etmiştir. 2016 yılında, restoran, otel ve dükkan olarak işletmeye açılan Hışvahan hem tarihi dokusunu hem de yeni işlevlerini bir arada sunarak bölgeye canlılık kazandırmıştır (Ozan, 2020).

4.1.2.3. Yapının İşlev Dönüşümü

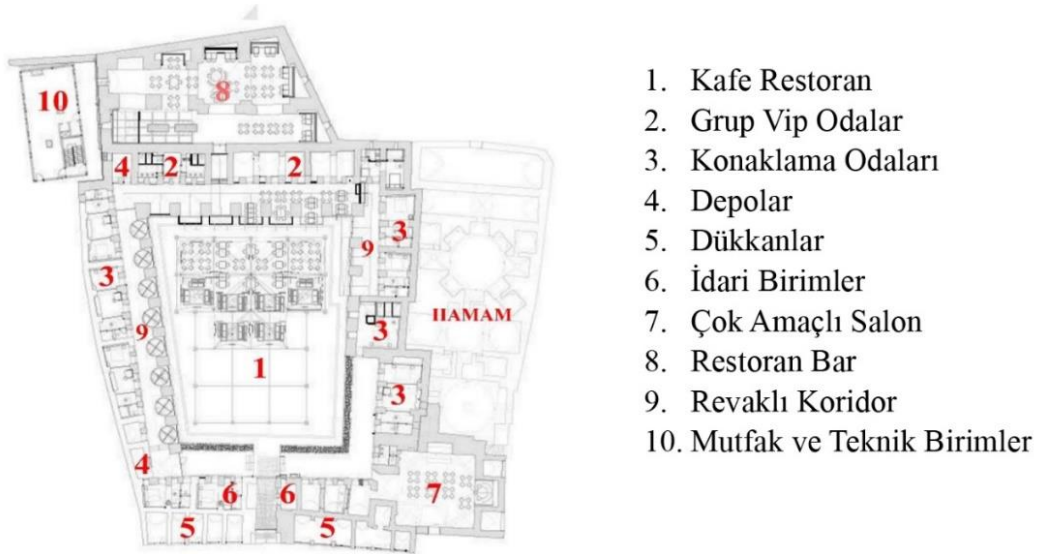
Gaziantep'in zengin kültürel dokusu ve turistik cazibesi, yapıların işlevlerinin belirlenmesinde belirleyici bir faktör olmuştur. Hışvahan'ın otel ve restoran olarak yeniden düzenlenmesi, şehrin turistik çekiciliğinin bir sonucudur (Şekil 4.13.).

Şekil 4.13. Hışvahan Günümüz Girişi (Yazarın Arşivinden)

Genel olarak otel olarak yeniden işlevlendirilecek yapılarda ana kurgu; giriş, ana mekânlar (restoran, lobi vs) konaklama mahalleri ve bu mekânların bağlantısı yani sirkülasyonunu bütün olarak ele almaktır (Karaata, 2020) (Şekil 4.14.).

Hışvahan'a giriş, yapının kuzey cephesinde yer alan Antep Kalesine bitişik konumda olan Lale Paşa Caddesi üzerinden yapılmaktadır.

Şekil 4.14. Hışvahan Zemin Kat Planı (Yazar Tarafından Karaata, 2020 Çalışmasından Düzenlenmiştir.)

Yapıya hizmet eden otopark alanı caddenin karşı tarafındadır. Hışvahan tek katlı bir handır.

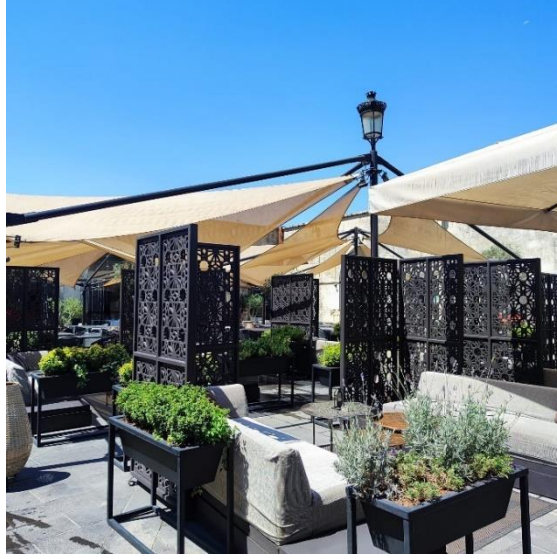
Hışvahan'ın eski ve yeni işlevleri değerlendirildiğinde, yapının işlevselliğinde ve kullanım alanlarında kayda değer değişiklikler olduğu gözlemlenmektedir (Şekil 4.15.).

ESKİ KULLANIM	YENİ KULLANIM
Avlu	Restoran-Oturma Alanı
Ahır-Develik	Restoran-Bar
Han Odaları	Konaklama Birimleri
Giriş Han Odaları	İdari Birimler
Revaklı Geçit	Dinlenme Birimleri-Koridor
Susamhane	Çok Amaçlı Mekan

Şekil 4.15. Hışvahan Eski Yeni Karşılaştırması

Yapının giriş bölümünde resepsiyon bulunmaktadır. İdari birim resepsiyon ile bağlantılı olacak şekilde girişin yanında çözümlenmiştir.

Hanın merkezinde oldukça geniş bir avlu yer almaktadır. Bu avlu, yıl boyunca mevsimsel değişikliklere uyum sağlayabilmesi amacıyla yarı açık bir örtü ile kapatılmıştır. Avlunun etrafını çevreleyen yarı açık revaklar avlu ile direkt bağlantısını kesme amacıyla cam ve geçirgen paneller ile kuşatılmıştır (Şekil 4.16.).

Şekil 4.16. Hışvahan Günümüz Avlu(Yazarın Arşivinden)

Zemin katta konaklama birimleri, ıslak hacimler ve restoran ve özgün işlevi Susamhane olan günümüzde Gaziantep sıra geceleri gibi sosyal faaliyetlerin yapıldığı çok amaçlı salon bulunmaktadır (Şekil 4.17.) (Şekil 4.18.).

Şekil 4.17. Hışvahan Çok Amaçlı Salon (Susamhane) Yazarın Arşivinden)

Şekil 4.18. Hışvahan Çok Amaçlı Salon (Yazarın Arşivinden)

Özgün işlevinde ahır-develik olarak kullanılan mekân, günümüzde restoran olarak hizmet vermektedir. Restoran olarak kullanılan mekânın arka tarafında teknik hacim olarak kullanılan ve mutfak olarak kullanılan alanlar bulunmaktadır. Bu teknik alanlar izole bir şekilde çözümlenmiştir (Şekil 4.19.).

Şekil 4.19. Hışvahan Restoran (Yazarın Arşivinden)

Han odaları olarak kullanılan mekânlar, günümüz ihtiyaçlarına uygun şekilde konaklama birimleri ve ıslak hacimler şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Konaklama birimlerinin içerisinde ıslak hacimler çözülmüş, ayrıca yapının bazı bölümlerindeki hacim artışları sebebiyle süit ve king süit seçenekleri de sunulmuştur.

Sosyal alan niteliğinde olan mahaller avlu ile bağlantılı ama konaklama birimlerinden nispeten daha uzak yerde konumlanmıştır.

Yapının güneyinde yer alan restorana bitişik olan mahaller özel ve çok amaçlı şekilde yeniden işlevlendirilmiştir. Bu alanlar ikili toplantılar, doğum günü veya evlilik teklifi gibi taleplere hizmet etmektedir.

Doğu cephesinde yer alan odaların girişlerindeki revaklar, adeta bir sanat eseri titizliğiyle tasarlanmıştır. Süit odaların oturma alanlarını çevreleyen bu yapılar, demir profillerin kusursuz bir uyum içinde birleşmesiyle oluşan zarif metal kafeslerle şekillendirilmiştir (Şekil 4.20.).

Şekil 4.20. Hışvahan Revaklı Koridor (Yazarın Arşivinden)

Han için gereken otopark alanı, yapının ön kısmında bulunmakta olup, bu düzenleme hem hanın tarihi dokusunu korumayı hedeflemekte hem de modern kullanıma uygun bir çözüm sağlamaktadır (Şekil 4.21.).

Şekil 4.21. Hışvahan Otopark (Yazarın Arşivinden)

4.1.3. Behram Paşa Hanı

Tez kapsamında çalışma alanı olarak seçilen üç yapıdan sonuncusu Behrampaşa Hanı'dır. Bu bölümde, yapının konumu, genel tarihi ve işlev dönüşümü incelenecektir.

4.1.3.1. Yapının Konumu

Behram Paşa Hanı, Sivas ilinin merkez ilçesi Paşabey Mahallesi'nde, 6 pafta, 252 ada, 39 parsel üzerinde yer alan ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan bir koruma altındaki yapıdır. Şehir merkezinin önemli bir noktasında bulunan bu han, Arap Şeyh Caddesi ile Kerim Çavuş Caddesi'nin kesişiminde konumlanmıştır (Şekil 4.22.).

Yapının girişi güneydeki Arap Şeyh Caddesi'nden sağlanmakta olup, kuzeydeki Kerim Çavuş Caddesi, Mahkeme Çarşısı Caddesi'ne kadar devam etmektedir. Hanın arka tarafında ise Kurşunlu Sokak bulunmaktadır.

Şekil 4.22. Behrampaşa Hanı Google Maps Görüntüsü

Behrampaşa Sivas Nuri Demirağ Havalimanı'na 22.85 km, Tokat Havalimanı'na 124.12 km uzaklıktadır. İlçe Belde ve Köy Terminali'ne 2.64 km, Taşlıdere Tren İstasyonu'na 16.37 km ve 051 Nolu Otobüs Durağı'na sadece 0.49 km mesafededir (URL-18).

4.1.3.2. Yapının Genel Tarihi

Sivas'ta bulunan ve yapım tarihine dair bilgiler, Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinden elde edilen vakıf eski eser fişi ve Vakıflar Bölge Müdürlüğü arşivinden temin edilen tescil fişi üzerinden sağlanmıştır. Fişlerdeki kayıtlara dayanarak, hanın XVI. yüzyılın ikinci yarısında Beylerbeyi Sağır Behram Paşa tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Bu bilgiler, hanın köklü geçmişine ve mimari mirasına dair önemli ipuçları sunmaktadır (Eraybat, 2011).

4.1.3.3. Yapının İşlev Dönüşümü

Behram Paşa Hanı, zemin ve birinci kattan oluşan, revaklarla çevrili avlu etrafına yerleşmiş hücrelerden meydana gelen karakteristik bir Osmanlı şehir içi hanıdır (Şekil 4.23.).

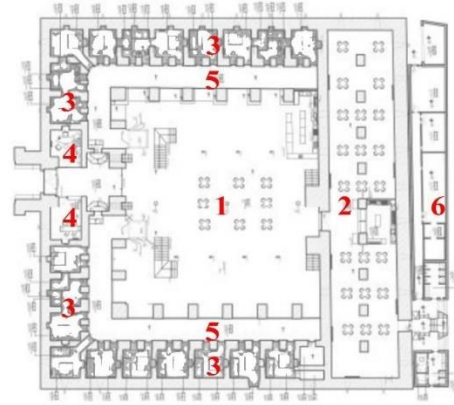
Şekil 4.23. Behrampaşa Hanı Günümüz Girişi (Yazarın Arşivinden)

Behrampaşa Hanı'nın eski ve yeni işlevleri karşılaştırıldığında, yapıdaki kullanım alanlarının ve işlevlerin dikkate değer ölçüde değiştiği görülmektedir (Şekil 4.24.).

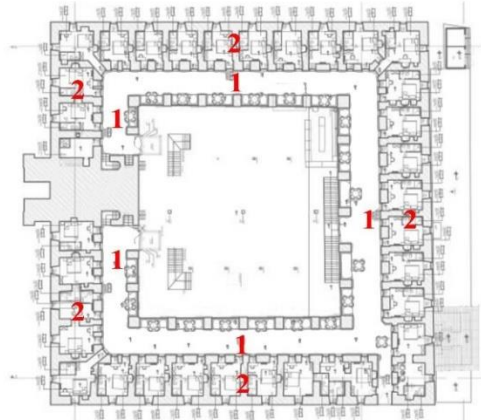
ESKİ KULLANIM	YENİ KULLANIM
Avlu	Kafe Restoran
Ahır	Restoran
Han Odaları	Konaklama Birimleri
Giriş Han Odaları	İdari Birimler
Revaklı Geçit	Dinlenme Birimleri-Koridor

Şekil 4.24. Behrampaşa Hanı Eski Yeni Karşılaştırma

Plan düzleminde yapı incelendiğinde Behram Paşa Hanı'nın girişi güneydoğu yönündedir (Şekil 4.25.).

1. Kafe Restoran
2. Kapalı Restoran
3. Konaklama Odaları
4. İdari Birimler
5. Revaklı Koridor
6. Teknik Birimler

1. Revaklı Koridor
2. Konaklama Odaları

Şekil 4.25. Behrampaşa Hanı Zemin ve Birinci Kat Planı (Oral,2022)' den Yararlanılarak Yazar Tarafından düzenlenmiştir.)

Girişin yanında resepsiyon bulunmaktadır. Müşteri kabulü buradan sağlanmaktadır. Otel idaresi ve çalışanları için kabul holü ile iletişimin rahatça sağlanabileceği bir konumda olması gereken idari birim, resepsiyonun karşısındaki mekânda düşünülmüştür. Bu, otel yönetimi ve misafirlere arasındaki etkili iletişimi desteklemek için önemlidir (Şekil 4.26.).

Şekil 4.26. Behrampaşa Hanı Giriş Resepsiyon (Yazarın Arşivinden)

Geniş bir avluya sahip olan bu hanın avlusu günümüz işlevinde kafe restoran olarak hizmet vermektedir (Arslan, 2016) (şekil 4.27.).

şekil 4.27. Behrampaşa Hanı Avlu (Yazarın Arşivinden)

Kuzeybatı yönüne denk gelen ahır/develik günümüzde restoran olarak kullanılmaktadır. Bu mahale hizmet verecek olan teknik hacimler müşterileri her anlamda rahatsız etmemek için toprak altında czmlenmiştir (şekil 4.28.).

şekil 4.28. Behrampaşa Hanı Restoran (Yazarın Arşivinden)

Zemin katta 3 cephe üst katta ise 4 cephe sivri kemerlerle kaplı kemerlerle çevrilidir. Revakların arkasında 48 adet yatak odası bulunmaktadır (Şekil 4.29.). Zemin kattaki odalara ulaşım lobiden revaklara, revaklardan odalara şeklinde sağlanmaktadır (Oral, 2022).

Şekil 4.29. Behrampaşa Hanı Revaklı Koridor (Yazarın Arşivinden)

Behram Paşa Oteli, umumi alanları bodrum katlarda konumlandırılmıştır. Tarihi yapıya sonradan eklenen bodrum katlar, otelin hizmet programında yer alan kamusal alanlara ve tesisat birimlerine ev sahipliği yapmaktadır. Birinci bodrum katta, konferans salonu, ibadet alanı, tuvaletler ve teknik odalar bulunmaktadır. İkinci bodrum katta ise hamam, sauna, çok amaçlı salon ve bu birimlere hizmet eden tuvaletler ile teknik alanlar bulunmaktadır (Oral, 2022) (Şekil 4.30.).

Şekil 4.30. Behrampaşa Hanı Bodrum Kata İniş Merdiven (Yazarın Arşivinden)

Yapının düşey sirkülasyon elemanı olarak merdiven ve asansörlerdir.

4.2. Yöntemin Alanda Uygulanması

Bu çalışmada, tarihi kervansarayların butik otel olarak kullanımının işlevselliğini değerlendirmek amacıyla iki farklı analiz yöntemi entegre bir şekilde kullanılmıştır. Bu yöntemler anket uygulamaları ve mekan dizimi yöntemlerinden oluşmaktadır.

İlk olarak, mekân dizimi (space syntax) yöntemi, elde edilen verilerin matematiksel analizlerle karşılaştırılabilmesi amacıyla kullanılmıştır. Bu yöntem, mekanların kullanıcı hareketliliği, erişilebilirlik ve sosyal etkileşim potansiyellerini analiz ederek, mekânsal düzenlemelerin etkinliğini değerlendirmeye olanak tanımıştır. Mekan dizimi yöntemi sayesinde, kervansarayların mekânsal organizasyonunun kullanıcı deneyimi üzerindeki etkileri bilimsel bir temele dayandırılmıştır.

İkinci olarak, anket yöntemi kullanılarak, yapıların kullanıcılarının işlevsellik konusundaki görüşleri toplanmıştır. Bu anketler, görsel materyallerle desteklenmiş sorular içermekte olup, kullanıcıların mekanın kullanımına dair deneyim ve memnuniyet seviyelerini ölçmeyi amaçlamıştır. Anket sonuçları, kullanıcıların mekânsal düzenlemeler, konfor ve estetik beklentileri hakkında değerli geri bildirimler sunmuştur.

Bu iki yöntemin birlikte kullanılması, seçilen örnekler üzerinden çok boyutlu ve kapsamlı bulgular elde edilmesini sağlamıştır. Elde edilen veriler ve analizler sonucunda, butik otel olarak kullanılan kervansarayların işlevselliğinin ne durumda olduğu, güçlü ve zayıf yönlerini test etmek ve değerlendirmek mümkün olmuştur.

4.2.1. Mekân Dizimi Analizleri

Bu bölümde seçilen örneklerin mekân dizim analizleri DepthmapX programı ile yapılmıştır. Bu analiz dahilinde yapının; bağlantılılık, entegrasyon ve ortalama derinlik değerleri matematiksel olarak incelenmiştir.

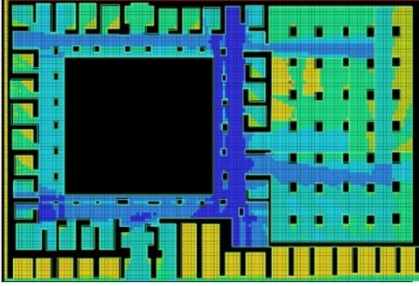
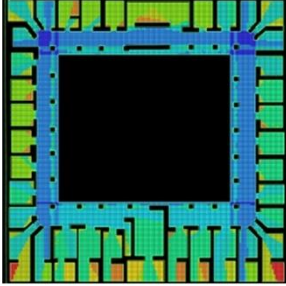
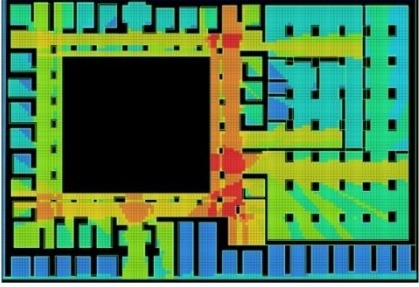
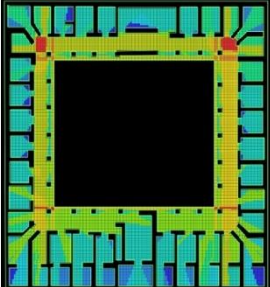
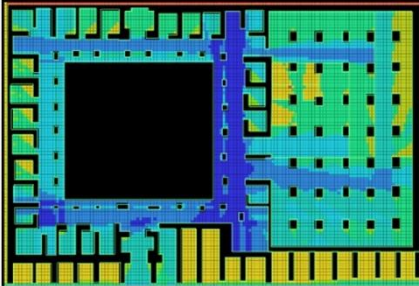
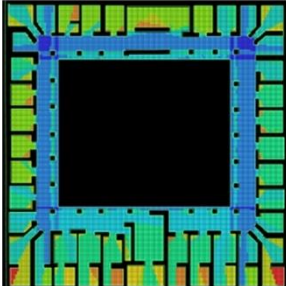
4.2.1.1. Hüsrev Paşa Hanı Mekân Dizimi Analizi

Hüsrev Paşa Hanının mekân dizim analizine bakıldığında, mevcut tarihi yapı içerisinde bütünleşme değeri en yüksek olan mekânın zemin katta restoran ile avlu arasında alan akstaki koridor; birinci katta ise koridorların kesişim noktası olduğu görülmektedir. Entegrasyon değeri yapıda mekanların kullanım durumlarını ortaya çıkarmaktadır. Mekanlar arası bağlantının ilgili mekandan sağlandığı çıkarımında bulunulabilmektedir. Yüksek entegrasyon değerine sahip mahallerin genellikle daha yoğun hareket akışına sahip olduğu söylenmektedir (B. Hillier, 1983). Avluya açılan ve birden çok mekanı birbirine bağlayan bu dikey aks; insanları bir araya getirme potansiyeli yüksek bir akstır. Analiz verileri de bu durumu doğrulamaktadır (Şekil 4.31.). En düşük entegrasyon değerine sahip mahal ise konaklama birimleridir. Entegrasyon değeri zemin katta minimum 1.95, maksimum 6.43, ortalama 3.70 değerini vermektedir. Birinci katta ise minimum 2.82, maksimum 9.49, ortalama ise 5.35 değerini vermektedir. Ortalama değerlerden hareketle yapının birinci katı zemin kata göre daha bütünleşiktir.

Ortalama derinlik analizi yeniden işlevlendirme sonrası mevcut işlevden yeni işleve geçişte ihtiyaç duyulan ek mekanların yapıya entegrasyonunda iç içe mekanların doğmasıyla ilişkilendirilebilmektedir. Analiz grafiği incelendiğinde derinliği en az olan mekanların koridorlar olduğu sonucuna varılmaktadır (Şekil 4.31.). Derinliği en yüksek mekanlar ise konaklama birimleridir. Derinlik değeri zemin katta minimum 2.65, maksimum 6.40, ortalama 4.06 değerini vermektedir. Birinci katta ise minimum 2.17, maksimum 4.95, ortalama ise 3.19 değerini vermektedir.

Bağlantılılık değeri, yapıda birbirleri ile doğrudan bağlantılı olan mekanların değerini vermektedir. Grafiğe bakıldığında yüksek bağlantılılık değerleri yapının restoran bölümünde ve koridorların kesişme noktalarında görülmektedir. Bağlantılılık değeri en düşük mekanlar ise teknik hacimlerin bulunduğu izole mekanlar ve konaklama birimleridir. Bağlantılılık değeri zemin katta minimum 29, maksimum 1116, ortalama 379.40 değerini vermektedir. Birinci katta ise minimum 61, maksimum 2626, ortalama ise 638.72 değerini vermektedir. Yapıya ait mekân dizim analiz tablosu (Şekil 4.31.) de verilmiştir.

MEKAN DİZİMİ ANALİZ DEĞERLERİ											
BAĞLANTILILIK (Connectivity)	Min.	ZEMİN KAT		ENTEGRASYON (Visual Integration)	Min.	ZEMİN KAT		ORT. DERİNLİK (Visual Mean Depth)	Min.	ZEMİN KAT	
		BİRİNCİ KAT				BİRİNCİ KAT				BİRİNCİ KAT	
		Ort.	Maks.			Ort.	Maks.			Ort.	Maks.
		29	61			1.95	2.82			2.65	2.17
		1116	2626			6.43	9.49			6.40	4.95
		379.40	638.72			3.70	5.35			4.06	3.19
											
		ZEMİN KAT PLANI				BİRİNCİ KAT PLANI					
BAĞLANTILILIK ANALİZİ											
											
		ZEMİN KAT PLANI				BİRİNCİ KAT PLANI					
ENTEGRASYON ANALİZİ											
											
		ZEMİN KAT PLANI				BİRİNCİ KAT PLANI					
ORTALAMA DERİNLİK ANALİZİ											

Şekil 4.31. Hüsrev Paşa Hanı Mekan Dizimi Analiz Tablosu

4.2.1.2. Hışvahan Mekân Dizimi Analizi

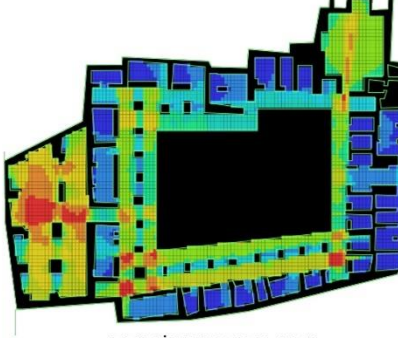

Hışvahan'ın mekân dizim analizine göre, yapı bütünündeki en yüksek bütünleşme değerine sahip mekân restorana geçişin sağlandığı holdür. İkinci en yüksek bütünleşme değeri restoranlara aitken, en düşük bütünleşme değeri konaklama birimlerinde gözlemlenmiştir.

Zemin katta entegrasyon değeri minimum 1.98, maksimum 6.60 ve ortalama 3.93 olarak tespit edilmiştir.

Derinlik haritası analiz edildiğinde, yapı içerisinde en düşük derinlik değerine sahip mekânın, koridorlar olduğu gözlenmektedir. Derinlik değeri yüksek olan mekânlar, kullanıcı erişiminin zor olduğu alanlardır. En yüksek derinlik değerine sahip alanlar ise konaklama birimleri olarak belirlenmiştir. Zemin katta derinlik değeri minimum 2.45, maksimum 5.82 ve ortalama 3.60 olarak tespit edilmiştir.

Bağlantılı olduğu mekanların sayısı fazla olan yapıda bağlantılılık değeri yüksek çıkmaktadır. Mekanlar arası ilişkinin de dolaylı yoldan yüksek olduğu bu değere bakılarak söylenebilmektedir. Bağlantılılık grafiğinde, zemin katta en yüksek bağlantısallık değerine sahip mekanın restoran olduğu gözlenmiştir. Zemin kattaki bağlantısallık değerleri minimum 17, maksimum 660 ve ortalama 290.61 belirlenmiştir.

Yapıya ait mekân dizim analiz tablosu (Şekil 4.32.) de bu verileri desteklemektedir.

MEKAN DİZİMİ ANALİZ DEĞERLERİ								
BAĞLANTILILIK (Connectivity)	Min.	17	ENTEGRASYON (Visual Integration)	Min.	1.98	ORT. DERİNLİK (Visual Mean Depth)	Min.	2.45
	Maks.	660		Maks.	6.60		Maks.	5.82
	Ort.	290.61		Ort.	3.93		Ort.	3.60
 <p>ZEMİN KAT PLANI</p>								
BAĞLANTILILIK ANALİZİ								
 <p>ZEMİN KAT PLANI</p>								
ENTEGRASYON ANALİZİ								
 <p>ORTALAMA DERİNLİK ANALİZİ</p>								

Şekil 4.32. Gaziantep Hışvahan Mekan Dizimi Analiz Tablosu

4.2.1.3. Behram Paşa Hanı Mekân Dizimi Analizi

Behram Paşa Hanının mekân dizim analizine göre yapı içerisindeki mekânların entegrasyon değerlerine bakıldığında, en yüksek entegrasyon değeri restoranın önündeki geçiş koridorunda gözlemlenmiştir. Bu, bu alanların binanın diğer bölümleriyle güçlü bağlantılara sahip olduğunu ve yapı içerisindeki en merkezi noktalar olduklarını göstermektedir. İkincil derecede yüksek entegrasyon değerlerine sahip mekânlar ise giriş restoranın oturma alanlarıdır. Buna karşılık, entegrasyon değerinin en düşük olduğu alanlar ise konaklama birimleridir. Bu, bu alanların yapı içerisindeki diğer mekânlarla daha az bağlantılı ve daha izole olduğunu ortaya koymaktadır.

Entegrasyon değeri zemin katta minimum 2.76, maksimum 7.99, ortalama 4.80 değerini vermektedir. Birinci katta ise minimum 2.98 maksimum 9.97 ortalama ise 5.66 değerini vermektedir.

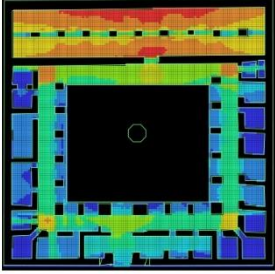
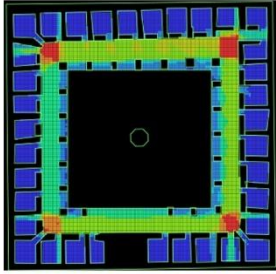
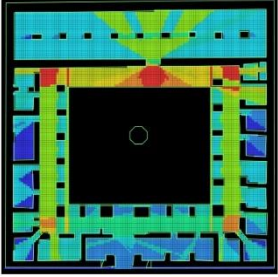
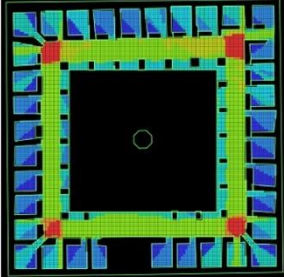
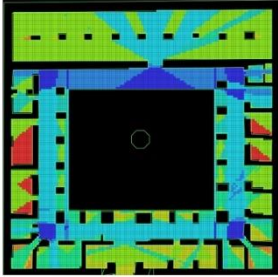
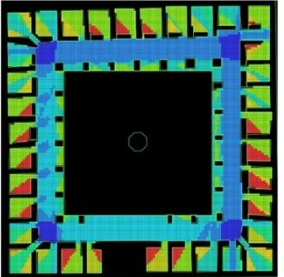
Derinlik haritası analizine göre düşük derinlik değerlerine sahip olan yapılar genel olarak koridorlar ve restoranın oturma kısımlarıdır. Yüksek derinlik değerlerine sahip olan mekânlar kafeteryalar olarak belirlenmiştir. Bu, kafeteryaların yapı içerisindeki en erişilebilir alanlar olduğunu ve kullanıcılar tarafından kolayca ulaşılabildiğini göstermektedir.

Derinlik değeri zemin katta minimum 2.32, maksimum 4.82, ortalama 3.31 değerini vermektedir. Birinci katta ise minimum 2.03 maksimum 6.98 ortalama ise 4.47 değerini vermektedir.

Yapılan detaylı bağlantılılık analize göre, zemin katta en yüksek bağlantısallık değerine sahip olan yer, restorandır. Birinci katta ise koridorların kesişim noktası en yüksek bağlantısallık değerine sahiptir.

Zemin katta bağlantısallık değerleri oldukça geniş bir yelpazeye yayılmakta olup, minimum değer 18, maksimum değer 1854 ve ortalama değer ise 851.9 olarak hesaplanmıştır. Birinci katta ise bağlantısallık değerleri daha da çeşitlenmekte, minimum değer 18, maksimum değer 2008 ve ortalama değer ise 597.25 olarak belirlenmiştir. Bu veriler, her iki katta da belirli noktaların erişilebilirlik açısından diğerlerine göre çok daha öne çıktığını göstermektedir.

Yapıya ait mekân dizim analiz tablosu (Şekil 4.33.) de verilmiştir.

MEKAN DİZİMİ ANALİZ DEĞERLERİ								
BAĞLANTILILIK (Connectivity)	Min.	18 — 18	ENTEGRASYON (Visual Integration)	Min.	2.76 — 2.98	ORT. DERİNLİK (Visual Mean Depth)	Min.	2.32 — 2.03
	Maks.	1854 — 2008		Maks.	7.99 — 9.97		Maks.	4.82 — 2.98
	Ort.	851.9 — 597.25		Ort.	4.80 — 5.66		Ort.	3.31 — 4.47
								
		ZEMİN KAT PLANI			BİRİNCİ KAT PLANI			
BAĞLANTILILIK ANALİZİ								
								
		ZEMİN KAT PLANI			BİRİNCİ KAT PLANI			
ENTEGRASYON ANALİZİ								
								
					BİRİNCİ KAT PLANI			
ORTALAMA DERİNLİK ANALİZİ								

Şekil 4.33. Sivas Behram Paşa **Hanı** Mekan Dizimi Analiz Tablosu

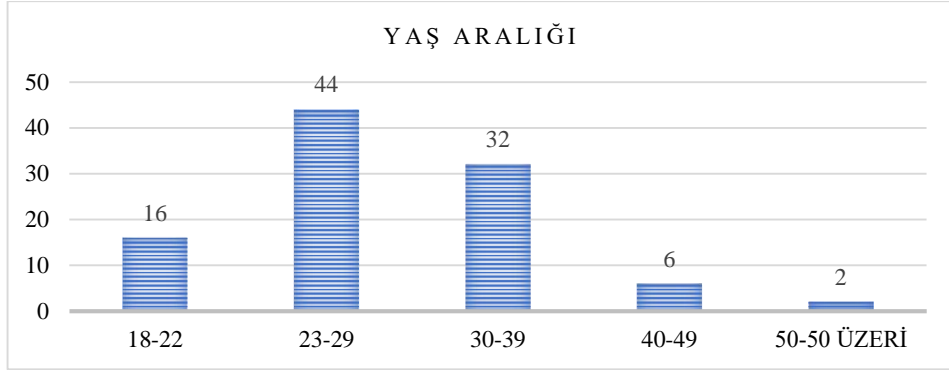
4.2.2. Anket Çalışmaları

Çalışmada, katılımcıların belirli bir konu hakkındaki görüş ve tutumlarını belirlemek amacıyla nicel bir araştırma yöntemi olan anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya 50 kişi gönüllü katılmıştır. Veri toplama aracı olarak yapılandırılmış bir anket formu kullanılmış ve anket, katılımcılara çevrimiçi platform üzerinden yapılara ait görseller gösterilerek uygulanmıştır. Anket soruları, katılımcıların tutumlarını ve görüşlerini ölçmek amacıyla 1-5 arasında puanlama sistemi kullanılarak yanıtlanmıştır (1: Kesinlikle Katılmıyorum- 5: Kesinlikle Katılıyorum). Veri toplama süreci, Mart 2024- Temmuz 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş ve katılımcılara anketi doldurmaları için yeterli süre tanınmıştır. Anketlerin tamamlanması tamamen gönüllülük esasına dayandırılmıştır. Araştırmada etik ilkelere tam uyum sağlanmış, katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmış ve anonimlik ile gizlilik garantisi verilmiştir. Elde edilen veriler, betimsel istatistikler kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar, araştırmanın amaç ve hipotezleri doğrultusunda yorumlanmıştır.

Araştırma, Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu tarafından onaylanmış olup, elde edilen bulgular literatür ve diğer analiz yöntemleri ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Etik Kurul Onay metni Ek-1 de anket formu Ek-2 de verilmiştir.

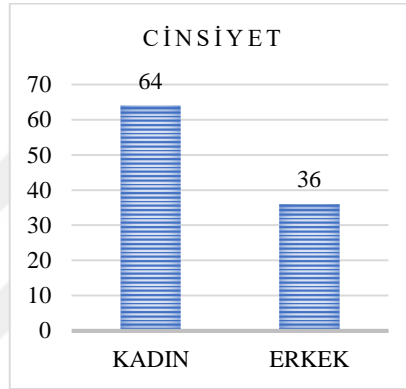
Anket iki aşamadan oluşmaktadır. İlk kısmı gönüllülerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorulardır. İkinci kısmı ise mekan kullanımına dair gönüllülere sorular yöneltilmiştir. Anket sorularında puanlama sistemi 5 üzerinden yapılmıştır. Toplamda 50 gönüllü katılımcı çalışmaya eşlik etmiştir.

Demografik özellikler incelendiğinde ankete katılan kullanıcıların %8'unun 18-22 yaş aralığında, %44'ünün 23-29 yaş aralığında, %32'sinin 30-39 yaş aralığında, %6'sının 40-49 yaş aralığında ve %2'sinin 50 yaş ve üzeri aralıkta olduğu sonucuna varılmıştır (Şekil 4.34).

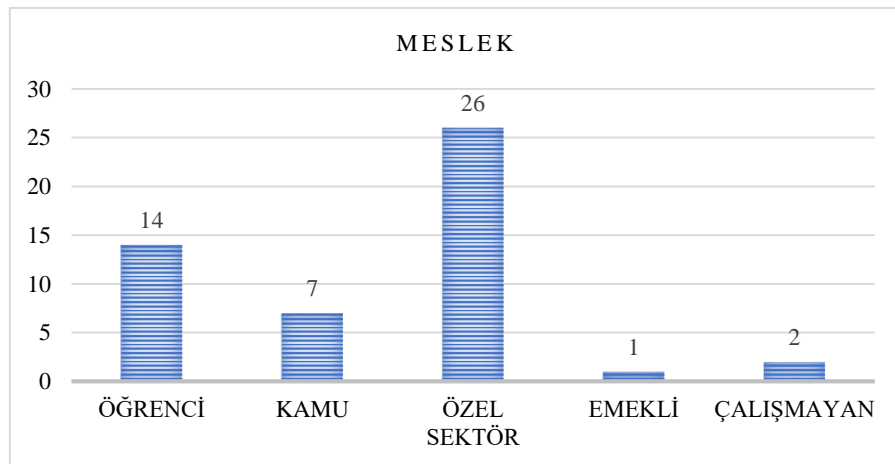
Şekil 4.34. Ankete katılanların yaş aralıklarını gösterir grafik

Anket sorularını yanıtlayan gönüllülerin %64'ünün kadın, %36'sının erkek olduğu görülmektedir (Şekil 4.35).

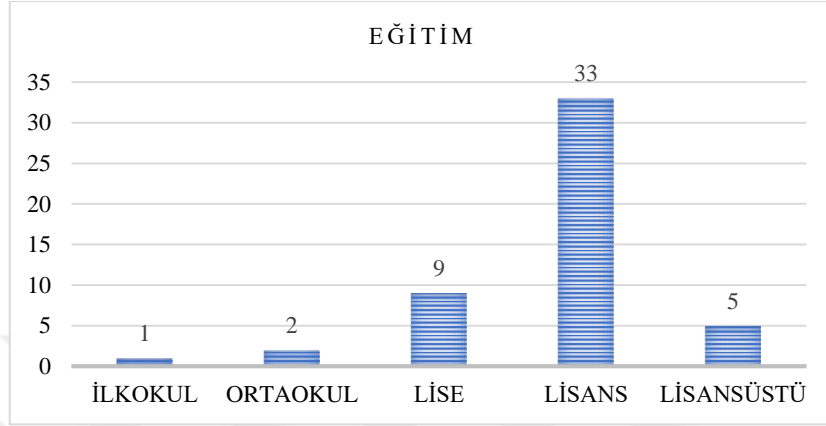
Şekil 4.35. Ankete katılanların cinsiyetlerini gösterir grafik

Mesleki sektörleri durumunu belirlemeye yönelik sorulan sorudan anlaşılacağı üzere çalışmada 26 katılımcı özel sektör çalışanı; 14 katılımcı öğrenci; 7 katılımcı kamu çalışanı; 1 katılımcı emekli ve 2 kişi çalışmayan katılımcıdır.

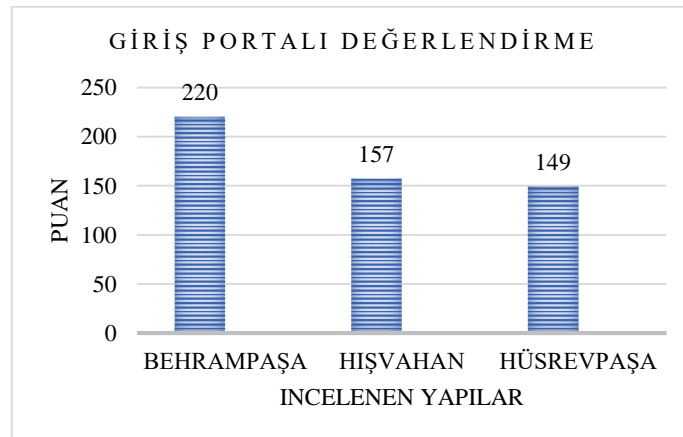
Şekil 4.36. Ankete katılanların mesleki sektörlerini gösterir grafik

Eğitim durumunu belirlemeye yönelik sorulan sorudan anlaşılacağı üzere kullanıcıların çoğunu 33 kişi ile lisans mezunları oluşturmaktadır. 9 katılımcı lise ve 5 katılımcı lisansüstü, 2 katılımcı ortaokul ve 1 ilkokul mezunu katılımcı soruları cevaplandırmıştır (şekil 4.37.).

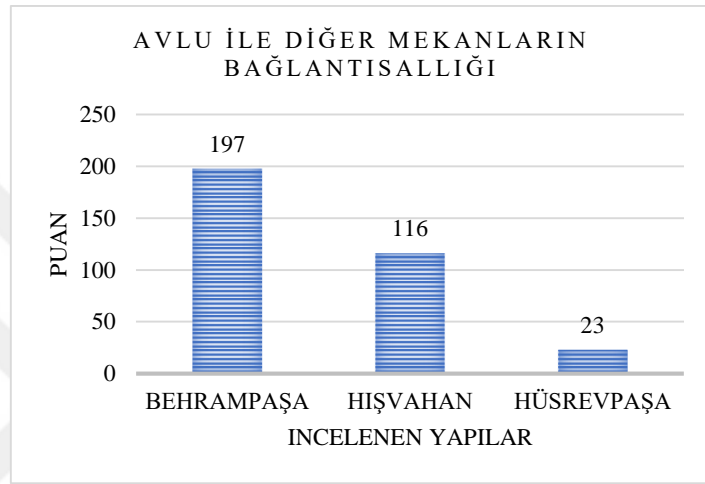
şekil 4.37. Anket katılımcılarının eğitim durumu grafiği

Demografik anket sorularının ardından katılımcılara örneklem çerçevesi içinde olan 3 yapının mekan kullanımlarına dair sorular yöneltilmiştir. Katılımcılara mekan kullanımlara dair soru başlığı altında ‘‘Kervansaray giriş portallarının mimari özelliklerini ve estetik tasarımlarını değerlendirerek, bu girişlerin algılanabilirliğini nasıl değerlendirirsiniz?’’ sorusu görsel olarak sorulmuştur. Giriş portalları, yapıların özgün mimari tarzını ve döneminin karakteristik özelliklerini yansıtır. Bu unsurların korunup korunmadığını incelemek, yapının tarihi ve kültürel kimliğinin ne ölçüde muhafaza edildiğini göstermektedir. Yanıtlara göre 50 katılımcı genelinde Sivas Behram Paşa Hanı 220 puan ile en yüksek puan alan seçenek olmuştur. Gaziantep Hişvahan 157 puan, Diyarbakır Hüsrev Paşa Hanı ise toplamda bu soru özeline 149 puan almıştır (şekil 4.38.)

şekil 4.38. Giriş Portalı Değerlendirme

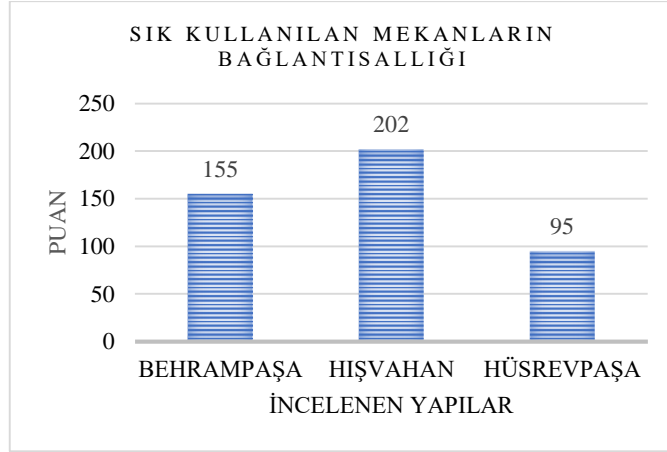
Katılımcılara yöneltilen açık ve kapalı alan kullanımların nicel verilerle değerlendirilebileceği “Kervansaray planlarındaki avluların, yapı içindeki diğer mekanlarla entegrasyonunu nasıl değerlendirirsiniz?” sorusu görsellerle desteklenerek kullanıcılara yöneltilmiştir. Toplanan veriler analiz edildiğinde Sivas Behram Paşa Hanı 197 puan ile en yüksek puan alan seçenek olmuştur. Gaziantep Hışvahan 116 puan, Diyarbakır Hüsrev Paşa Hanı ise toplamda bu soru özelinde 23 puan almıştır (Şekil 4.39.).

Şekil 4.39. Avlu ile Diğer Mekânların Bağlantisallığı

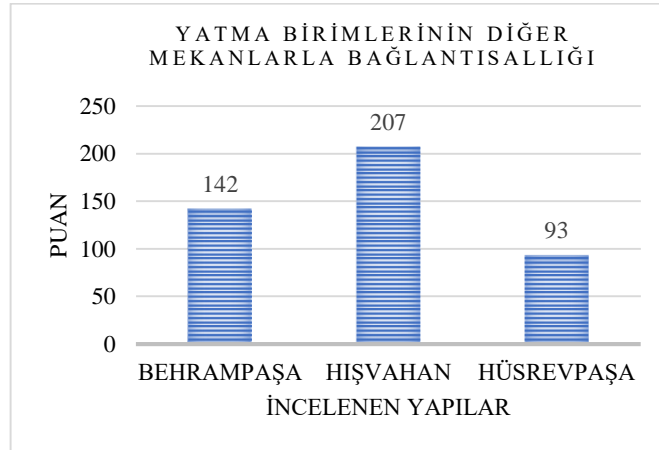
Kullanıcılara önceki deneyimlerinden hareketle, konaklama tesislerinde sıklıkla kullanılan mekânların entegrasyonu düşünüldüğünde, görsel olarak plan düzlemi verilmiş ve "Planları verilen kervansarayların; konaklama yapılarında sıklıkla kullandığımız mekânlar göz önünde bulundurulduğunda bu kervansarayların mekânsal bağlantılarını nasıl değerlendirirsiniz?" sorusu sorulmuştur.

Verilen yanıtlar sonucunda Gaziantep Hışvahan 202 puan ile en yüksek puan alan seçenek; Diyarbakır Hüsrev Paşa Hanı 95 puan ile en düşük puanı alan seçenek olmuştur. Sivas Behram Paşa Hanı ise toplamda bu soru özelinde 155 puan almıştır (Şekil 4.40.).

Şekil 4.40. Sık Kullanılan Mekanların Bağlantısallığı

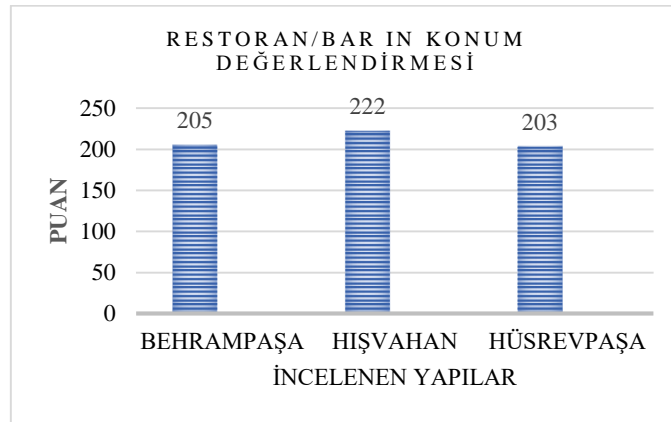
Gönüllülere örnek yapıların plan düzleminde görselleri sunulmuş yatma birimleri ile diğer mekanların bağlantısallığının analiz edilmesine yönelik “Kervansarayların; yatma birimlerinin yapı içindeki işlevselliğini, sirkülasyon ve diğer mekanlar ile bağlantısı göz önüne alarak nasıl değerlendirirsiniz?” sorusu sorulmuştur. Sonucunda kullanıcılara göre yatma birimlerinin diğer mekanlarla bağlantısallığının en iyi olduğunu düşündüğü seçenek Gaziantep Hışvahan olmuştur. Takip eden diğer seçenek ile 142 puan ile Sivas Behrampaşa Hanı olmuştur. 93 puan ile Diyarbakır Hüsrevpaşa Hanı kullanıcılara göre yatma birimleri ile diğer mekanların entegrasyonu bağlamında en düşük puanı almıştır (Şekil 4.41.).

Şekil 4.41. Yatma Birimlerinin Diğer Mekanlarla Bağlantısallığı

Bir diğer soru ise yeme içme mekanlarının yapı bütünü düşünüldüğünde butik konaklama işlevine de uygun şekilde konumunun sorgulandığı “Kervansarayların; restoranların yapı içindeki işlevselliğini, sirkülasyon ve diğer mekanlar ile bağlantısı göz önüne alarak nasıl değerlendirirsiniz?” sorusudur. Veriler analiz edildiğinde 203 puan ile

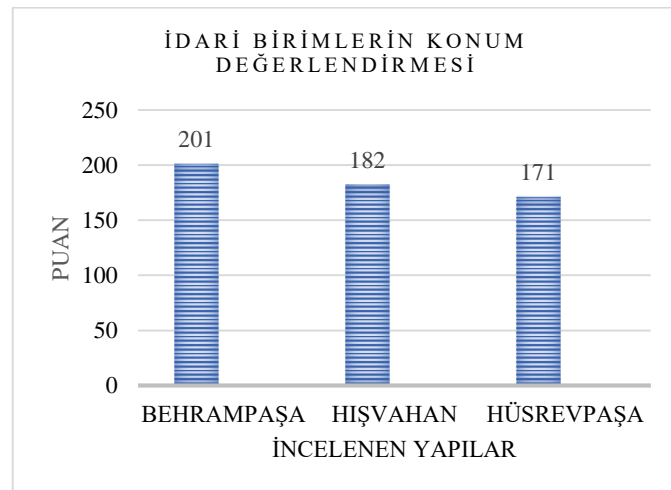
Diyarbakır Hüsrevpaşa Hanı en düşük puanı almıştır. Analizde Gaziantep Hışvahan 222 puan, Sivas Behrampaşa Hanı ise 205 puan almıştır (Şekil 4.42.).

Şekil 4.42. Restoran/Bar In Konum Değerlendirmesi

Kullanıcılara, önceki deneyimlerinden hareketle; konaklama tesislerinde idari birimlerin konumlarının, verilen planlar üzerinden değerlendirilmesi istenmiştir. "Kervansaray planlarındaki idari bölümlerin, yapı içindeki diğer mekânlarla entegrasyonunu nasıl değerlendirirsiniz?" sorusu sorulmuştur.

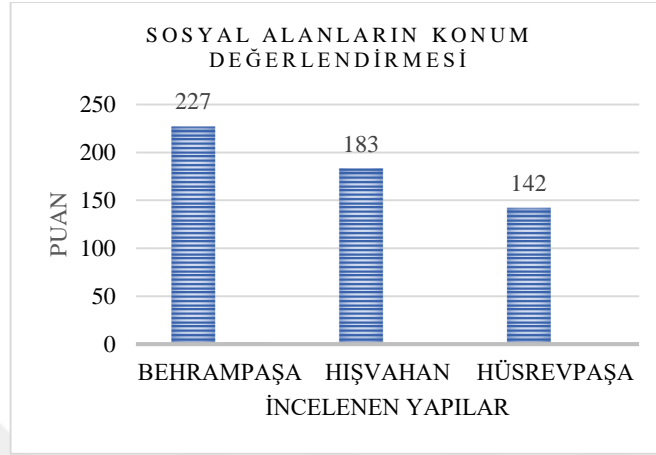
Verilen yanıtlar sonucunda Sivas Behram Paşa Hanı 201 puan ile en yüksek puanı almıştır. Gaziantep Hışvahan 182 puan, Diyarbakır Hüsrev Paşa Hanı ise toplamda bu soru özelinde 171 puan almıştır. (Şekil 4.43.).

Şekil 4.43. İdari Birimlerin Konum Değerlendirmesi

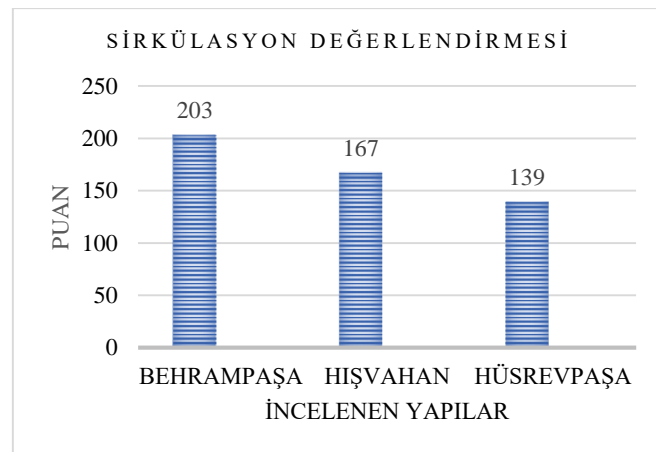
Bir diğer soru ise sosyal alanların yapı bütünü düşünüldüğünde butik konaklama işlevine de uygun şekilde konumunun sorgulandığı "Sosyal/toplantı bölümlerinin yapı içindeki diğer mekânlarla entegrasyonunu nasıl değerlendirirsiniz?" sorusudur. Veriler

analiz edildiğinde Sivas Behram Paşa Hanı 227 puan ile en iyi seçenek olarak belirlenmiştir; 142 puan ile Diyarbakır Hüsrev Paşa Hanı ise en düşük puanı almıştır. Analizde Gaziantep Hışvahan 183 puan almıştır (Şekil 4.44.).

Şekil 4.44. Sosyal Alanların Konum Değerlendirmesi

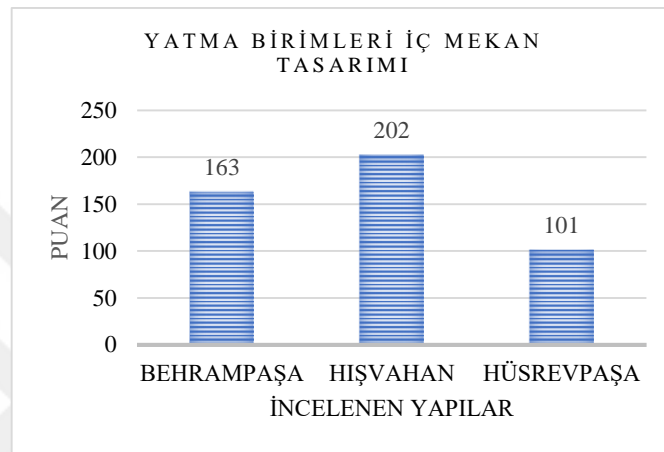
Gönüllülere sorulan anket sorularından bir diğeri ise incelenen yapıların sirkülasyon sistemlerinin değerlendirilmesidir. Bu amaçla gönüllülere yapıların plan şemaları gösterilmiş ve yatay sirkülasyonu işaretlenmiştir. Değerlendirme yapması istenmiştir. Yanıtlara göre 203 puan ile Behram Paşa Hanı en yüksek puanı almıştır. Sonrasında 167 puan ile Hışvahan takip etmiştir. Yatay sirkülasyonun değerlendirildiği soruda 139 puan ile değerlendirilmesi en düşük olan yapı Diyarbakır Hüsrev Paşa Hanı olmuştur. (Şekil 4.45.).

Şekil 4.45. Sirkülasyon Değerlendirmesi

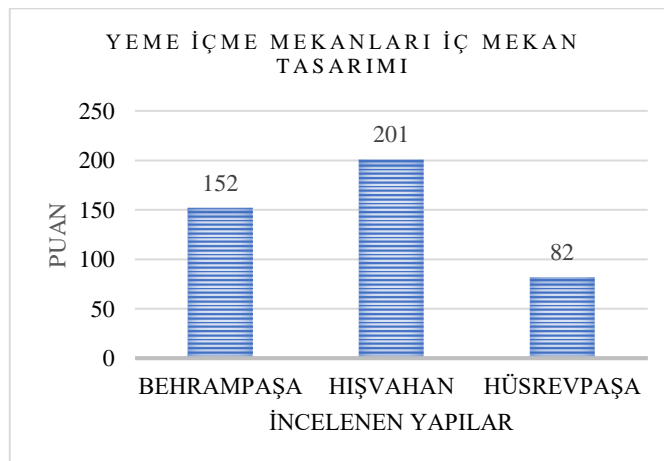
Ankette gönüllülere görsel materyaller üzerinden yeniden işlevlendirilen yapıların iç mekan tasarımlarını değerlendirmeye yönelik sorular sorulmuştur. Bu sorulardan ilki

"Yatma birimlerinin iç mekanlarını, yeniden işlevlendirilen tarihi mekan atmosferi bağlamında nasıl değerlendirirsiniz?" sorusudur. Görsellere bakıp yatma birimlerinin tasarımını değerlendiren gönüllü katılımcılar 202 puan ile Gaziantep Hışvahan'ın iç mekan tasarımını diğer üç yapıdan daha iyi bulmuştur. Puanlamayı takip eden yapı 163 puan ile Sivas Behram Paşa Hanı'dır. İç mekan tasarımı görsellere bakılarak değerlendirilen ve en az puanı alan yapı ise 101 puan ile Diyarbakır Hüsrev Paşa Hanı'dır (Şekil 4.46.).

Şekil 4.46. Yatma Birimleri İç Mekan Tasarımı Değerlendirme

Aynı soru kalıbı, diğer bir soruda yeme içme mekanlarının tasarımı değerlendirilmesi şeklinde gönüllü katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılara göre en iyi tasarım 201 puan ile Gaziantep Hışvahan'dır. Bu sıralamayı takip eden yapı ise 152 puan ile Sivas Behram Paşa Hanı'dır. İç mekan tasarımı özelinde tercih edilmeyen en düşük puanlı yapı ise 82 puan ile Diyarbakır Hüsrev Paşa Hanı'dır (Şekil 4.47.).

Şekil 4.47. Yatma Birimleri İç Mekan Tasarımı Değerlendirme

4.3. Genel Değerlendirme

Bu bölümde yapılan iki analizin genel değerlendirmeleri yapılmış ayrı ayrı başlıklar halinde sunulmuştur.

4.3.1. Mekân Dizimi Analiz Değerlendirmeleri

Tez çalışması kapsamında üç adet Osmanlı dönemi han ve kervansaray incelenmiş, mekânsal dizim analizleri Depthmapx programında yapılmıştır. Program dahilinde bağlantılılık değerleri, entegrasyon değerleri ve ortalama derinlik analizleri gerçekleştirilmiş ve matematiksel veriler elde edilmiştir. Her bir yapı için ayrı ayrı hazırlanan tabloların haricinde yapılara ait veriler karşılaştırılmış ve Şekil 4.48'de gösterilmiştir.

	BAĞLANTILILIK (CONNECTIVITY)			ENTEGRASYON (VİSUAL INTEGRATION)			ORTALAMA DERİNLİK (MEAN DEPTH)		
	Min.	Ort.	Max.	Min.	Ort.	Max.	Min.	Ort.	Max.
HÜSREVPAŞA HANI	45	509.06	1871	2.39	4.53	7.96	2,41	3,63	5,68
BEHRAMPAŞA HANI	18	724.58	1931	2.87	5,23	8,98	2,18	3,31	3,90
HİŞVAHAN	17	290	660	1,98	3,93	6,60	2,45	3,60	5,82

Şekil 4.48. Analiz edilen yapıların değerlerinin karşılaştırılması

Bağlantılılık değeri, yapıda birbirleri ile doğrudan bağlantılı olan mekanların değerini vermektedir. Bağlantılı olduğu mekanların sayısı fazla olan yapıda bağlantılılık değeri yüksek çıkmaktadır. Mekanlar arası ilişkinin de dolaylı yoldan yüksek olduğu bu değere bakılarak söylenebilmektedir. Bağlantısallık değeri yüksek olan bölgeler, erişilebilirliği yüksek olan bölgelerdir ve bu nedenle, insanların yönlerini bulmak için genellikle bu bölgeleri tercih etmeleri beklenmektedir (Aksoy, 2017).

Analizi yapılan yapıların bağlantısallık grafikleri incelendiğinde yeme içme mekânları (restoran-kafeterya-kahvaltı salonu işlevi ile kullanılan) olarak yeniden işlevlendirilen mekânların bağlantısallık değerlerinin yüksek olduğu gözlenmektedir. Yalnızca kapalı alanların analizinin yapıldığı program verileri incelendiğinde sosyal

etkileşimin yüksek olması beklenen yeme içme alanlarının bağlantısallık değerinin yüksek çıkması istenilen bir sonuçtur. Aynı grafiklerden yola çıkılarak yatma birimlerinin bağlantısallık değerlerinin düşük olduğu söylenebilmektedir. Bu da konaklama yapılarında etkileşimin düşük olması istenen bir şemadır Yapıların bağlantısallık değerleri karşılaştırıldığında, bağlantısallık değerinin en yüksek olduğu yapı Behram Paşa Hanı; en düşük olduğu yapı ise Hüsrev Paşa Hanı'dır. Bu durum Behram Paşa Hanı'nda birbiri ile bağlantılı mekanların ve mekanlar arası ilişkinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Tek bir avlusu olan yapının tüm mekanlarının bu mekandan dağılımı fonksiyon şemasından da anlaşılmaktadır. En düşük değere sahip olan Hüsrev Paşa Hanı'nın ise küçük ve büyük iki avludan oluşması ve ana girişin mekânsal örgütlenmenin daha az olduğu küçük avludan olması da bu durumu desteklemektedir.

Entegrasyon değeri ise yapıda mekanların kullanım durumlarını ortaya çıkarmaktadır. Mekanlar arası bağlantının ilgili mekandan sağlandığı çıkarımında bulunulabilmektedir. Yüksek entegrasyon değerine sahip mahallerin genellikle daha yoğun hareket akışına sahip olduğu söylenmekte; analizleri yapılan yapıların ayrı ayrı entegrasyon grafikleri incelendiğinde yüksek entegrasyon değerine sahip mekânların, genellikle yoğun hareket akışına sahip mekanlar olduğu görülmektedir (Hillier, 1976). Bu mekanlar yeme içme mekanları ve koridorların kesişim noktalarıdır. Bu mekanlar etkileşimin yüksek olması beklenen mekanlardır. Grafiklerden yola çıkılarak entegrasyon değeri düşük olan mekanlar yatma birimleri olarak nitelendirilmektedir. Yapıların entegrasyon değerleri karşılaştırıldığında ise entegrasyon değerinin en yüksek olduğu yapı Behram Paşa Hanı; en düşük olduğu yapı ise Hüsrev Paşa Hanı'dır. Buna göre Behram Paşa Hanı'nda kullanıcıları bir araya getirme potansiyeli yüksek ve başka bir mekâna ulaşımında sıkça kullanılan, dolayısıyla daha algılanabilir mekanların daha çok varlığından söz etmek mümkündür. Tek bir avlunun ve lineer bir sirkülasyonu tanımlayan revak kullanımının mekanlar arası bağlantıları daha iyi sağladığı ve sistemin kendi içinde daha dengeli olmasını sağladığı sonucuna varılabilir.

Ortalama derinlik analizinde ise yeniden işlevlendirme sonrası mevcut işlevden yeni işleve geçişte ihtiyaç duyulan ek mekanların yapıya entegrasyonunda iç içe mekanların doğmasıyla ilişkilendirilebilir. Ayrıca bir mekâna erişmek için geçilmesi gereken diğer mekânların toplam sayısı, derinlik değeri olarak bilinmektedir. Bu değer, entegrasyon değeri ile ters ilişkilidir. Yüksek derinlik değerine sahip bir mekân, erişimi daha zor olan bir mekândır (B. Hillier, 1983). Grafığe bu perspektiften bakıldığında, koridorlar en düşük derinlik değerine sahip, dolayısıyla en erişilebilir mekânlardır.

Analizleri yapılan yapıların derinlik değerleri karşılaştırıldığında Hüsrev Paşa Hanı'nın ortalama derinlik değeri diğer üç yapıdan daha fazladır. En düşük ortalama derinlik değerine sahip yapı ise Behram Paşa Hanı'dır. Hüsrev Paşa Hanı'nda ortalama derinlik değerinin diğer üç yapıya kıyasla yüksek çıkmasının sebebi, yeniden işlevlendirmeden sonra yapıya eklenen yeni mekanların varlığı sayesinde mekanda iç içe mekanlaşmanın varlığıdır.

4.3.2. Anket Verileri Değerlendirmeleri

Anket sonuçlarına göre, Gaziantep Hışvahan ve Sivas Behram Paşa Hanı genel anlamda en yüksek puanları alarak kullanıcıların mekânsal entegrasyon, işlevsellik ve iç mekân tasarımı açısından en çok puan alan yapılar olmuştur. Bu iki yapı, hem yatma birimlerinin diğer mekânlarla olan bağlantısı, hem de sosyal alanların ve idari birimlerin entegrasyonu açısından üstün performans göstermiştir. Ayrıca, Hışvahan ve Behram Paşa Hanı'nın yatay sirkülasyon ve iç mekân tasarımı için de kullanıcılar tarafından olumlu değerlendirilmiştir. Diyarbakır Hüsrev Paşa Hanı ise çoğu kriterde daha düşük puanlar alarak kullanıcı beklentilerini karşılamakta zorlanmıştır. Hüsrev Paşa Hanı, özellikle yatma birimlerinin diğer mekânlarla bağlantısı ve iç mekân tasarımı açısından düşük puanlar almıştır. Bu, yapı içindeki mekânsal düzenlemelerin kullanıcı ihtiyaçlarına uygun olmadığını göstermektedir. Bu durum, bu yapı için dezavantaj olarak değerlendirilmektedir. Bu bulgular, kervansarayların yeniden işlevlendirilmesinde mekânsal entegrasyonun ve kullanıcı ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmasının önemini vurgulamaktadır. Yeniden işlevlendirme sürecinde, kullanıcıların mekânları nasıl kullandığı ve hangi özelliklerin onlar için önemli olduğu dikkate alınmalıdır. Özellikle, mekânların birbiriyle olan bağlantısı, sirkülasyon düzenlemeleri ve iç mekân tasarımı gibi faktörler, kullanıcı memnuniyeti açısından kritik öneme sahiptir.

Ayrıca, bu değerlendirme, farklı kervansarayların kendine özgü özelliklerini ve kullanıcı deneyimlerini nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır. Örneğin, Hışvahan'ın ve Behram Paşa Hanı'nın yüksek puan alması, bu yapıların tarihi dokusunu korurken modern kullanım ihtiyaçlarına da cevap verebildiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, anket çalışması, kervansarayların mekânsal entegrasyonu ve yeniden işlevlendirilmesi konusunda önemli öngörüler sunmaktadır. Bu veriler, gelecekte yapılacak restorasyon ve yeniden işlevlendirme projelerinde rehberlik edebilir ve kullanıcı memnuniyetini artıracak stratejilerin geliştirilmesine katkıda bulunabilir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Anadolu kervansarayları, Orta Çağ'da ticaret yollarının önemli unsurlarından biri olarak işlev görmüş, ticaret yollarının dinlenme ve konaklama ihtiyaçlarını karşılamıştır. Ancak zamanla, endüstriyel dönüşüm ve modernleşme sürecinde bu yapılar kullanım dışı kalmış veya bakımsız hale gelmiştir. Bu durum, tarihi ve kültürel mirasın kaybına yol açabilecek potansiyel bir tehdit oluşturmaktadır. Yeniden işlevlendirme, bu tarihi yapıların korunması ve topluma kazandırılması için önemli bir strateji olarak ortaya çıkmıştır. Kervansarayların butik otel olarak yeniden işlevlendirilmesi hem tarihi dokunun korunmasını sağlamakta hem de turistik açıdan cazip bir destinasyon haline gelmelerini sağlamaktadır. Bu sayede, kervansaraylar sadece geçmişin izlerini taşımakla kalmaz, aynı zamanda ekonomik bir potansiyele de dönüşmektedir. Anadolu kervansaraylarının yeniden işlevlendirilmesi, sadece tarihi yapıların korunması değil, aynı zamanda kültürel mirasın yaşatılması ve topluma kazandırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu süreç, dengeli bir yaklaşımla ve ilgili tarafların iş birliğiyle gerçekleştirildiğinde hem tarihi hem de ekonomik açıdan sürdürülebilir bir kazanım sağlayabilir. Ancak yeniden işlevlendirme sürecinde dikkat edilmesi gereken bazı önemli noktalar bulunmaktadır. Bunlar arasında, tarihi dokunun korunması, yerel mimari ve kültürel özelliklerin dikkate alınması, çevresel etkilerin minimize edilmesi ve yeni oluşacak yapının günümüz kullanım kriterleri değerlendirildiğinde en optimum mekânsal konfigürasyonu sağlaması bunlar arasında sayılabilmektedir.

Avluların restoran veya oturma alanları olarak kullanılması ve ahırların restoran veya kahvaltı salonu olarak yeniden işlevlendirilmesi gibi dönüşümler, yapıların işlevselliğini artırmıştır. Çok amaçlı kullanım hizmeti veren avlu her mevsim müşterilere konforlu bir alan sunmalıdır. Bu amaçla avlu yıl boyu açılır kapanır, tarihi yapıya zarar vermeyecek şekilde şeffaf hafif strüktür bir yapı malzemesi ile kapanmalıdır.

Zemin ve birinci katta yer alan konaklama birimleri dolaylı yoldan avlu ile etkileşim içindedir. Revaklar ile avlu arasında herhangi bir bölücü olmaması müşterilerin yüksek sestan rahatsız olmalarını beraberinde getirmektedir. Revaklar avludan gelebilecek seslere karşı yalıtılmalıdır. Ses yalıtımı sağlayacak panellerin yanı sıra, doğal bitki örtüsü gibi çözümler de incelenmelidir. Bu durum, otel tasarımında dikkate alınması gereken önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Konfor ve mahremiyetin sağlanması, müşteri memnuniyeti açısından kritik öneme sahiptir. Özellikle dinlenmek ve gözlerden uzak kalmak amacıyla konaklayan misafirler, avludan gelen gürültü ve

aktiviteler nedeniyle rahatsız olma ihtimalleri vardır. Bu bağlamda, yatak odaları ve avlu arasında daha etkili bir ses yalıtımının veya görsel bariyerin sağlanması, müşteri memnuniyetini artıracakı düşünölmektedir. Ayrıca, revakların yarı açık bir şekilde tasarlanması veya hava koşullarına uygun düzenlemelerin yapılması, otelin yıl boyunca rahat bir konaklama sunmasını sağlayacaktır.

Revakların koridora dönüştürölmesi, mekânın kullanımını ve sirkölasyonunu iyileştirmektedir. Bununla birlikte, bu dönüşüm sürecinde, modöler tasarım prensiplerine dayalı esnek yapılar oluşturmak, mevsimsel değışimlere uyum sağlayacak ve kullanıcı ihtiyaçlarına daha iyi cevap verecektir. Koridorlara dönüşen revaklı geçitlerde müşterileri dinlenme birimlerinin oluşturulması önemlidir. Avluyu kullanmak istemeyen kullanıcılar için bu kısımlarda dinlenme alanları çözümlenmelidir.

Mekân dizim analizleri, yapıların iç mekân düzenini incelerken kullanılan etkili bir araçtır. Bu analizler, yapıların iç mekân organizasyonunu, kullanıcıların deneyimlerini ve memnuniyetlerini değerlendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Yapılan bu analizler, mekânların kullanıcıların ihtiyaçlarına uygun olarak nasıl düzenlenebileceğini belirlemede önemli ipuçları sunmaktadır. Ayrıca, mekânların ergonomik açıdan optimize edilmesine ve kullanıcıların rahatlığına katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, mekan dizim analizleri, mimari tasarım sürecinde değerlendirilmesi gereken önemli bir unsurdur. Her otelin sahip olması gereken başlıca dört ana mekan grubu vardır;

- Genel Mekanlar
- Yatak katları
- İdari Bürolar
- Servis Alanları (Yolcu,2006).

Mekan dizimi grafikleri incelendiğinde analizleri yapılan üç yapının da yatma birimlerinin en düşük bağlantısallık ve entegrasyon değerlerine sahip olduğu görünmektedir. Bu konaklama tesislerinde olumlu bir veridir. Genel mekanlar olarak değerlendirilen restoran ve ortak alanların yine grafikler incelendiğinde analiz edilen üç yapıda da yüksek bağlantısallık ve entegrasyon; düşük derinlik verileri verdiği görünmektedir. Otel yapılarında genel mekanların entegrasyon ve bağlantısallığının yüksek olması yapılar için avantajlı bir durumdur. Bu mekanların mekan dizim analizi yapıldığında yüksek bağlantısallık ve entegrasyon değerine sahip olması gereklidir. Yüksek bağlantısallık ve entegrasyon değerleri mahalın erişilebilirliğinin ve komşu mekanlar ile bağlantısının çok olduğu anlamına gelmektedir. Bu otel yapıları için aranan

bir özelliktir. İdari bürolarının ise giriş ve resepsiyon ile bağlantılı olması gereklidir. İdari büroların resepsiyondan uzak olması idari işlemlerin aksamasına sebep olabilmektedir. Bu birimler giriş holü ve resepsiyon ile bağlantılı olmalıdır. Butik otelin sosyal alan niteliğinde birimler bulundurulması otel için olumlu bir özelliktir. Fakat bu birimlerin konaklama mekânlarından uzağa konumlandırılmaları gerekmektedir. Sosyal alandan gelecek olan seslere karşı müşteriler korunmalıdır. Servis alanları ise grafikler incelendiğinde düşük bağlantısallık değerlerine sahip olduğu gözlenmektedir. Servis ve tesisat alanlarının göz önünde bulunmaması gereklidir. Restoran mutfak alanları çamaşırhaneler yapı içinde daha izole yerlere konumlandırılmalıdır.

İki katlı olan yapıların yeniden işlevlendirilmesinde tarihi yapıya ek niteliğinde düşey sirkülasyon elemanı olarak asansör çözümlenebilir. Bu engelli erişimini ve müşteri memnuniyetini artıracaktır. Anket sonuçları temelli yapılan değerlendirmeler, yapıların yeniden işlevlendirilmesi sürecinde kullanıcı memnuniyetinin kritik bir faktör olduğunu net bir şekilde göstermektedir. Bu tür analizler, yapıların kullanıcı ihtiyaçlarına uygun olarak planlanması ve düzenlenmesinin, kullanıcıların memnuniyetini artırmak için hayati bir öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Kullanıcı memnuniyetinin gözetilmesi, yapıların işlevsel hale getirilmesinde sadece mimari ve teknik unsurların değil, aynı zamanda insan merkezli tasarımın da gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, anket sonuçlarına dayanan değerlendirmeler, mimarlar ve tasarımcılar için önemli bir rehberlik sağlamaktadır.

Anket değerlendirmelerinden yola çıkılarak yapıların giriş portallarının yapının fark edilebilir olmasıyla ilişkili olduğu söylenebilmektedir. Özellikle dükkân cepheleri olan yapılarda dükkân tabelalarının; konaklama yapısının girişini gölgelememesi sağlanmalıdır.

Tek avlulu olan yapılarda sosyal alanların yapı bütününde erişilebilirliğini düşürmeden konaklama yapılarından ayrışması gerekmektedir. Bu ayrışma şeffaf ve hafif strüktürlü metaryeller ile veya bitkiler ile sağlanmalıdır. İki avlulu yapılarda sosyal ve genel mekânların konaklama mekânlarından ayrışması daha kolay olabilmektedir. İki avlulu yapılarda genel mekânlar, konaklama mekânlar ve avluların kurgusu iyi kurulmalıdır.

İç mekân tasarımı kullanıcıların butik otelleri tercih etmelerinde önemli bir etkidir. Tarihi bir yapının dönüşümden elde edilen butik otellerde konaklama mekânlarının ve genel mekânların iç mekân tasarımı iyi tasarlanmalıdır. Avluların

tasarımı da aynı şekilde önemsenmeli, cephelerde kullanılacak olan renk paleti ve çeşitli yapı malzemeleri özenle seçilmelidir. Dönüştürülen bu yapıların otantikliği korunmalıdır.

Bu bulgular, kervansarayların yeniden işlevlendirilmesinde mekânsal entegrasyonun ve kullanıcı ihtiyaçlarının önemini vurgulamaktadır. Yeniden işlevlendirme sürecinde, kullanıcıların mekânları nasıl kullandığı ve hangi özelliklerin onlar için kritik olduğu dikkate alınmalıdır. Özellikle, mekânların birbiriyle olan bağlantısı, sirkülasyon düzenlemeleri ve iç mekân tasarımı gibi faktörler, kullanıcı memnuniyeti açısından hayati öneme sahiptir. Çalışmada yapılan mekânsal analizler ve anket verileri, Anadolu kervansaraylarının modern kullanım ihtiyaçlarına cevap verebilme yeteneğini ve kullanıcı memnuniyetini artırma potansiyelini göstermektedir. Konaklama işlevi ile yeniden işlevlendirilen han ve kervansaray yapılarında yapılan dönüşümlerin müşteri konforu düşünülerek yapılması gereklidir. Sonuç olarak, Anadolu kervansaraylarının yeniden işlevlendirilmesi sürecinde, tarihi dokunun korunması, kullanıcı ihtiyaçlarının ve beklentilerinin göz önünde bulundurulması ve modern konaklama standartlarına uyum sağlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar, gelecek nesillere zengin bir kültürel miras bırakmanın yanı sıra ekonomik ve turistik açıdan da önemli kazanımlar sağlayacağı düşünülmektedir.

6. KAYNAKLAR

- Aggett, M. (2007). What has Influenced Growth in the UK's Boutique Hotel Sector? *International Journal of Contemporary Hospitality Management, 19*(2), 169-177.
- Ahunbay, Z. (2010). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. YEM Yayın.
- Akozan, F. (1963). Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve incelemeleri. *İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanatı Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1*, 133.
- Aksoy, E. (2017). Hastanelerde iç mekan konfigürasyonunun yön bulma davranışlarına etkisinin araştırılması (Doktora Tezi).
- Akturan, G. (2017). *Butik Otel Odalarındaki Mekansal Özelliklerin İncelenmesi; Bodrum'daki Butik Otel İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altınoluk, Ü. (2000). Dosya: Endüstri Arkeolojisi Kapsamındaki Binalarda İşlev Dönüşümü. *Dosya: Endüstri Arkeolojisi, 292*, 7-8. <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/538/7953.pdf>
- Apaydın, B. (2007). Yapıların otel olarak yeniden kullanım bağlamında mekânsal dönüşümlerinin kavramsal ve kuramsal analizi.
- Arslan, S. (2016). Tarihi Sivas Behram Paşa Han Binasının Restore Edilerek Butik Otel Olarak İşlev Kazandırılması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, A. (2016). Otel İşletmelerinde Otantik Unsurların ve Hizmet Uzantılarının Kullanımı: İstanbul'daki Butik Otel İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma. İstanbul.
- Aslanapa, O. (1972). *Türk Sanatı 2*. Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Yayınları.
- Aslanapa, O. (1986). *Osmanlı Devri Mimarisi*. İnkılap Kitabevi.
- Aslanapa, O. (1989). *Türk Sanatı*. Remzi Kitabevi.
- Aslanapa, O. (1999). *Türk Sanatı* (5. basım). Remzi Kitabevi.
- Aycibin, S. (2018). Anadolu Kervansaraylarının Tarihsel ve Mimari Gelişimi, Kervansaray Yapılarının İşlevlendirilerek Yeniden Kullanımı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Aydın, D., & Yıldız, E. (2010). Yeniden kullanıma adaptasyonda bina performansının kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi. *METU JFA, 27*(1), 1-22.
- Aydınlı, S. (1986). *Mekânsal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model* (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Aykol, E. (2014). Butik Otel Kavramının Mimarlık- Turizm Ara Kesitinde İrdelenmesi: İzmir Kent Merkezindeki Örnekler.
- Aykol, E., & Zengel, R. (2014). 21. Yüzyılda Yeni Nesil Konaklama Yapıları: Butik Otel Yaklaşımı. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 25*(2), 211-225.
- Ayvaz, C. (2007). Konaklama yapılarının mekânsal organizasyonu üzerine bir inceleme (Yüksek Lisans Tezi).
- Bakkal, A. (2019). Antalya Selçuklu kervansarayları. Turkish Academic Research Review Türk Akademik Araştırmalar Dergisi (TARR)*. <https://doi.org/10.30622/tarr.644055>
- Balaban, B. (2017). Tematik Butik Otellerin Mekansal Fonksiyonlarının Analizi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul.
- Bektaş, C. (1999). *Selçuklu Kervansarayları Korunmaları ve Kullanımları Üzerine Bir Öneri*. YEM Yayın.
- Bektaş, C. (2001). *Koruma Onarım*. Literatür Yayınları.
- Bulut, A. D. (2014, 23 Haziran). Ayşen Kocaaliler Polat ile Komesli Hanı üzerine söyleşi. Ayşen Kocaaliler Polat'ın evi, Ankara.
- Burden, E. (2004). *Illustrated dictionary of architectural preservation: Restoration, renovation, rehabilitation, reuse*. McGraw-Hill Press.
- Büyükşahin, S. (2015). Mekan konfigürasyonunun sosyal etkileşime olan etkisinin fakülte binalarında sentaktik analizi. Doktora tezi.
- Can, E. (2014). Kullanıcı beklentilerinin butik otel tasarımına etkisi.
- Can, E., & Erman, O. (2015). Butik Otellerin Karakteristik Özelliklerinin Saptanması. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 30*(2), 163-176.
- Cantay, G. (1988). Kervansaraylar. In *Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri* (pp. 369-392). Türkiye: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, İstanbul, No. 1.
- Cebe, M., Özen, N., & Akın, C. T. (2019). Yeniden işlevlendirilen Hasan Paşa Hanı'nın kullanım sonrası değerlendirmesi. *DÜMF Mühendislik Dergisi, 10*(3).
- Ching, F. D. K. (2002). *Architecture Form, Space, and Order* (4th ed.). Journal of Chemical Information and Modeling, 53(9).
- Çalın, T. (2021). Diyarbakır Suriçi Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi: Vahap Ağa Hamamı Deliller Hanı-İskender Paşa Konağı Örnekleri.
- Çelik, A. (2021). *Tarihi Yapılarda Yeni Eklerin Yapı ve Doku ile İlişkisinin Tasarım Kavramları Açısından İrdelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Çelik, E. (2010). *Butik Otellerin Alaçatı Örnekleri Üzerine Analizi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çelikkıran, Y. (2018). Mimari mekanda kullanılan su ögesinin kullanıcı üzerindeki psikolojik etkilerinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi).
- Çengel, B. (2013). Kapadokya Bölgesi'ndeki Butik Otellerde Konaklama Nedenlerine Yönelik Bir Araştırma. Niğde.
- Çil, E. (2006). Bir Kent Okuma Aracı Olarak Mekân Dizim Analizinin Kuramsal ve Yöntemsel Tartışması. *Megaron, 1*(4), 218-233.
- Devellioğlu, F. (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat* (21. baskı). Aydın Kitapevi.
- Dinçer, K. Z. (1988). Belgeli Konaklama Tesisi, Eski Yapıların Seçimi için Bir Yöntem Önerisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı.
- Drewer, P. (2005). Key Note Market Report Plus. Hotels (20. baskı). Key Note, Hampton.
- Dursun, P. (2002). Trabzon kentsel dokusunda morfolojik analiz (Doktora Tezi).
- Engin, E. (2002). Tarihi Trabzon Kent İçi Hanlarının Analizi ve Yeni İşlev Önerileri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Er, Y. (2004). Klasik Arkeoloji Sözlüğü. Phoenix Yayınları.
- Eraşar, O. (2011). Anadolu Selçuklu Kervansarayları. Konya Selçuklu Belediyesi Özel Koleksiyon.
- Eraybat, G. F. (2011). Tarihi Konaklama Yapılarının Doğuşu, Gelişimi ve Günümüzde Çağdaş İşlevle Değerlendirilmesi: Edirne Rüstem Paşa Kervansarayı Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Erdemir, Y. (2017). Payitaht Konya'da bir konaklama ve ticaret yapısı: Horozlu Han.123-146.
- Erdmann, K. (1961). Das Anatolische Kervansaray Des 13. Jahrhunderts. Verlag Grbr. Mann, Berlin.
- Erdoğan, G. (2009). II. Andronikos Dönemi Konstantinopolis manastırlarının topluma ilişkisi ve Philanthropia kavramı (Doktora Tezi). İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ersoy, B. (1991). İzmir Hanları. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, (49), 124-134.

- Ersoy, B. (1994). Osmanlı Şehir-İçi Hanları Plan Tasarımı ile Cephe ve Malzeme Özellikleri. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Dergisi, 7*, 75-97.
- Es, S. (1992). Otel Fonksiyonu Kazandırmaya Yönelik İstanbul Han ve Kervansarayları Üzerine Bir Araştırma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gerçek, M. (2010). İşlevini Yitirmiş Kervansarayların Günümüz Otel Yapılarına Dönüştürülmesindeki Mekânsal Sorunlar (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Gündoğdu, E. (2014). *Mersin Geleneksel Konut Mimarisinin Ekolojik Yönden İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güran, C. (1978). Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları Mimarisi. Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, İstanbul.
- Hanson, J. (1998). *Decoding Homes and Houses*. Cambridge University Press.
- Hasol, D. (2005). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Highfield, D. (1987). *Rehabilitation and re-use of old buildings*. E&FN Spon Press.
- Highfield, M. D. (2003). *The Construction of New Buildings Behind Historic Facades* (1st ed.). E & FN SPON. <https://doi.org/10.4324/noe0419151807>
- Hillier, B., & Hanson, J. (1984). *The Social Logic of Space*. Cambridge University Press.
- Icomos Türkiye. (2013). Mimari Mirası Koruma Bildirgesi. T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu 660 sayılı 5.11.1999 tarihli ilke kararı. (Mevzuat sayfaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından derlenmiştir).
- İldeniz, M. (1991). Otellerin Genel İç Mekanlarını Tasarlama İlkeleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karaata, Ç. (2020). *Özgün İşlevini Yitirmiş, Yeniden İşlevlendirilen Yapıların Tasarım Sürecinin Değerlendirilmesi ve Hışvahan Örneğinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaşlı, B. (2009). İstanbul'da yeniden işlevlendirilen korumaya değer endüstri yapıları ve iç mekan müdahaleleri: Santral İstanbul örneği (Yüksek Lisans Tezi). İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kayın, E. (1998). Historical evolution of hostelry buildings with particular reference to those within the inner-city of İzmir from the 17th to the first quarter of the 20th centuries (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimari Tasarım Programı, İzmir.
- Keleş, G. (1994). Anadolu Osmanlı Dönemi Mimarisinde Mekân Analizi Han ve Kervansaray Yapılarında Uygulama (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Kervancıoğlu, F. (2019). Butik Otel Kavramının Gaziantep'teki Örnekler Üzerinden Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Kılıç, A. (2015). *Tarihi Çevrede Yeni Yapı-Yeni Ek Bağlamında Norman Foster Yapıları* (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Kılıçoğlu, A. (1985). Türklerde Tarihi Konaklama Tesisleri ve Günümüz Turizmde Değerlendirilmeleri (Kervansaray ve Hanlar) (Yüksek lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Korkmaz, S. (2011). Buca Konutlarının Mekân Dizimi ve Görünür Alan Analizi (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Köksal, T. (2005). İstanbul'daki Endüstri Mirası İçin Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Köse, İ. (2022). Gaziantep'teki hanların kullanım sonrası değerlendirilmesi ve yeniden işlevlendirilmesi için model önerisi.
- Kuban, D. (2000). Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama. Yapı Endüstrisi Yayını, İstanbul.
- Kuban, D. (2007). Osmanlı Mimarisi. Yapı Endüstri Merkezi Yayını, İstanbul.
- Kuban, D. (2008). Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı. Yapı Kredi Yayını, İstanbul.
- Lynch, K. (1990). *The Image Of The City*. The M.I.T. Press Massachusetts.
- Olga, A. (2009). The alternative hotel market. *International Conference on Management Science and Engineering (16th)*, Moscow, Russia.
- Onur, O. (2006). XVI'dan XX. Yüzyıla Belgelerle Edirne. Edirne Valiliği Yayınları, İstanbul.
- Oral, B. (2022). Tarihi han yapılarının yeniden işlevlendirilmesi ve Behram Paşa Hanı örneği özelinde iç mekanlarının irdelenmesi (Yüksek Lisans Tezi).
- Ozan, İ. (2020). Tarihi yapıların yeniden kullanımı ve işlevlendirilmesinin mekânsal algıya etkisi: Gaziantep örneği.

- Öncel, Z. (2022). İnovasyon Bağlamında Yenilenen Butik Otellerine Mimari Analiz Önerisi: Mevlana Bölgesi Örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya.
- Özalp, H. (2000, Haziran). Türkiye’de Otel Olarak Yeniden İşlevlendirilen Kervansarayların İç Mimari ve Çevre Tasarımı Açısından İrdelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Özaltın, G. (2008). Küçük ve Orta Ölçekli Konaklama İşletmelerinde Hedef Pazar Belirleme: Muğla İlinde Faaliyet Gösteren Butik Oteller Üzerine Bir Araştırma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilgiler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muğla.
- Özkafa, E. (2015). Anadolu Selçuklu Hanlarının Restoran İşleviyle Yeniden Kullanımının İrdelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuklu Üniversitesi, Konya.
- Pehlivan, G. F. (2018). Anıtsal Türk mimarlık örneklerinden Deveci Han'ın yeniden işlevlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 537–559*.
- Pehlivan, G. F. E. (2018). Edirne Rüstempaşa Kervansarayı'nın yeni işlevinin değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi, 3*(2), 1-20.
- Pekol, B. (2010). İstanbul’da Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı. Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Resmi Gazete. (21.06.2005). Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik. *Resmi Gazete* (Sayı: 25852).
- Semerci, F. (2014). Meydanların işlevsellik analizi: İstanbul Tarihi yarımada örneği Doktora Tezi.
- Semiz, H. N. (2007). Sivas Behram Paşa Hanı Restorasyon Projesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Seven, Y. (2010). Kültür ve Turizm Bakanlığınca kültür merkezine dönüştürülen tarihi yapılarında önem-başarı değerlendirmesi.
- Sever, Ö. (2008). Otellerde Mekansal Analiz (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim Dalı, Trabzon.
- Sözen, M., & Tanyeli, U. (2007). Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü. Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Tanyeli, U. (1985). Anadolu Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- TDK (Türk Dil Kurumu), 2015, Genel Açıklamalı Sözlük, TDK Yayınları, Ankara.
- Tekeli, İ. (1987). Kentsel korumada değişik yaklaşımlar üzerine düşünceler, korumacı yaklaşımlarda amaç farklılaşması. *Türkiye 2. Dünya Şehircilik Kolokiyumu*, İstanbul.
- Tekeli, O. (2008). Aksaray Vilayeti Tarihi 1926-1933 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Topbaş, D. (2022). Mekânsal Dizim ve Fraktal Analiz Yöntemleriyle Mersin ve Tarsus Evlerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Turan, O. (1946). Selçuklu Kervansarayları. Belleten, 10*(39), 477-478.
- Yaldır, U. (2023). Endüstriyel tarihi yapıların yeniden kullanımında ek yapı uygulamalarının mekânsal analizi (Yüksek Lisans Tezi).
- Yetkin, K. S. (1962). Selçuklu Kervansaraylarının Özellikleri. Milletlerarası 1. Türk Sanatları Kongresi.
- Yetkin, K. S. (1965). İslam Mimarisi. Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Türk ve İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Yılmaz, C. (2022). Yeniden işlevlendirilen endüstri yapılarının yakın çevreleri üzerindeki etkileri: Kadir Has Üniversitesi Cibali semt örneği. Yüksek Lisans Tezi.
- Yolcu, E. (2006). Şehir Otelleri, Çevre, Mekân, Tasarım İlkeleri Üzerine. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

Web İletileri:

URL-1 <https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/sarapsa-han> [28 Ocak 2024].

URL-2 <https://www.kulturportali.gov.tr/> [7 Şubat 2024].

URL-3 <https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/ezinepazar-hani> [12 Şubat 2024].

URL-4 <https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/oresin-han> [12 Şubat 2024].

URL-5 <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/gezilecekyer/evdirhan> [17 Şubat 2024].

URL-6 <https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/sultan-han> [19 Şubat 2024].

URL-7 <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/kurucesmehani> [19 Şubat 2024].

URL-8 <https://ilginarastirmalari.blogspot.com/2014/11/> [19 Şubat 2024].

URL-9 <https://edirne.web.tr/deveci-han/> [28 Şubat 2024].

URL-10 <http://www.turkishhan.org/horozlu.htm> [28 Şubat 2024].

URL-11

https://tr.wikipedia.org/wiki/Sar%C4%B1han_Kervansaray%C4%B1#/media/Dosya:%C4%B1han_-_Avanos.jpg [5 Mart 2024].

URL-12 <https://www.kursunluhan.com/#galeri> [10 Mart 2024].

URL-13 <https://cincihanotel.com/> [15 Mart 2024].

URL-14 <https://www.otelz.com/hotel/kanuni-kervansaray-hotel> [17 Mart 2024].

URL-15 <https://www.etstur.com/Diyarbakir-Otel> [22 Mart 2024].

URL-16 <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/diyarbakir/gezilecekyer/delllerhani> [22 Mart 2024].

URL-17

https://www.etstur.com/HsvhnHotelHisvahan?adultCount=2&tomorrowOrWeekend=tomorrow&gad_source=1&gclid=CjwKCAjwjQWzBhAqEiwAQmtgT102htiJsxsDOpOD0EvN2MVbQ4JQR9rwtWgmPc0HBKxNirbtDrWxoCgqAQAxD_BwE&gclsrc=aw.ds [6 Nisan 2024].

URL-18 <https://www.etstur.com/Behrampasa-Otel-Restaurant> [6 Nisan 2024].

EKLER**EK-1 ETİK KURUL KARARI.**

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
FEN VE MÜHENDİSLİK BİLİMLERİ BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
ETİK KURUL KARARI

Toplantı Tarihi	11.01.2024
Karar No	2024/02
Araştırmanın Başlığı	Konaklama İşleviyle Yeniden İşlevlendirilen Anadolu Kervansaraylarının Mekânsal Analizi.
Sorumlu Araştırmacı	Doç. Dr. Fatih SEMERCİ NEÜ Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi
Yardımcı Araştırmacı	Hüsna ÇETİN ŞEN Lisansüstü Öğrenci
Etik Kurul Kararı	17531 sayılı başvuru Etik Kurul tarafından değerlendirilmiş olup, başvurunun bilimsel araştırma etiği açısından “Uygun” olduğuna karar verilmiştir.

Prof. Dr. Emrah TORLAK
Etik Kurul Başkanı
11.01.2024

EK-2 KATILIMCILARA UYGULANAN ANKET ÖRNEĞİ.

Anket Soruları	Tarih / Saat:				
1. Kişisel Bilgiler					
1. Yaşınız:					
☐ 18-22	☐ 23-29	☐ 30-39	☐ 40-49	☐ 50-50 Üzeri	
2. Cinsiyetiniz:					
☐ Kadın	☐ Erkek				
3. Mesleğiniz:					
☐ Öğrenci	☐ Kamu	☐ Özel Sektör	☐ Emekli	☐ Çalışmayan	
4. Eğitim Durumunuz:					
☐ İlkokul	☐ Ortaokul	☐ Lise	☐ Lisans	☐ Lisansüstü	

2.Mekan Kullanımına Dair Sorular

1. Aşağıda verilen kervansaray giriş portallarının mimari özelliklerini ve estetik tasarımlarını değerlendirerek, bu girişlerin kullanılabilirliğini nasıl değerlendirirsiniz?

Sivas Behrampaşa Hanı

 1

 2

 3

 4

 5

Gaziantep Hışvahan

 1

 2

 3

 4

 5

Diyarbakır Deliller Hanı

 1

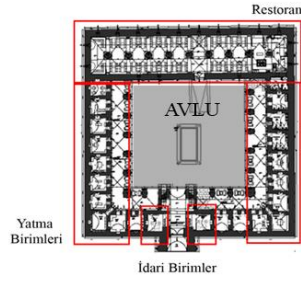
 2

 3

 4

 5

2. Verilen kervansaray planlarındaki avluların, yapı içindeki diğer mekanlarla entegrasyonunu nasıl değerlendirirsiniz?

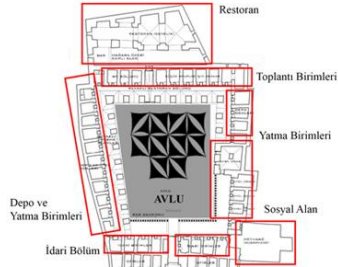
Sivas Behrampaşa Hanı

 1

 2

 3

 4

 5

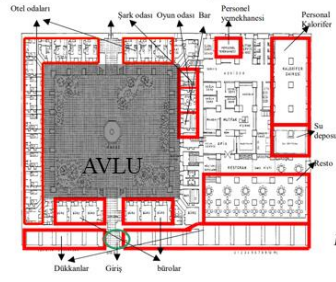
Gaziantep Hışvahan

 1

 2

 3

 4

 5

Diyarbakır Deliller Hanı

 1

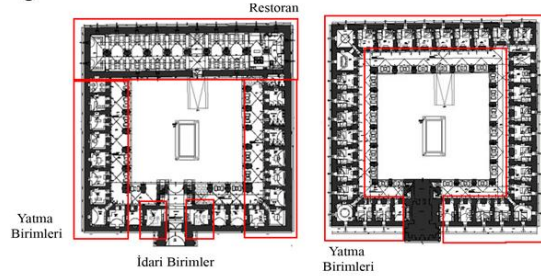
 2

 3

 4

 5

3. Planları verilen kervansarayların; konaklama yapılarında sıklıkla kullandığımız mekanlar göz önünde bulundurulduğunda bu kervansarayların mekansal bağlantıları nasıl değerlendirirsiniz?

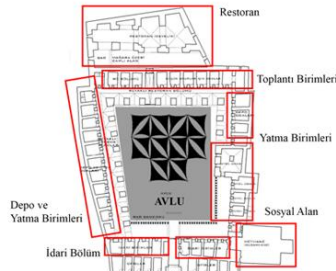
Sivas Behrampaşa Hanı

 1

 2

 3

 4

 5

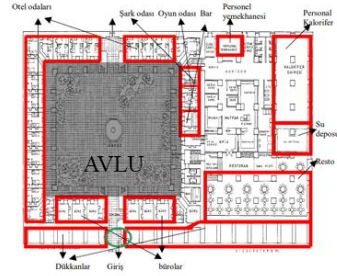
Gaziantep Hışvahan

 1

 2

 3

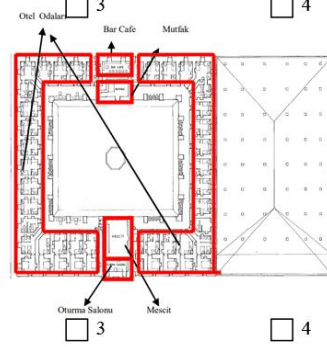
 4

 5

 1

 2

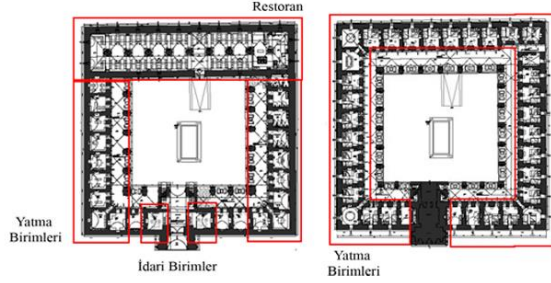
 3

 4

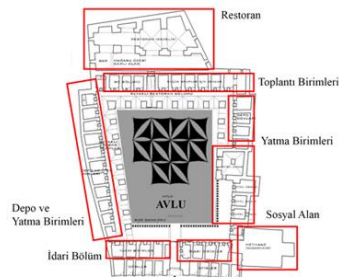
 5

Diyarbakır Deliller Hanı

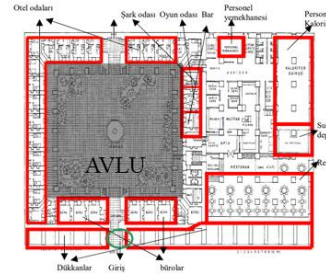
4. Planları incelenen kervansarayların; yatma birimlerinin yapı içindeki işlevselliğini, sirkülasyon ve diğer mekanlar ile bağlantısı göz önüne alarak nasıl değerlendirirsiniz?

Sivas Behrampaşa Hanı

 1 2 3 4 5

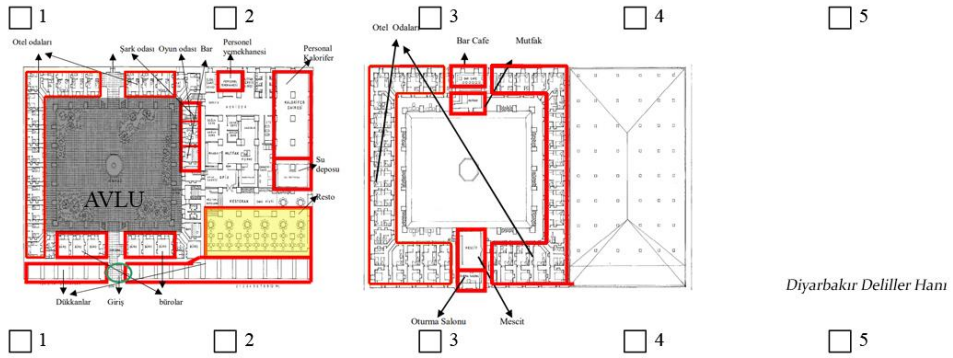
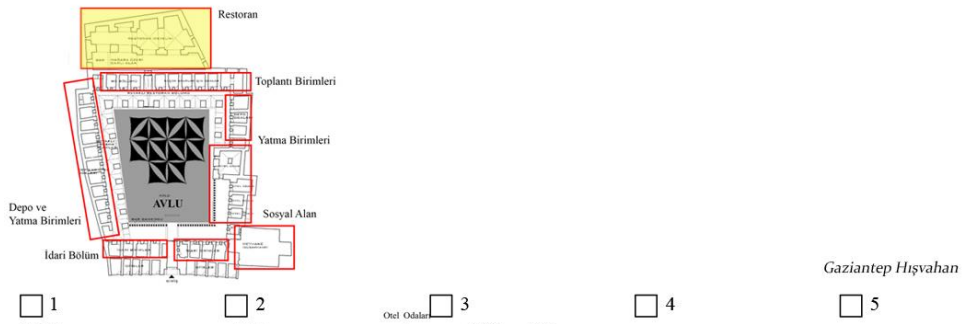
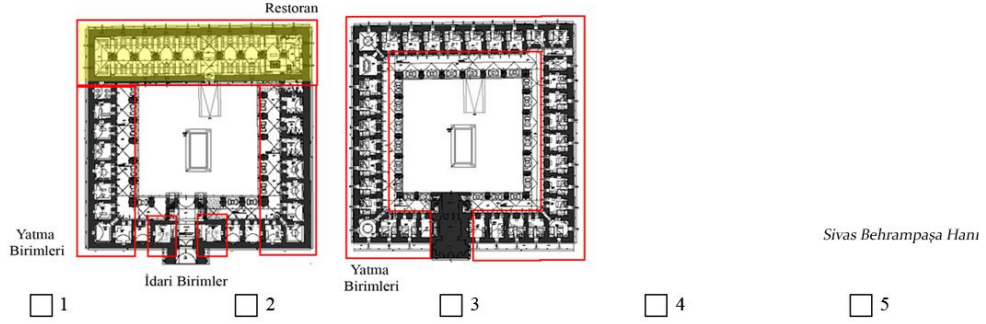
Gaziantep Hışvahan

 1 2 3 4 5

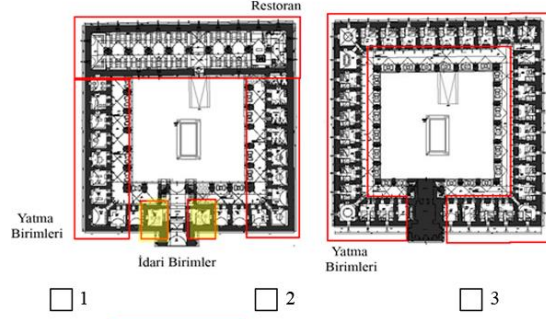
Diyarbakır Deliller Hanı

 1 2 3 4 5

5. Planları verilen kervansarayların; restoranlar /barın yapı içindeki işlevselliğini, sirkülasyon ve diğer mekanlar ile bağlantısı göz önüne alarak nasıl değerlendirirsiniz?

6. İncelenen kervansaray planlarındaki idari bölümlerin, yapı içindeki diğer mekanlarla entegrasyonunu nasıl değerlendirirsiniz?

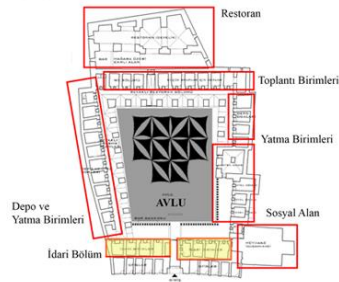
Sivas Behrampaşa Hanı

 1

 2

 3

 4

 5

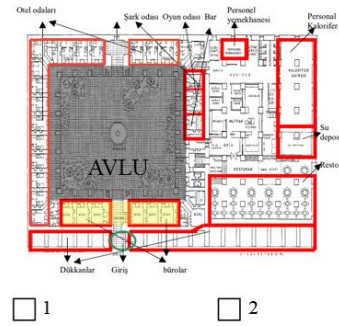
Gaziantep Hışvahan

 1

 2

 3

 4

 5

Diyarbakır Deliller Hanı

 1

 2

 3

 4

 5

7. Verilen kervansaray planlarındaki sosyal /toplantı bölümlerinin yapı içindeki diğer mekanlarla entegrasyonunu nasıl değerlendirirsiniz?

BEHRAMPAŞA HANINDA SOSYAL ALANLAR BODRUM KATLARDA ÇÖZÜMLENMİŞTİR.

Sivas Behrampaşa Hanı

Restoran

Yatma Birimleri

Idari Birimler

Yatma Birimleri

1 2 3 4 5

Restoran

Toplantı Birimleri

Yatma Birimleri

Depo ve Yatma Birimleri

AVLU

Sosyal Alan

Idari Bölüm

1 2 3 4 5

Gaziantep Hışvahan

Otel odaları

Sirk. odası

Oyun odası

Bar

Personel yemekhanesi

Personel kaliner

Su deposu

AVLU

Dükkanlar

Giriş

Nispetler

1 2 3 4 5

Otel Odaları

Bar Cafe

Mutfak

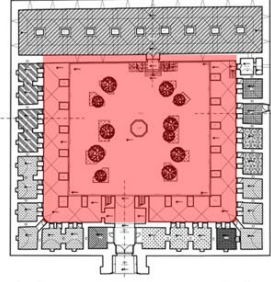
Oturma Salonu

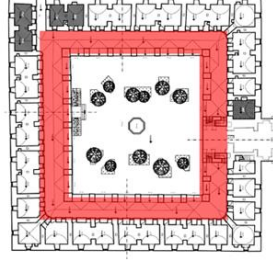
Mescit

1 2 3 4 5

Diyarbakır Deliller Hanı

8. Verilen kervansaray planlarındaki yatay sirkülasyonu nasıl değerlendirirsiniz?

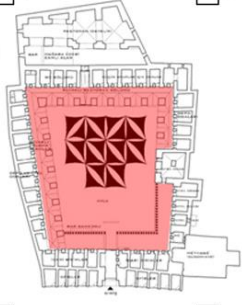

 1

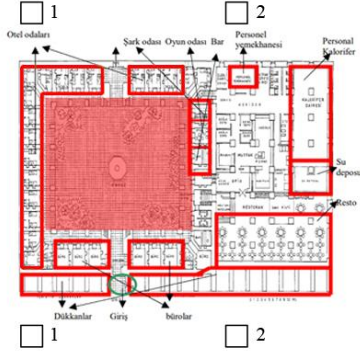
 2

 3

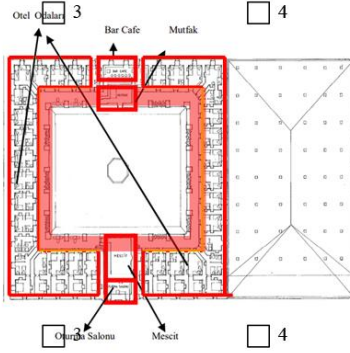
 4

 5

Sivas Behrampaşa Hanı

 1

 2

 1

 2

 3

 4

 5

Gaziantep Hışvahan

Diyarbakır Deliller Hanı

 1

 2

 3

 4

 5

9. Görselleri verilen yatma birimlerinin iç mekanlarını, yeniden işlevlendirilen tarihi mekan atmosferi bağlamında nasıl değerlendirirsiniz?

Sivas Behrampaşa Hanı

 1

 2

 3

 4

 5

Gaziantep Hişvahan

 1

 2

 3

 4

 5

Diyarbakır Deliller Hanı

 1

 2

 3

 4

 5

10. Görselleri verilen restoran iç mekanlarını, yeniden işlevlendirilen tarihi mekan atmosferi bağlamında nasıl değerlendirirsiniz?

Sivas Behrampaşa Hanı

 1

 2

 3

 4

 5

Gaziantep Hışvahan

 1

 2

 3

 4

 5

Diyarbakır Deliller Hanı

 1

 2

 3

 4

 5